

5
C10

1935

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C10.

ASIA: _____

Romassa olevan lähetystön raportti n:o 1.

Ministeri Lotti.

3/I 1935.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1.

R o o m a SSA 3 P:NÄ tammi KUUTA 1935.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 1.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 1, jonka otsikkona on:

Ennakkotietoja Lavalin käynnistä.

Atti

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

R o o m a s s a 3 p:nä tammi kuuta 1935.

Asia: Ennakkotietoja Lavalin

käynnistä.

Tänä iltana lähtee Ranskan ulkoministeri Pariisista matkalle Roomaan, jonne hän saapuu huomenna, 4. päivänä illalla. Käynti kestää ensi tiistaihin 8. päivään.

Mikäli olen Italian ulkoministeriöstä saanut tietää, saavat ne kysymykset, jotka tämän käynnin aikana ovat huomion keskipisteenä, ratkaisuja seuraavaan suuntaan.

Kysymys Tunisissa asuvista italialaisista tulee todennäköisesti ratkaistavaksi siten, että näiden asemaa koskeva järjestely saatetaan voimaan kymmeneksi vuodeksi. Lehtien tietämän mukaan on, kuten tunnettua, Ranska halunnut järjestelyä viideksi vuodeksi. Jos näin on, on siis Italia saanut kantansa hyväksytyksi.

Mitä uusien siirtoma-alueiden luovuttamiseen Italialle tulee, ei tämä kysymys tule vielä käytännössä ratkaistuksi. Nähtävästi tyydytään käynnin aikana jonkunlaiseen periaatteelliseen ratkaisuun. Selitetään, että käytännöllinen ratkaisu on vielä mahdoton, koska sitä ennen on suoritettava asiantuntijain valmistelu. Tämä siis merkitsee, että sovinnon saavuttaminen tämän kysymyksen yksityiskohdissa on osoittautunut vaikeaksi, mutta ei ole tahdottu tämän seikan antaa viivyttää käyntiä.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Itävallan itsenäisyyden takaamista koskeva kysymys ratkeaa nähtävästi siten, että tämä takaus rajoittuu Ranskaan ja Italiaan. Muille jätetään tilaisuus yhtyä siihen tarpeen ja oman halun mukaan. Pikku-entente jää siis takauksesta syrjään. Tämä kanta on Italian hallituksen toivomuksen mukainen, joka ei tietenkään ole halukas antamaan Pikku-ententelle virallista tunnustusta valtiollisena yksilönä. Mutta se on myöskin Itävallan hallituksen toivomuksen mukainen, sillä se ei ole halunnut saada takausta liian useilta. Osaksi tämä kielteinen kanta johtuu siitä, että tällaisen joukkotakauksen katsotaan loukkaavan maan itsetuntoa, osaksi siitä, että, kuten itävaltalaiselta taholta on minulle selitetty, he pelkäävät, että takaajan asema voisi antaa jollekin valtiolle tekosyyntä sekaantumiseen Itävallan sisäisiin asioihin.

Kysymys Italian ja Jugoslavian suhteitten parantamisesta jäänee Lavalin käynnin aikana syrjään. Minulle on nimenomaan vakuutettu, ettei näiden suhteiden paranemista käynnin aikana millään tavalla ajota manifestoida. Tyydytään siihen, että parantumista on jo tapahtunut, että Jugoslavian uuden hallituksen muodostuminen sinään on enne jatkuvasta paranemisesta. Mutta toisaalta ei Roomassa olla sokeita sille seikalle, että Jugoslavian uuden hallituksen asema ei vielä ole osoittautunut lopullisesti varmaksi. Sitäpaitsi on minulle tästä asiasta keskustellessani nimenomaan huomautettu, että kun on kysymys Italian ja Ranskan väleistä, on rajoiduttava niihin eikä sekoitettava asiaan Italian ja jonkun kolmannen maan vä-

lejä. Pääperiaate tulee olemaan se, minkä Laval äskettäin julisti, nimittäin ettei Ranska aijo millään tavalla saattaa entisiä ystävyksiään vaaraan tämän uuden ystävyden vuoksi. Sama kanta on Italian hallituksella omien ystäväinsä suhteen.

Muutamien päivien päästä nähdään, ovatko nämä ennakkotiedot oikeita. Käynti tulee muodostumaan varsin juhlalliseksi. Pääkohtina siinä tulee olemaan Italian hallituksen päivällinen vieraille, Ranskan suurlähetystön päivällinen ja sitä seuraava suuri vastaanotto, sekä Italian hallituksen järjestämä suuri vastaanotto kunnallishallinnon upeissa palatseissa Kapitoliiumilla.

Roomassa, 3 p. tammik. 1935.

Attali

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Aitti

15/1.1935.

R o o m a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 44.

Rooma SSA 15 P:NÄ tammi KUUTA 19 35.

2/160 sal. 8. 35.

2/1. 35

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

5 0/10

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 2.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 2, jonka otsikkona on:

Italian ja Ranskan sovinto. I. Poliittiset sopimukset.

M. C.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

R o o m a ssa 15 p:nä tammi kuuta 1935.

2 160 Sal. D. 35.

Asia: Italian ja Ranskan sovinto. I.

2/1. 35.

Poliittiset sopimukset.

5 C10

Ranskan ulkoministerin käynti Roomassa t.k. 4-8 päivinä ei kuulu niihin valtiomiesten kohtaamisiin, joissa lausutaan kohteliaisuuksia ja allekirjoitetaan muodon vuoksi joku paperi, vaan se oli todellinen "työkokous". Sitä valmisteltiin kauan, ja alkuaan olikin tarkoitus, että sen kestäessä ainoastaan lopullisesti hyväksyttäisiin emakolta valmiiksi sovitut seikat. Mutta valmistelut havaittiin vaikeammiksi kuin alussa oli luultu. Puhuttiin jo vakavasti kohtaamisen lykkäämisestä Saarín äänestyksen jälkeiseksi ajaksi. Mutta kuitenkin oli ilmeistä, ainakin täällä Roomassa, ettei lykkäys tulisi niin pitkäksi, sillä niistäkin seikoista, joista tiedoitin joulukuun 11 päivänä, saattoi nähdä, että täällä oli päätetty saada kohtaus aikaan varsin nopeasti, Eräs tietolähde, jossa olen yleensä havainnut oltavan hyvin informoituja sekä myöskin valmiita antamaan suoria vastauksia, ilmoitti, kuten silloin kerroin, että kohtaaminen tulee piakkoin tapahtumaan. Nähtävästi Roomassa oli valmistauduttu antamaan perään siinä, missä Ranska näyttäytyisi aivan taipumattomaksi.

Näinollen suoritettiinkin kohtaus ilman että oli ennakolta voitu sopia tärkeistä yksityiskohdista. Mussolini ja Laval

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

neuvonantajineen joutuivat Roomassa käymään vielä pitkiä asiallisia neuvotteluja ja ratkaisemaan yksityiskohtia, jotka vielä olivat avoinna. Aika kului niin tarkoin, että osa siitäkkin ajasta, joka oli tarkoitettu suuria vastaanottoja varten, käytettiin neuvotteluihin, niin että kohtauksen päähenkilöt vieraiden jo saavuttua olivat kotvan aikaa näkymättömissä. Saattoi havaita, että näiden henkilöiden keskustelut itse vastaanoton aikana, esim. Saksan suurlähettilään kanssa, eivät olleet vain muodollista juhlatilaisuusjuttelua vaan vakavaa asiallista keskustelua. Kiintoisaa oli myös havaita, miten esim. eräässä näistä vastaanotoista tänne saapuneet ranskalaiset sanomalehtimiehet muuttuivat äkkiä iloisiksi ja tyytyväisiksi ja sanoivat: kaikki käy hyvin, Laval ei taivu.

Laval ei taipunutkaan, mitä hänenlaiseltaan mieheltä olisi ollut turha odottaakaan. Päinvastoin Italia taipui useassa tärkeässä kohdassa. Sen suoranaiset saavutukset ovat kieltämättä jokseenkin vähäiset, jopa siinä määrässä, että on taipuvaisuuden selitykseksi pidetty tarpeellisena olettaa päästyn yhteisymmärrykseen joissakin salaisina pidetyissä kohdissa ja tämän suovan Italialle niin huomattavia etuja, että se on voinut olla myöntäväinen julkisesti tunnetuissa yksityiskohdissa. Tällainen mahdollisuus ei ole kiellettävissä, ja jokseenkin läheinen tulevaisuus todennäköisesti ilmaisee, onko sellaista tapahtunut. Mutta ei kuitenkaan ole välttämätöntä turvautua tällaisiin olettamuksiin. Italialle oli tarpeen päästä yhteisymmärrykseen Ranskan kanssa, ja ajankohta oli siis Ranskalle edullinen. Joka tapauksessa on saavutetulla sovinnolla niinsanoakseni moraalisesti niin suuri

arvo Italiallekin, että täytyy katsoa kannattaneen tinkiä äärimmäisistä vaatimuksista siihen päästäkseen.

Jättäen syrjään siirtomaakysymykset, joita koskevia päätöksiä ei voi ymmärtää ikman laajempia selvityksiä, koskettelen tässä saavutettujen sopimusten poliittista puolta.

Itävallan kysymys - oikeammin keskisen Tonavan maita koskeva kysymys, on alusta alkaen ilmoitettu tärkeimmäksi niistä yleispoliittisista kysymyksistä, jotka vaativat Italian ja Ranskan sovintoa. Tämä on sitä enemmän totta, kun Italiassa ei tietenkään ole voitu ummistaa silmiä siltä tosiseikalta, että Itävallan kysymys on pohjiltaan taloudellinen ja ettei Italia siis jaks^{missä} ylläpitää Itävallan itsenäisyyttä. Italian täytyi saada apuvoimia, ja apuvoimaksi oli mahdollinen ainoastaan Ranska, jota poliittiset näkökohdat vetivät yhteistoimintaan Italian kanssa. Mutta vaikeutena oli toisaalta Pikku-entente, joka ei ollut saavutettavissa ja jota Ranska ei halua eikä voi syrjäyttää, mutta jota Italia toisaalta ei halua muodollisesti tunnustaa poliittiseksi yksilöksi. Vaikeutena oli myös Italian ystävä Unkari ja revisiopyrkimys, jota Italia on aina voimakkaasti kannattanut, vaikka, onnellista kyllä, panemalla painoa välttämättömyyteen saada rauhansopimusten tarkistus aikaan rauhallisoin keinoin. Vielä yhtenä vaikeutena oli Itävalta itse, joka, kuten ennen olen kertonut, ei halunnut liian paljon "taakajia" itsenäisyydelleen.

Kaikkien näiden salakarien läpi purjehdittua oli Roomassa saavutettu sopimustulos odottamattoman laaha, oikeastaan se sisältää vain edellytykset laajalle neuvottelusarjalle ja on siis alku eikä suinkaan päätös. Virallinen tiedonanto sovitus-

ta kuuluu tässä kohden seuraavasti:

Molemmat hallitukset selittävät yksimielisesti suosivan^{ta} sa asiaan enemmän kiinnostuneille valtioille sopimuksen solmimista, jolla sitoudutaan olemaan sekaantumatta toistensa sisäisiin asioihin sekä olemaan yllyttämättä tai suosimatta mitään toimintaa, joka tarkoittaa väkivaltaista hyökkäystä jonkun sopimusmaan alueellista koskemattomuutta ja sosiaalista tai poliittista järjestystä vastaan. Tätä tarkoittava sopimus olisi solmittava ensi sijassa Italian, Saksan, Unkarin, Tšekkoslovakian, Jugoslavian ja Itävallan kesken, siis Itävallan rajanaapurimaiden ja Itävallan itsensä kesken, ja sen olisi oltava avoinna Ranskan, Puolan ja Romanian liittymiselle.

Sen lisäksi Italian ja Ranskan hallitukset, ottaen huomioon välttämättömyyden säilyttää Itävallan riippumattomuus ja koskemattomuus, nyt jo sopivat, että, jos tämä riippumattomuus ja koskemattomuus ovat uhattuja, Italian ja Ranskan hallitukset neuvottelevat keskenään ja Itävallan hallituksen kanssa toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä. Italia ja Ranska ulottaisivat sitten nämä neuvottelut muihin valtioihin hankkiakseen näiden avustuksen. -

Suunnitelmaan kuuluu siis saada Saksa selittämään luopuvansa kaikesta toiminnasta Anschlussin hyväksi. Mutta tämän troijalaisen puhevoson vatsassa on muutakin. Italia itse tuomitsisi kaiken toiminnan, joka tarkoittaa Jugoslavian sisäisiin oloihin sekaantumista tai sen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista. Unkari tekisi samoin, mitä tulee Tšekkoslovakiaan ja Romaniaan, joilta se kuitenkin toivoo saavansa takaisin rauhansopimuksessa niille menettämänsä unkarilaiset

alueet. On ymmärrettävissä, että tämän johdosta on käsitetty Italian luopuneen kannattamasta revisiota, vieläpä että hieman hymyillen otetaan vastaan selitys, ettei hän Italia ole koskaan kannattanutkaan muuta sopimusten tarkistusta kuin mikä on edellytetty itsessään Kansainliiton liittosopimuksessa.

Tämä suuri sopimus, jolla joukko valtioita juhlallisesti sitoutuisi siihen, minkä pitäisi olla itsestään selvää, nimitäin kunnioittamaan toistensa rajoja ja sisäisiä oloja, on siis vielä vain suunnitelma. Tšekkoslovakia, Jugoslavia ja Romania tietysti siihen yhtyvät, Italia ja Ranska ovat jo siihen sidotut. Mitä tekevät Puola ja Saksa on vielä epätietoista. Unkari ei hevillä voine jäädä ulkopuolelle, mutta tämän maan tunteet Italiaa kohtaan eivät voi pysyä yhtä lämpöisinä kuin tähän saakka.

Italian ja Ranskan päätös neuvotella, jos Itävallan itenäisyyttä uhataan, on sopimuksen välittömästi positiivinen tulos. Toistaiseksi se on ainoa käytännöllinen toimenpide Itävallan turvaamiseksi, ja sen kautta on Italialle varattu Ranskan avustus. Mutta toisaalta on Italia tämän kautta luopunut rajoittamattomasta liikuntavapaudestaan mitä Itävallan kysymykseen tulee. Ei ole kuitenkaan syytä liioitella tämän menetyksen merkitystä, koska, kuten sanoin, Italian aineelliset mahdollisuudet tällä hetkellä käyttää hyväkseen tätä vapautta ovat vähäiset. Mitä taa sen tulee sopimusten merkitykseen Italialle sen Balkaninpolitiikan kannalta, siitä on vielä ennenaikaista arvata mitään. Turkin epäluuloisuus ainakin on liioiteltu, sillä missään tapauksessa ei ole luultavaa, että Italian ja Ranskan sovinto merkitsisi mitään Anatolialle.

Aseistuskysymys sai osakseen huomiota Rooman kohtaukses-
sa, niinkuin odotettavissa oli. Sitä koskeva tiedonanto kuuluu:
Italian ja Ranskan hallitukset, vedoten oikeuksien yhdenmukai-
suutta koskevaan selitykseen 11. päivästä joulukuuta 1931, ovat
yksimielisiä siitä, ettei mikään maa voi yksipuolisella toimen-
piteellä muuttaa sitoumuksiaan, mitä tulee aseistukseen, ja että
ne tällaisen tapauksen sattuessa neuvottelevat. Ei ole kiellet-
tävässä, etteikö tässä päätöksessä ilmaistu kanta ole uusi Ita-
lialle, joka moninaisia kertoja aikaisemmin on korostanut voitta-
jamaiden velvollisuutta aloittaa aseiden riisunta. Mutta Mussolini
on tahtonut saada rajoittamiskysymyksen uudelleen esille, mi-
kä taasen on hänen kannaltaan aivan johdonmukaista. Tiedonannoi-
sa Rooman sopimuksista ei ole puhuttu mitään siitä, mille poh-
jalle keskustelut viimeainitusta asiasta nyt ajetaan aloittaa.
Vähän ennen kohtaamista minulle kuitenkin sanottiin Palazzo Ghi-
gissä, että Ranska puolestaan nyt hyväksyy perustaksi Italian
memorandumin viime vuodelta. Olisin taipuvainen tätä uskomaan,
sillä niin varmasti asiaa vakuutettiin. Luonnollista kuitenkin
on, ettei tätä selkää voida saattaa julkisuuteen, ennenkuin
Englannin mielipide on lopullisesti selvillä. Saksan suhteen on
Ranska tullut tyydytetyksi sen kohdan kautta, joka koskee aseis-
tusta koskevien sitoumusten muuttamista yksipuolisilla toimenpiteillä,
mutta Saksalle annetaan toisaalta pieni makupala viittaamalla
yhdenvertaisuusjulistukseen. Täten toivotaan ilmeisesti, että Sak-
sa, saatuaan Saaria koskevan toivomuksensa tyydytetyksi, on täl-
tä uudesti julistetun ehdollisen tasa-arvoisuuden pohjalta ole-
va valmis palaamaan Kansainliittoon. Tätä toivoa tukisi sekin,
että Saksa viime vuonna antoi Italian memorandumille aseiden

supistamisasiassa periaatteellisen kannatuksensa, samalla kun se Englannin memorandumien suhteen teki erinäisiä varauksia.

Rooman kohtauksessa allekirjoitettu yleisluontoinen yhteinen selitys ansaitsee vielä huomiota. Siinä todetaan, että on nyt likvidoitu tärkeimmät Italian ja Ranskan väliset ratkaisemattomat kysymykset; vakuutetaan molempien maiden hallitusten aikovan kehittää niiden välistä perinnäistä ystävyyttä (!) sekä ryhtyä molemminpuolisen luottamuksen hengessä yhteiseen jälleerakennustyöhön; vahvistetaan, että molemmat hallitukset aikovat keskenään neuvotella olosuhteiden tätä vaatiessa. Tämä yleinen selitys merkitsee, että Italian ja Ranskan välinen jännitys on lakannut enää mutkistamasta Euroopan poliittisia oloja. Mussolini on luopunut siitä asemasta, jota hän niin kauan on koettanut säilyttää, nimittäin itsenäisestä asemasta Ranskan ja Saksan välillä. Italiassa käsitetään, että Saksa on omalla epäviisaalla politiikallaan saanut tämän aikaan, lykännyt luotaan sen ystävyyden, jota Italia aluksi ja kauankin koetti sitä kohtaan osoittaa. Saksalle tämä tulos ei voi olla mieleen, mutta sehän olisi pitänyt olla ennakoilta odotettavissa, sillä monet Saksan toimenpiteet ja mielialan ilmaisut ovat Italiassa synnyttäneet suoranaista vihamielisyyttä.

Vuoden 1935 yleispoliittinen peli alkaa uusilla edellytyksillä.

Roomassa, tammikuun 15 päivänä 1935.

Atti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Selti

16/1. 1934

R o o m a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

3 / 160 sal. D. 35.

KIRJELMÄ n:o 45.

21/1. 35

Rooma SSA 16 P:NÄ tammi KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

5 C/10

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:i 3.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 3, jonka otsikkona on:

Italian ja Ranskan sovinto. II. Siirtomaakysymykset.

Atté

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

R o o m a ssa 16 p:nä tammi kuuta 1935.

3 / 160 Sal. D. 35

Asia: Italian ja Ranskan sovinto. II.

21/1.35.

Siirtomaakysymykset.

5 C10

Siirtomaapolitiikka on Italialle monessa suhteessa erittäin tärkeä. Italia on jo kauan, sekä entisen että nykyisen järjestelmän ~~mukaan~~ ^{aikana}, pyrkinyt saavuttamaan uusia siirtomaa-alueita. Kahdessa suhteessa siirtomaat olisivat Italialle mitä tärkeimpiä, nimittäin liikaväestön sijoitusalueena sekä tuottamassa raaka-aineita, joista Italia itse on niin köyhä. Niinkuin tiedetään, oli toivo saada siirtomaita yksi tärkeimmistä syistä Italian yhtymiselle sotaan liittolaisten puolella. Nykyisten siirtomaiden, Libyan, Eritrean ja Somalian, kehittämiseksi tehdään paljon, mutta työ on vaikeata, sillä niiden luonnolliset kehitysedellytykset ovat pienet, eivätkä ne erityisemmin sovellu eurooppalaisten asuma-alueiksi.

Riitakysymykset Ranskan ja Italian välillä ovat keskittyneet kahteen, nimittäin Tunisian italialaisten aseman turvaamiseen sekä uusien alueiden saamiseen. Kumpikin on nyt Rooman kohtauksessa saanut ratkaisunsa ja juhlallisesti selitetään, että Ranska on tyydyttänyt Italian toivomukset, niin että siirtomaa-riita on sovittu.

T u n i s i a n i t a l i a l a i s t e n a s e m a o n mutkallinen kysymys, joka vaatii hieman laajemman selvittelyn.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedotuksiin.

Tunisia, Ranskan nykyinen suojelusalue, on vanhastaan roomalaisten sydäntä lähellä ja sen pitäisi, heidän mielestään, oikeastaan kuulua heille. Siellä muinaiset roomalaiset hävittivät Kartagon, sen eroittaa Italiasta Sisilian kohdalla vain kapea Välimeren salmi ja sen euroopalainen väestö on ylivoittoisesti italialaista. Italialle on aina ollut vaikea sulattaa sitä, että Ranska sen valtasi v. 1881. Vuonna 1896 sai Italia aikaan sopimuksen, jonka mukaan Tunisian italialaiset saivat säilyttää Italian kansalaisuuden sekä italialaiset koulut. Sodan päätyttyä Ranska v. 1921 irtisanoi tämän sopimuksen ja määräsi, että jokainen Ranskalle kuuluvalla alueella syntynyt lapsi itsestään tulee Ranskan kansalaiseksi. Ranskalaisten tietojen mukaan on vuosina 1921-25 11000 italialaista tällä tavalla muuttanut ranskalaiseksi. Maahan tulevien italialaisten oleskelulupakin alennettiin kolmeksi kuukaudeksi, vaikka se yleensä ulkomaalaisille on vuosi, Ranska tahtoi tietenkin tällä tavalla ehkäistä Tunisian muuttumisen italialaiseksi maaksi. Italia toisaalta ei halua menettää Tunisiassa asuvia kansalaisiaan ja halusi saada olot palautetuksi 1896 vuoden sopimuksen pohjalle.

Rooman kohtauksessa allekirjoitettu tätä kysymystä koskeva pöytäkirja sisältää, että vuoden 1896 sopimus, jonka Ranska viime aikoina on säätänyt voimaan vain kolmen kuukauden ajaksi kerrallaan, palautetaan voimaan kymmeneksi vuodeksi ja, mitä kansallisuuteen tulee, 30 vuodeksi, s.o. vuoteen 1965. Tämän mukaan siis italialaisten lapset jäävät Italian kansalaisiksi, mutta kuitenkin sillä poikkeuksella, että vuosina 1945-65 syntyvät saavat, jos tahtovat, omaksua

Ranskan kansalaisuuden. Italialaiset koulut säilytetään entiseen tapaan vuoteen 1955, jonka jälkeen ne muuttuvat italialaisiksi yksityiskouluiksi ollen Ranskan Tunisialle säätämän koululain alaisia. Muut vuoden 1896 sopimuksen määräämät yksityisseikat pysyvät nykyisillään vuoteen 1945, jolloin niiden asteettainen peruuttaminen alkaa säädettävän erikoissopimuksen mukaan. Kuitenkin on jo nyt päätetty, että ne italialaiset, jotka vuoteen 1945 mennessä ovat saavuttaneet oikeuden vapaan ammatin harjoittamiseen, saavat säilyttää tämän oikeuden elinikensä.

Italia on siis nyt saavuttanut vain sen, että Tunisiasa asuvien italialaisten ranskalaistuttaminen on viivästynyt yhdellä miespolvella, 30 vuodella. Mutta sen jälkeen Ranskalalla onkin oikeus jatkaa ranskalaistuttamispolitiikkaansa. Aikaahan Italia täten kyllä on voittanut, ja kymmenessä, saattaka 30 vuodessa saattaa tapahtua paljon. Tuskinpa Tunisian italialaisia koskeva kysymys on vielä lopullisesti ratkaistu.

S i i r t o m a a k y s y m y s on ollut toinen Ranskan ja Italian suhteita eniten myrkyttävistä riitakysymyksistä. Italia on ollut katkera siitä, että Ranska ei ole täyttänyt Lontoossa vuonna 1915 solmitun sopimuksen 13. artiklan säätämää sitoumusta luovuttaa Italialle siirtomaa-aluetta, jos sota voitetaan ja Saksan siirtomaat joutuvat jaettaviksi. Tulos, johon Rooman neuvotteluissa jouduttiin, on todella laiha. Jo joulukuun alussa kertoi alivaltiosihteeri Suvich, kuten silloin tiedoitin, että sovintoon pääseminen on vielä etäällä, koska Ranska tarjoaa vain joitakin kymmeniä tuhansia neliökilometrejä hiekkaa, mihin Italia ei tyydy. Kuitenkin 10 päivää myöhemmin toisella taholla tšekäläisessä ulkoministeri-

össä vakuutettiin, että sopimus syntyy piankin, sillä "Italia ei kuuta toivokaan". Loppujen lopuksi ei ole "kuuta" saatukaan vaan on tyydytty hiekkään. Kerrotaankin, että Palazzo Ghigin diplomaatit puolestaan olisivat halunneet Italian pysyvän edelleenkin jyrkkänä nimenomaan Aloisi ja Suvich olisivat tätä kantaa edustaneet. Siirtomaa-asia oli yksi niistä yksityiskohdista, joissa Laval ei perääntynyt, koska Ranska ei voinut peräytyä. Ja niinpä Italia jäi vieläkin vaille selaista uutta siirtomaata, jota se on toivonut ja jota se tarvitsee, nimittäin sellaista, joka kelpaa eurooppalaisten asuttavaksi ja tuo Italialle raaka-aineita. Niillä 114,000 neliökilometrillä, jotka se sai, Libyan lisäksi, voi tuskin tuhatkunta beduunia kurjasti tulla toimeen. Egyptiläiset, joille nuo alueet ovat tuttuja, ovat minulle vakuuttaneet, ettei niillä ole mitään taloudellista merkitystä. Se seikka, että nyt näen ranskalaisissa lehdissä selitettävän Italian Libyan eteläosista saaman lisäalueen merkitystä sillä, että se antaa tilaisuuden järjestyksen valvontaan noilla Saharan alueilla, siis juuri samalla näkökohdalla, josta mainitsin raportissani joulukuun 11 päiväältä, osoittaa, että ratkaiseva mielipide Italiassa jo silloin oli taipuvainen hyväksymään Ranskan tarjouksen ja mukautunut omaksumaan kaunistelevan selityksen tarjotun alueen merkityksestä.

Myöskin tätä kysymystä koskeva päätös vaatii hieman selitystä ollakseen ymmärrettävä. Italia on ennen kaikkea halunnut saada eteläänpäin laajennetuksi suurinta afrikalaista siirtomaataan Tripolitaniaa, jota he nimitävät Libyaksi. Tämä siirtomaa on ulottunut lähes 22. leveysasteelle, mutta Italia olisi halunnut päästä niin lähelle Tsad-järveä kuin mah-

dollista, siis tienoille, jossa useat tärkeät kauppätiet yhtyvät.

Ranska on nyt luovuttanut Italialle kappaleen aluetta, joka turkkilaisena aikana kuului Tripolitaniaan mutta on tähän saakka ollut Ranskalla nimenomaan sen jaon nojalla, jonka Ranska ja Englanti suorittivat suursodan jälkeen. Uusi raja alkaa Tumoo'sta (eli Tümü) ja kohtaa Egyptin rajan paikassa, joka on 24 astetta itään Greenwichista ja 18 astetta 45' pohjoista leveyttä. Uusi raja tulee lähelle tärkeäköjä Tibestin ja Bokrun keitaita, mutta nämä jäävät yhä Ranskalle, sillä sopimus sanoo nimenomaan, että kartalla näkyvät Bardai ja Tecro jäävät Ranskan puolelle. Alue on suuri, kuten sanottu, 114,000 neliökilometriä, mutta sisä-Afrikan suunnattomista alueista se on mitätön ja arvoton osa. Ranska ei ole suinkaan suostunut siihen, että sen afrikalaiset siirtomaat olisivat tulleet eroitetuksi toisistaan, sillä Tsad-järven ja Italian Libyan uuden rajan välillä on Ranskalla vielä ainakin 800 kilometrin levyinen kaistale. Italian saaman alueen strategisesta merkityksestä puhutaan, mutta ei ole unohdettava, että Italian naapureina täällä ovat yhä edelleen Englanti (Egypti) ja Ranska. Alueen strateginen merkitys joitakin pieniä alkuasukasheimoja vastaan ^{ei} voi todellisuudessa painaa paljoa.

Tärkeämpi on se vain 1000 neliökilometrin suuruinen alue, jonka Ranska on nyt luovuttanut Italian Eritrean lisäksi omasta Somaliastaan. Eritrea on siirtomaa, jonka Italia omistaa Punaisen meren rannalla Abessinian pohjoispuolella, mutta se ei ole tähän saakka ulottunut Bab el Mandebin salmeen, jonka eteläinen ranta kuuluu juuri Ranskan Somaliaan.

Italia saa nyt tämän salmen etelärannikon ja hallitsee siis salmea yhdessä sen pohjoisrannalle asettuneen Englannin kanssa. Italialle siirtyy myös sen lahden pohjoisranta, jonka etelärannalla sijaitsee Djibuti, mistä alkaa Abessinian pääkaupunkiin, Addis Abebaan, johtava rautatie. Erään pienen Dumerrah-nimisen saaren mainitaan myöskin siirtyvän Italian herruuteen. Päästyään siten salmen etelärannalle Italialla on siis myöskin pääsy vapaaseen veteen Punaisen meren edustalla. Ja vielä pääsee Italia 20 %:lla osalliseksi Addis Abeban radan omistuksesta. Poliittisesti merkitsevät nämä luovutukset siis enemmän. Ne saattavat Italian entistä enemmän yhteistoimintaan Englannin kanssa näillä vesillä ja asettavat sen entistä tärkeämpään asemaan Abessinian suhteen. Viimemainittuun seikkaan voidaan myöskin sanoa lisäävän mahdollisuuksia sekaantua Abessinian asioihin. Heti Lavalin käynnin jälkeen otti Mussolini erityisesti huomiota kiinnittävällä tavalla vastaan Abessinian asiainhoitajan ja antoi hänelle asianmukaisia rauhoittavia vakuutuksia Italian rauhallisista aikomuksista. Mutta toisaalta voidaan väittää, että jos Lavalin käynnin aikana on annettu joitakin salaisia etuja Italialle, mitä siirtomaihin ja varsinkin mitä Abessiniaan tulee, niin on se tapahtunut näiden aluejärjestelyjen yhteydessä. Siinäkin tapauksessa viipyy kyllä jonkun aikaa, ennenkuin hedelmät tulevat näkyviin, vaikka tosiseikka onkin, että Abessinia on juuri sellaista aluetta, jota Italia tarvitsisi lisää ennestään käytettävänä oleviin alueihin.

Huomio kiintyy myös siihen, että Ranskan ja Italian yhteisymmärryksen nyt määriteltyjen perusteiden joukossa on eräs, joka lausutaan seuraavin hieman hämärin sanoin: on tunnustettu tarpeelliseksi kehittää emämaiden taloudellisia suhteita Afrikassa oleviin siirtomaihin ja naapurimaihin sekä päätetty ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin tämän yhteistyön toteuttamiseksi; tämän yhteistyön alaan kuuluu myöskin Italian omistusosuus Djibutin-Addis Abéban rautatiehen. Tämä lause voi tietysti sisältää mitä tahansa eikä sen lähempiin selittelyihin Roomassa antauduta. Joka tapauksessa se merkitsee, että Italia ja Ranska aikovat saattaa siirtomaa-politiikkansakin sopusointuun.

Roomassa, tammikuun 16 päivänä 1935.

Ami.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Artti

14/1. 1935.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 47.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
4	1160 Sal. O. N.
12/1. 35	9
5	C10

R o o m a S S A 16 P: N Ä t a m m i K U U T A 19 35.

VIITTAUS: N

P: N Ä K U U T A 19 P: T T Y n: o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 4.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 4, jonka otsikkona on:

Japani ja Neuvostoliitto.

Atte

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Rooma ssa 16 p:nä tammi kuuta 19.35.

Asia: Japani ja Neuvostoliitto.

ULKOASIAINMIIN	
4	160 Sal. D. 35
22/1.35	9
5	C10

Yleensä olen haluton tiedoittamaan siitä, mitä eri maiden lähettiläät kertovat oman maansa asioista ja politiikasta, sikä kun tämä ei koske niitä maita, joiden oloja ja politiikkaa tehtäväni on seurata. Ensiksikin noiden kuvausten kontrolloiminen on vaikea ja toiseksi lojaliteettisyistä virkaveljiäni kohtaan. Tällä kertaa teen poikkeuksen, koska se mitä tääläinen Japanin suurlähettiläs on eri keskusteluissa kertonut maansa ja Neuvostoliiton suhteista, tuntuu mielenkiintoiselta juuri meille. On kai kuitenkin syytä toivoa, ettei tätä raporttia tehdä tunnetuksi Helsingin ulkopuolella.

Suurlähettiläs Sugimura on kertonut seuraavaa.

Japani ei toivo sotaa Neuvostoliiton kanssa eikä tee mitään sitä provosoidakseen. Luonnollisesti on Japanissa sotilaspiirejä, jotka haluaisivat toisenlaista menettelyä, joiden mielestä juuri nyt on hetki turvata tärkeitä kansallisia etuja Japanille, mutta nämä piirit eivät ole määrääviä.

Neuvostoliitoliiitolla on Siperiassa melkoisia sotavoimia - ainakin 150'000 miestä - sekä huomattava lentoase. Viimemainittu ei pääasiassa uhkaa Vladivostokista käsin Japania, sillä sovjettilaiset tietävät, että nämä lentokoneet voivat kyllä läh-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

teä lentämään Japaniin tehdäkseen siellä tuhoa, mutta jäädäkseen sille tielle. Ne eivät voisi mitään ratkaista. Lentoase onkin Siperiassa pääasiassa Mukdenin ja Harbinin vuoksi.

Aikaisemmin on Pohjois-Mandshuria elättänyt neuvostolaisten Siperiassa pitämiä sotavoimia, mutta tässä suhteessa Mandshuria on nyt poissa pelistä. Siperia ei kykene niitä elättämään, joten niiden ylläpidosta on suurin kustannuksin huolehdittava Venäjältä käsin. Nämä kustannukset ovat Neuvostoliitolle ylen raskaat, mutta se ei uskalla myöskään vähentää joukkojaan. Japanilla on näitä sovjettilaisia joukkoja vastassa suhteellisesti vähäiset voimat, 50-60 tuhatta miestä, joiden ylläpito ei tule ylen raskaaksi. Tarpeen tullen se voi niitä nopeasti lisätä. Neuvostoliitolla ei idässä ole myöskään tehtaita, joilla lentoasetta voitaisiin jatkuvasti pitää tarpeellisessa kunnossa. Lentokoneet siis kuluvat ja vanhenevat siellä nopeammin kuin keskuksissa. Japani näinollen pitää viisaampana rauhallisesti katsella, miten Neuvostoliitto kamppailee näiden vaikeuksien kanssa.

Neuvostoliitto on rakentanut Mandshukuon ja Siperian rajalle 4-5 linnoitusta, jotka ovat uudenaikaisia ja kaikin puolin olosuhteisiin nähden ensiluokkaisia. Mutta on erehdys luulla, että japanilaiset, jos heidän olisi pakko kulkea tämän rajan yli, valtaisivat suunnattoman pitkältä rajalta juuri ne kohdat, joissa nämä linnoitukset ovat. Japani on ehdottanut puolueetonta ja demilitarisoitua vyöhykettä pitkin rajaa, mutta sitä ehdotusta sovjet ei voi hyväksyä, sillä se ei voi hy-

lätä näitä linnoituksiaan. Niitä on ylläpidettävä.

Mongoolien tunteet ovat myötämielisiä Mandshukuossa valtaan saatetulle dynastialle ja tuntevat vetovoimaa sitä kohtaan. Jos sovjet haluaa rauhan rikkoutuvan sen ja Japanin välillä, on viimemainitulla tilaisuus siirtää sota myöskin Gobin erämaan puolelle mongoolien keskuuteen, eikä tämä mahdollisuus ole neuvostolaisille mieluinen.

Japanilla ei siis tällä hetkellä ole mitään halua provosoida sotaa, On kuitenkin yksi asia, joka Japania ärsyttää ja jota se ei salli. Neuvostoliitto harjoittaa kahtalaista propagandaa: ensiksikin valheellisten tietojen levittämistä kaikkialla maailmassa, tietojen, jotka ovat tähdätyt Japania vastaan, ja toiseksi sovjettilaista valtiollista ja yhteiskunnallista propagandaa idässä. Japani ei salli sitä omassa maassaan mutta ei myöskään Mandshukuossa eikä Kiinassa. Tämä on selvään ilmoitettu neuvostolaisille, ja sitä tulen korostamaan myöskin sovjetin uudelle Roomanlähettiläälle, hra Steinille. Ellei näitä varoituksia oteta huomioon, muuttuu tilanne.

Ranskan viimeaikainen politiikka sovjettiin nähden on ollut siinä suhteessa erehdys, että se liikaa rohkaisee sovjetia. Jossakin määrin on Englanti tehnyt saman virheen. Neuvostoliitto on otettu Kansainliittoon - se ei itsessään ole vaarallista, mutta sovjet on pidettävä oikeassa paikassaan. Jos sille annetaan liikaa ilmaa siipiensä alle, on tulos vahingoksi kaikille Japanin puolesta on tästä huomautettu Englannille ja Ranskalle ja on syytä uskoa, että nämä ovat käsittäneet tilanteen. -

Keskustelumme suurlähettiläs Sugimuran kanssa ovat myös

koskeneet Roomassa solmittujen Italian ja Ranskan välisten sopimusten merkitystä sovjetpolitiikan kannalta. Olin tyytyväinen todetessani, että hänen käsityksensä tässä suhteessa vastasi tarkalleen omaani. Rooman sopimusten solmiminen itsessään on eräässä suhteessa Ranskan kannalta luopumista viimeaikaisesta sovjetpolitiikasta. Ranska on nyt hyvissä suhteissa sekä Englantiin että Italiaan, eikä sovjet ole sille enää yhtä tärkeä. Sen harrastus nimenomaan n.s. itäpaktiin voi tämän mukaan laimeta. Tästä paktista neuvoteltaessa on ilmeisesti unohdettu kysyä, mikä on sen merkitys, jos syntyy sota Japanin ja Neuvostoliiton välillä.

Kun Neuvostoliitto ei liittolaisena merkitse mitään Englannille eikä Ranskallekaan, ja kun toisaalta Neuvostoliiton rohkaiseminen ja auttaminen vain kohottaa sen itsetuntoa ja tuo mukanaan uusia vaikeuksia ja vaaroja, on toivottavaa että Rooman sopimusten jälkeen Ranskankin mielenkiinto sovjettiin palautuu oikeisiin mittasuhteisiinsa. Jos kolmen läntisen suurvallan yhteyteen vielä palaa Saksa, on tilanne Neuvostoliiton suhteen Euroopallekin parempi. Se on myös Japanin kannalta toivottavaa.

Roomassa, 16 päivänä tammikuuta 1935.

Arvi

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Letti

24/1. 1935.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 89.

5 / 160 Sal. 8. 35.

Rooma SSA 24 P:NÄ tammi KUUTA 19 35.

27/1. 35.

VIITTAUS:N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

5 C10

VIITTAUS: D.U.M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 5.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 5, jonka otsikkona on:

Uusi vaihe Italian siirtomaapolitiikassa.

Mu:

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

R o o m a s s a 24 p:nä tammi kuuta 1935.

5 160 Sal. S. 35.

Asia: Uusi vaihe Italian siirtoma-
politiikassa.

20/1.35

OSASTO

5 C10

Mussolini on ottanut hoidettavakseen siirtomaaministeriön ja samalla on entinen siirtomaaministeri ijäkäs kenraali de Bono nimitetty Italian Itä-Afrikan siirtomaiden, Eritrean ja Somalian, ylikomisaariksi.

Tämän jälkeen Mussolini on seitsemän eri ministeriön päällikkö, sillä hänen käsissään on, paitsi sisäministeriötä, jota hän ei ole koko valtansa aikana laskenut käsistään, ulko-, sota-, meri-, ilmailu-, korporatio- ja siirtomaaministeriöt. Erityisten ministerien johdossa on enää vain oikeus-, kasvatust-, kulkulaitos-, finanssi-, maanviljelys- ja julkisten töiden ministeriöt. Hänen käsissään on siis kaikki poliittisesti tärkeimmät ministeriöt ja siinäkin suhteessa vallan täydellisyys. Kenraali de Bono on ensimmäinen fascismin puolelle asettunut italialainen kenraali ja on huomattavasti avustanut fascismin valtaanpääsyä ja uuden järjestelmän organisointia. Hän on yksi neljästä kvadrumviiristä, jolla nimellä kutsutaan niitä, jotka johtivat neljältä eri suunnalta järjestettyä "marssia Roomaan" (Bianchin kuoltua näitä on vielä elossa kolme). Hänen nimityksensä edellä mainitulle paikalle täydentää aikaisemmin tapahtunutta Balbon nimitystä Libyan (Tripo-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

litaniasta ja Kyrenaikasta yhdistetty siirtomaa on saanut nimen Libya) kuvernööriksi. Siirtomaapolitiikka on siten astunut entistä tärkeämmälle sijalle Italian politiikassa ja keskitetty kolmen parhaan miehen käsiin, mitä Italiasta nykyään voi löytää. De Bonolla on sitäpaitsi vanhastaan paljon kokemusta siirtomaista, sillä nuorena upseerina hän otti osaa Eritrean sotaretkeen, ja sittemmin hän Tripolitanian kuvernöörinä pani alulle Italian toiminnan tässä siirtomaassa.

Se selkka, että mainitut huomattavat miesten vaihdokset siirtomaapolitiikan tärkeillä paikoilla ovat tapahtuneet juuri nyt, johtuu tilanteen muuttumisesta. Äskeisten Rooman sopimusten jälkeen Italia on selittänyt saaneensa ne vaatimukset tyydytetyiksi, joita sillä oli vuoden 1915 Lontoon sopimuksen perusteella. Italian siirtomaiden alue on siis laajentunut sen, minkä se tältä pohjalta saattaa laajentua. Mutta on huomattava, että lisäalueiden saanti näyttää samalla siirtäneen painopistettä Italian siirtomaissa. Italia on tähän saakka pyrkinyt lisäämään aluettaan etupäässä Sisä-Afrikassa, Libyan etelärajoilla, jossa sen toivomuksena oli päästä Tsadjärvelle ja saada siten yhteys Libyan ja Somalian välille. Tämä toivo on nyt mennyt, sillä Ranska luovutti Sisä-Afrikasta lisää vain vähäarvoisen alueen, ja Italia jäi vielä kauaksi Tsadjärvestä. Eritrean lisäksi saatu pieni alue on tärkeämpi - vaikkei sekään luonut yhteyttä Eritrean ja Somalian välille, ja niinpä Italian siirtomaapolitiikan painopiste siirtyi itään. Tämäkin oli taitava veto Ranskan kannalta, sillä täten

sen omat alueet jäävät sitä paremmin rauhaan Italian haluk-
kailta katseilta. Italia on näinollen joutunut siirtomaapoli-
tiikassaan erään vaiheen päätekohtaan, ja uusi on alkamassa.
Sille on tullut hetki ruveta entistä tarmokkaammin kehittämään
siirtomaitaan ja uusin keinoin koettamaan saada niitä lisää -
sillä ei tietysti ole oletettava, että Italia lakkaisi lisää
toivomasta. Sillä ei tällä haavaa ole muuta laajennusmahdolli-
suutta kuin itsenäinen Abessinia. Eritreahan on Punaisen meren
ja nyttemmin myöskin Bab el Mandebin salmen rannalla pohjois-
sessa sekä Somalia etelässä Abessinian rajanaapuri. On il-
meistä, ettei Abessinia suinkaan lähiaikana voi jäädä syrjään
Euroopan huomiolta. Päinvastoin on todennäköistä, että Ranskan,
Englannin ja Italian kiinnostus siihen tulee selvästi ilmene-
mään ja antamaan Euroopalle aihetta käsitellä tämän, v. 1924
odottamatta ja monen mielestä aihetta ja ansiotta Kansainliit-
toon otetun valtion asioita.

Tuorein riitaisuus Italian ja Abessinian välillä - Ualu-
alin selkkauksesta johtunut - on kyllä äskettäin saatu pois
Kansainliiton päiväjärjestyksestä sen kautta, että asianomaiset
ovat luvanneet sopia sen ilman välittäjää ja sitoutuneet ole-
maan tilannetta nykyistä pahemmin kärjistämättä. Tähän Italian
toivomusten mukaiseen tulokseen päästiin suurvaltain painostuk-
sesta, ja varsinkin Ranska sai tilaisuuden tehdä palveluksen
uudelle ystävänsä. Mutta silti on syytä lähemmin selostaa
sekä tätä riitaisuutta, jonka sopiminen siis ei vielä ole ta-
pahtunut, että yleensä Abessinian ja eurooppalaisten suhteita.
Niistähän tulee, kuten sanottu, todennäköisesti vielä paljon

puhetta.

Ensiksi on pidettävä mielessä, että Abessinian keisari Haile Selassie I kuuluu niinsanottuihin uudistuksia toimeenpaneviin eksoottisiin hallitsijoihin ja hänen kansansuosionsa on siis heikonlainen. Kansainväliset tappiot voivat tulla hänelle kalliiksi kiihoittamalla vastarintaa, jota hän omassa maassaan kohtaa. Kunnianarkuusnäkökohdilla ei siis ole hänelle ainoastaan tunnelma-arvoja vaan suoranaisesti käytännöllistä merkitystä.

Mitä Italiaan tulee, selitetään täällä, että Abessinia on epäillyt Italian hautovan kostosuunnitelmia siitä saakka kun italialaiset siirtomaajoukot kärsivät tappion maaliskuussa 1896. Tätä epäluuloa ei siis ole saanut haihtumaan sekään ystävyys- ja kauppasopimus, jonka Mussolini solmi Abessinian kanssa 1924. Italialaiset puolestaan valittavat, ettei Abessinia ole noudattanut tärkeitä tämän sopimuksen määräyksiä. Kauppa- ja muissa suhteissaan se on suosinut kaikkia muita paitsi Italiaa, ja varsinkin äskettäin kaukaisen Japanin kanssa solmitut sopimukset ovat herättäneet harmia Italiassa. Samoin se, että eräs Italialle tärkeä sovittu tierakennus Assabista Abessiniaan on jätetty suorittamatta. Tilannetta erityisesti kärjistävä tapaus oli pari kuukautta sitten tapahtunut hyökkäys Gondarissa olevaa Italian konsulaattia vastaan, mikä kuitenkin saatiin jotenkuten selvitettyksi. Sen edellä oli jo liikkunut huhuja, että selkkauksia uhkasi näiden kahden maan välillä, mutta siitä huolimatta odotettiin Italian suostuvan Abessinian ehdotukseen rajakomission asettamisesta määrittelemään yhteisiä rajoja. Tämän ehkäisi kuitenkin Gondarin selkka-

us. Italialaset väittivät konsulaattinsa joutuneen järjestetyn hyökkäyksen alaiseksi, ja abessinialaisilta kului 10 päivää, ennenkuin saivat valmiiksi vastaväitteen, että selkkaus sai alkunsa humalaisten italialaisten sotilaitten rähinästä abessinialaisen poliisin kanssa jossakin ravintolassa.

Ualualin selkkauksessa koskee riidan ydinkohta kysymystä, kuuluuko Ualual Italialle vaiko Abessinialle. Jos se kuuluu Italialle, tekivät abessinialaiset hyökkäyksen toisen maan alueelle, päinvastaisessa tapauksessa italialaiset sotilaat olivat Abessiniassa. Kumpikin väittää aluetta omakseen. Ratkaisu on vaikean tulkinnan varassa, varsinkin kun yleisesti myönnetään, että kaikki Abessinian, varsinkin sen rajaseutujen kartat ovat mitä suurimmassa määrässä epätarkkoja, koska ne eivät suureksi osaksi perustu muuhun kuin merkintöihin, joita tutkimusretkeilijät ovat tehneet alkuasukasten tiedonantojen nojalla osaamatta niitä yhdeksäätoista alkuasukasmurretta, joita Abessiniassa puhutaan.

Kaikki Abessinian naapurit ovat saaneet kestää samanlaisia hyökkäyksiä. Englannin Sudanin alueelle tekivät aseistetut abessinialaiset joukot hyökkäyksen viime vuonna. Ikävintä Abessinialle on kuitenkin että juuri näinä päivinä, jolloin Ualualin rettelö on vielä ratkaisematta, tapahtui ranskalai-
kansa uusi vakava selkkaus, jossa joukko ranskalaisia ja Ranskan somalialaisia sotilaita, yhteensä toistasataa henkeä, sai surmansa. Tämä johtui kyllä niistä sotaisista kahakoista, naistenryöstö- ja tavallisista rosvousretkistä, joita rajan kahden puolen asuvat mustat heimot vanhastaan ovat pitäneet ta-

poinaan eivätkä hyökkääjät ilmeisesti olleet Abessinian "alamaisia", mutta kun hyökkäys tapahtui yli rajan Ranskan puolelle, osoittaa se joka tapauksessa, ettei "kuningasten kuninkaan" valta uloitu pitämään kurissa rajaseutujen viljeljiä heimoja. Tämän toteaminen niiden suurvaltain puolelta, joiden siirtomaat rajoittuvat Abessiniaan, voi tulla merkitykselliseksi Abessinian vastaisille kohtaloille. Sitä enemmän, kun on ilmeistä, että näissä selkkauksissa purkautuu esiin se eurooppalaisviha, joka Abessinias-
assa on vuosi vuodelta kasvanut ja jota liitto Japanin kanssa ei suinkaan vähennä. - Englanti ei puolestaan ole erityinen Abessinian ystävä, sillä sen on valvottava etujaan Niilin latvuk-
silla. Ja jos tulee todella kysymys Abessinian alistamisesta Italian protektoraattiin, odotetaan tämän sopeutuvan Englannin suunnitelmiin. Mitä Ranskaan tulee, on niitä, jotka väittävät tästä jo salaisesti sovitun Rooman kohtauksessa ja Ranskan siis suostuneen, vaikka ilmeistä onkin, että Italian protektoraatti Abessinias-
assa kysyisi paljon rahaa - Ranskalta, koska Italialla ei itsellään ole tarvittavia pääomia.

De Bonon nimittäminen Italian itäisten siirtomaiden ylikomisaariksi ja Mussolinin itsensä astuminen siirtomaahallinnon välittömäksi johtajaksi on siis kaikilta näkökannoilta tärkeä tapaus. De Bono lähti matkalle Eritreaan jo ennen nimitystä, vieläpä ilman että tästä matkasta aluksi mitään ilmoitettiin. Sittemmin on selitetty, että hänet lähetettiin sinne selvittämäänⁿ Uualalin selkkausta. Tilanne on senjälkeen, ranskalaisia vastaan tehdyn hyökkäyksen johdosta, tullut Italialle edullisemmaksi ja Abessinialle hankalammaksi. Italian lehdet korostavat suuresti tämän hyökkäyksen merkitystä ja puhuvat rajaturvallisuuden vaka-

uttamisen välttämättömydestä. Väitetään Italian jo salaa li-
sänneen sotaväkeään ja varustuksiaan itäisissä siirtomaissaan.
Siitä siis tie menevi

Roomassa, tammikuun 24 päivänä 1935.

Atti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministerin lahti

28/1. 1935.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 95.

R O O M a S S A 28 P:NÄ tammi KUUTA 1935.

VIITTAUS: _____ N

P:NÄ _____ KUUTA 19 _____ P:TTY _____ n:o _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

6 / 161 Sal. D. 35.
2/2.35. 2
5 C10

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 6.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N.6, jonka otsikkona on:

Ensi varainhoitovuoden menosääntö.

Atti.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

6 161 Sal. D. 35.

Rooma ssa 28 p:nä tammi kuuta 1935.

2/2.35

2

Asia: Ensi varainhoitovuoden me-
nosääntö.

5

C10

Ensi heinäkuun 1. päivänä alkavan uuden varainhoitovuoden menoarvio on ollut ministerineuvoston käsiteltävänä ja hyväksytty parlamentille esitettäväksi. Se osoittaa Italian kaikin voimin pyrkivän jokavuotisen vajauksen vähentämiseen. Viime toukokuussa Mussolini edustajakamarissa valtion raha-asiosta puheessaan lausui, että "mikään hyvin järjestetty maa ei voi ikuisesti elää veloilla" ja että on säästettävä. Tämä näkökohta, joka tietysti totuutena ei ole uusi eikä kiistetty, on otettu seurattavaksi.

Eri ministeriöiden arvioidut menot ensi vuodeksi näkyvät seuraavasta taulukosta, jossa on samalla mainittu kuluvan vuoden menosäännön vastaavat numerot sekä lisäys tai vähennys niihin verraten. Luvut tarkoittavat miljoonia liiroja.

	1934-35	1935-36	Eroitus
Raha-asiat	10'187	9'419	- 768
Oikeus	487	450	- 37
Ulkoasiat	201	197	- 4
Siirtomaat	448	482	+ 34
Kasvatus	1'757	1'633	- 124
Siirto	13'080	12'181	- 899

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Siirto	13'080	12'181	- 899
Sisäasiat	750	689	- 61
Yleiset työt	1'056	915	- 141
Kulkulaitos	642	634	- 8
Sota	2'521	2'459	- 62
Meri	1'185	1'265	+ 80
Ilmailu	710	840	+ 130
Maanviljelys	613	588	- 25
Korporatiot	79	74	- 5
Yhteensä	20'636	19'645	- 991

Vuodeksi 1935-36 arvioitu vajeus on siis 1'657 miljoonaa liiraa. Nyt kuluvan vuoden vajeus arvioitiin ehdotusta laadittaessa 2'974 miljoonaksi. Marraskuun viimeisenä vajeus oli tosiasiallisesti 908 miljoonaa. Säästäväisyyttä on toteutettu tulevan vuoden menosääntöä valmistettaessa siinä määrin, että vain kolmen ministeriön menojen on sallittu kohota ja näiden kunkin suhteen ovat erityiset syyt vaikuttamassa. Siirtomaat tarvitsevat suurempia määrärahoja nimenomaan senvuoksi, että Italian siirtomaapolitiikan uusi vaihe, josta juuri olen raportoinut, näitä varoja vaatii. Meriministeriön kohdalle otettu lisäys johtuu luonnollisesti kahden 35'000 tonnin suuruisen risteilijän rakennettavaksi ottamisesta. Ja ilmailu tarvitsee huomattavasti lisää varoja sen uudistamisohjelman suorittamiseen, joka äskettäin on päätetty. (Tässä yhteydessä tuhkoon mainituksi todennäköinen selitys, miksi Balbo siirrettiin siirtomaiden hallintoon ja Mussolini otti ilmailuministeriön haltuunsa: Balbo harrasti niin ylivoittoisesti suuria reklamilentoretkiä, että jätti maan varsinaiset ilmailuvoimat van-

hentumaan.)

Ensi vuoden menoarvion valmistumisen yhteydessä on Italian lehdistö yleensä kiinnittänyt huomiota valtion raha-asioihin. On uudestaan korostettu sitä, että hallitus on kuluvan varainhoitovuoden aikana tarmokkaasti vähentänyt menoja, niin että tämän vuoden päätös tulee olemaan paljon edullisempi kuin edellä esitetty ennakoarvio osoittaa. Tärkeimmät tätä tarkoittavista toimenpiteistä ovat olleet viiden prosentin valtiolainan konvertoiminen 3,5 % lainaksi, josta tuli säästöä 900 miljoonaa, ja palkkojen alennus, joka tuottaa 580 miljoonan säästön valtiolle. Radikaalinen palkkojen alentaminen oli raskas toimenpide, sillä kaikista lupauksista ja päätöksistä huolimatta hintataso ei ole vastaavasti alentunut muuta kuin helposti valvottavien hyödykkeitten suhteen, esim. sähkövirran ja kaasu- ja vuokrain. Muiden tavarain hintain alentaminen on jäänyt mitättömiin, joten palkkain alentaminen on jäänyt pääasiassa palkannauttijain kannettavaksi rasitukseksi ja tuntuu raskaalta. Ajateltakoon, että italialaisen professorin palkka nykyisin lie-
nee tavallisimmin noin 1,600 liiran vaiheilla. Se tekee virallisen kurssin mukaan laskien noin 3'200 mk. kuussa (Suomen rahan arvonlennusta ei tietysti voi tällöin ottaa laskuperus-
taksi.)

Tulevan vuoden menosäntöä valmistettaessa on myöskin lisätty valtion arvioitua tuloa 326 miljoonalla liiralla. Tämä lisäys ei perustu verojen lisäämiseen, sillä Mussolini on julkisessa puheessa (edellä mainitussa) sanonut myöskin sen to-
tunden, että italialaista veronmaksajaa ei voida enempää rasit-

taa. Tulojen arvioidaan lisääntyvän senvuoksi, että kansallistaloudellinen asema yleensä paranee ja valtion kassan tulot sen mukaan lisääntyvät. Siis oletamus, joka toivottavasti toteutuu, mutta voi pettääkin. Eräitä tosiseikkoja esitetään tämän optimistisen laskelman perustaksi. Niinpä korporatiominkseriön julkaisema teollisen tuotannon tilasto osoittaa n. 10 % lisäystä viime vuoteen verraten. Raskaan teollisuuden ja yksityisen rakennusteollisuuden tila osoittaa paranemista, sähköteollisuus käy hyvin ja koneiteollisuuden tila paranee myöskin. Esim. tunnettu Fiat-yhtiö on siitä saakka kun alkoi valmistaa Balillanimisiä pikkuautoja, siis 2 vuoden 3 kuukauden kuluessa, myynyt niitä 120'000 kappaletta hinnan ollessa noin 9'000 liiraa. Ainoastaan varsinainen vientiteollisuus on suurissa vaikeuksissa, varsinkin villa- ja silkkiteollisuus. Keinosilkkiteollisuus menestyy sitävastoin hyvin.

Mutta toisellakin tavalla on tulevan vuoden menoarviossa laskettu hyväksi taloudellisen tilan odotettu paraneminen. Edellä nähtiin, että yleisten töiden ministeriön varoja on vähennetty kokonaista 141 milj. liiralla. Tämä voisi siis merkitä huomattavaa vähennystä niihin suurenmoisiin yleisiin töihin, joita Italiassa viime vuosina on työnpuutteen torjumiseksi toimeenpantu. Kuitenkin toivotaan, että aikaansaannosten väheneminen ei ole yhtä suuri kuin käytettävän rahamäärän pienemmyys, sillä raaka-ainesten hinnat ovat laskeneet (ja kun on kysymys valtion töistä, voidaan tietysti pakottaa nämä hinnat alemmiksi) ja samoin työvoiman hinta (mikä myöskin riippuu siitä, mitä halutaan maksaa). Mutta lisäksi lasketaan, että yleisen taloudellisen aseman parantuminen tulee aiheuttamaan lisääntyvää yksityistä rakennusteollisuutta ja vähentämään työttömyyt-

tä, niin ettei yleisiä töitä entisessä laajuudessa tarvita. Yhtenä helpoittumisen merkinä otetaan huomioon myöskin, että vararikkojen lukumäärä on alkanut vähentyä.

Missä määrin verot nykyisin rasittavat italialaisia ilmenee seuraavista numeroista, jotka koskevat kuluvaan varainhoitovuotta heinäkuun 1 päivästä marraskuun viimeiseen, siis viittä kuukautta. Tänä aikana on välittöminä veroina kannettu 1'205 miljoonaa, leimaveroina 1'265 milj. ja välillisinä kulutusveroina 1'884 miljoonaa. Viimemainituista sietää kiinnittää huomiota seuraaviin numeroihin: sokerin valmistusverona on samana aikana kannettu 455 milj., väkijuomain 60 milj., oluen lähes 4 milj. ja kahvin kulutusverona 168 miljoonaa.

Valtion velka oli marraskuun viimeisenä päivänä: ulkomaisesta 100 milj. dollarin lainasta oli jälellä 82'033'100 dollaria, kotimaisia lainoja yhteensä 103'195 miljoonaa liiraa.

Ulkomaankaupan passiivisuus oli vuoden 1934 marraskuun lopussa 2'185 milj. liiraa.

Roomassa, 28 päivänä tammikuuta 1935.

Antti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 7.

Ministeri Arto

28/1.1935.

Roomassa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 96.

7 161 Sal. D. 35.

Roomassa SSA 28 P: NÄ tammi KUUTA 19 35.

2/2.35

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

5 C10

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 7.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 7, jonka otsikkona on:

Hallituksen jäsenten vaihdos Italiassa.

Atti.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Rooma ssa 28 p:nä tammi kuuta 1935.

7/161 sal. D. 35.

2/2.35

Asia: Hallituksen jäsenten vaihdosItaliassa.

5 C10

T.k. 24. päivänä Mussolini äkkiä ja odottamatta antoi eron kaikille niille hallituksen jäsenille, jotka eroitettavissa ovat. Hänellä on itsellään pääministerin tehtävään lisäksi suoranaisessa johdossaan seitsemän ministeriötä. Kuusi on erityisten ministerien johdossa, ja kaikki nämä paikat täytettiin uusilla miehillä, vieläpä näiden ministeriöiden alivaltiosihteerienkin paikat. Tapahtui siis todellinen maanvieremä, joka Mussolinin tavan mukaan suoritettiin äkkiä ja odottamatta. Väitetään, etteivät asianomaiset itse siitä ennakolta mitään tiedneet. Tieto levitettiin iltalehtien viimeisen painoksen kautta. Sinä iltana olin samassa seurassa, missä Mussolinin niin läheiset työtoverit kuin ulkoasiain alivaltiosihteeri Suvich ja sanomalehti-asiain alivaltiosihteeri, Mussolinin vävy, nuori kreivi Ciano, ja nämä molemmat vakuuttivat saaneensa lehdistä tiedon tapauksesta. Uudistui siis sama kuin ilmailu-, sota-, ja meriministerien joutuessa pois toimistaan. Tämä menettelytapa, jota Mussolini noudattaa, jopa niin, että huhujen alkaessa kiertää jos-takin odotettavissa olevasta muutoksesta, hän lykkää sen, kunnes huhut unohtuvat, sopeutuu tietenkään hyvin siihen sotilaalliseen komentoon, joka Italiassa on toteutettu.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Eronneista ministereistä ovat jotkut olleet pitkän jakson vuosia toimissaan, varsinkin maanviljelysministeri Acerbo. Huhut hänen lähestyvistä eroistaan ovat jo kauan kiertäneet ja on väitetty hänen itsensä haluneen pois. Rahaministeri Jung on hoitanut tointansa vasta parisen vuotta. Kun viime vuonna tapahtui suuri kotimaisen lainan konvertoiminen, kerrottiin hänen valmisteluissa hairahtuneen sikäli, ettei ollut osannut aavistaa, miten paljon näiden lainain obligatioita oli ulkomailla (ulkomaihin luettuna myöskin Vatikaani), joten konvertoimisen tuottama hyöty jäi oletettua melkoista vähäisemmäksi. Silloin kerrottiin hänen jo "jättäneen paikkansa käytettäväksi", mutta Mussolinin määränneen hänen jatkamaan. Kulkulaitosministeri Puppi on ollut toimesta vasta muutamia kuukausia.

Mitään poliittisia syitä ei tarvitse tapahtuneelle muutokselle hakea. On tunnettua, että Mussolini suosii miesten vaihtamista tärkeillä paikoilla, minkä hän on lähettiläänpaikkojen suhteen suoraan myöntänytkin sanoen huomanneensa, että liian kauan samalla paikalla olleiden miesten harrastus ja huomiokyky heikentyvät, kun asiat ja olosuhteet käyvät liian tutuiksi ja työ tulee tavanomaiseksi. Kun henkilö, jonka kanssa hän oli tästä puhunut, kertoman mukaan, huomautti, että Mussolini itse kuitenkin jaksaa niin kauan herpaantumatta, oli hän naurahtanut ja vastannut, että se kai osaksi riippuu siitä, että hänen työnsä on niin monipuolista. Ei siis ole nyt tapahtuneen miesten vaihdoksen johdosta aihetta olettaa, että olisi kysymys yksityisten joutumisesta epäsuosioon - sen oletuksen epää jo muutosten moniluvuisuus - eikä mistään politiikan muutoksesta. Silmätessään uusien miesten luetteloa voi

joku tulla kiusaukseen selittää, että on tapahtunut siirtyminen "vasemmalle". Tätä voi perustella sillä, että uusien ministerien joukossa on kolme, jotka tulevat työväestön piireistä ja ovat olleet taistelevia syndikalisteja. Mutta toisaalta sisältää luettelo nimiä Italian parhaista ylimyssuvuista, kuten Thaon di Revel, ja sellaisen kuin kreivi De Vecchin joka tietävästi on erittäin suosittu Vatikaanissa.

Tarkkaan katsoen voi kuitenkin ehkä havaita uusien miesten valinnassa erään suunnan tai värityksen, joka viittaa uusiin tärkeisiin tehtäviin. Viime vuonna on Italiassa korporatiivinen järjestelmä vasta lopullisesti toteutettu. Sen on nyt alettava käytännössä vaikuttaa, ja niinpä on uusien miesten joukossa useita, jotka ovat työskennelleet juuri tällä linjalla. Toinen tehtävä, joka nyt ilmeisesti tulee saamaan erikoista huomiota puoleensa ja astumaan etualalle Italian sisäpolitiikassa, on maanomistusolojen järjestäminen, köyhän maalaisväestön aseman parantaminen kiinnittämällä heidät entistä paremmin maahansa ja vapauttamalla suurtilojen omistajain määrittämisen vallan alaisuudesta. Eräät uudet nimitykset näyttävät viittavan siihen, että tämä tehtävä on edessä, ja voi olettaa, että nimenomaan maanviljelysministeri Acerbon paikalle on juuri tätä silmällä pitäen haluttu saada toisenlaatuinen mies.

Esitän seuraavassa lyhyesti uudet ministerit.

Raha-asian ministeriksi on tullut T h a o n d i R e v e l, syntynyt 1888. Sotaan osaa otettuaan hän on toiminut Pohjois-Italiassa nimenomaan maanviljelysjärjestöissä. V.1921 hän perusti maanviljelijäin liiton, jonka 1924 muutti Maanviljeli-

jäin fascistiseksi federatioksi. Muihinkin maanviljelijäin järjestöihin hän on ottanut osaa. Vuodesta 1929 hän on toiminut Torinon kaupungin podestana, pormestarina. Senaattori hän on vuodesta 1933. Yleensä tunnutaan oltavan sitä mieltä, että hänellä on vähän ammattiedellytyksiä saamansa ministerisalkun hoitamiseen, mutta hänelle onkin annettu alivaltiosihteeriksi ensiluokkaiseksi tunnustettu raha-asiaintuntija, asianajaja Bianchini, syntynyt 1876, parlamentin jäsen.

Opetusministeriö on uskottu kreivi De Vecchille, joka on syntynyt 1884. Hän on kuulunut fascistiliikkeeseen alusta saakka, on yksi kvadrumviireistä, eduskunnan jäsenenä tullut 1921 ja senaattori vuodesta 1924. Yhteen aikaan hän toimi Somalian kuvernöörinä. Sotaan hän otti osaa. Hän on tähän nimitykseen saakka toiminut Italian ensimmäisenä suurlähettiläänä paavin luona, missä tehtävässä hän on menestynyt hyvin. Niinpä oletetaan hänen erityisesti soveltuvan ehkäisemään riitaisuuksia, joita vielä saattaisi syntyä opetusasioista kirkon ja fascistisen puolueen välillä, sekä toteuttamaan uutta suunnitelmaa sotilaallisen kasvatuksen antamisesta jo kouluissa.

Maanviljelysministeriö on uskottu Rossonille, synt. 1884, joka on yksi fascistisen Italian huomattavimpia henkilöitä. Hän on varhaisesta nuoruudestaan saakka ollut taisteleva sosialisti, syndikalisti, ja hänen suosionsa työväestön piireissä on kaikkien italialaisten vakuutuksen mukaan mitä suurin. Siten hän on Mussolinille erittäin tärkeä henkilö. Ennen sotaa hän oleskeli paljon ulkomailla perustaen m.m. Amerikassa italialaisuutta ylläpitävän lehden "Italia nostra". Sotaan hän otti osaa jalkaväessä ja liittyi sitten jo alussa Mussoliniin.

Hänen toimintansa on myöhemmin keskittynyt korporatiivisen järjestelmän kehittämiseen. Vuodesta 1932 hän on ollut tärkeällä paikalla pääministerin alivaltiosihteerinä, ja yleinen käsitys on, että hän tässä on erityisesti ollut apuna korporatiivisen järjestelmän lopullisessa toteuttamisessa. Se seikka, että hänet kuitenkin nyt on asetettu maanviljelysministeriön päälliköksi, näyttää osoittavan, että tälle viirastolle on suunniteltu niitä tärkeitä lähiajan tehtäviä, joista edellä oli puhe.

Yleisten töiden ministeriön päälliköksi on tullut R a z z a , synt. 1892, entinen syndikalisti hänkin. Hän liittyi Mussoliniin jo interventistinä, s.o. Italian sotaan yhtymisen vaatijana, otti itsekin osaa sotaan, toimi myöhemmin jonkun aikaa Mussolinin lehden Popolo d'Italian toimittajana. Sittemmin hän on johtanut maanviljelyssyndikaattien konfederatiota, sekä metsästys- ja kalastuskorporatiota. Bonifica-toimintaan, viljelemättömien alueiden viljelyskelpoiseksi saattamiseen, hän on omakohtaisesti ottanut osaa. Hänellä on siis erikoisesti tuntemusta maaseudun oloista ja siellä suoritettavista suurtoista.

Kululaitosministeriön päälliköksi on tullut B e n - n i, synt. 1880, joka varsin erikoisen ja huomattavan karrrierinsa aikana on erityisesti perehtynyt koneteollisuuteen ja myöskin raha-asioihin. Hän oli alkuaan konetyömies tunnetun toiminimi Marellin palveluksessa, mutta kohosi liikkeen konttorihenkilökuntaan ja lopulta yhtiön hallintoneuvoston puheenjohtajaksi. Hän on paljon matkustellut Euroopassa, Amerikassa ja Itämailla työskennellen siellä varsinkin Ita-

lian viennin hyväksi. Parlamenttiin hän tuli jo 1921. Toiminut teollisuuden konfederation presidenttinä ja viimeksi roomalaisen pankin, Banco di Roman, presidenttinä.

Armon ja oikeuden ministeriön (Ministero della Grazia e Justizia) päällikkönä on nyt useassa yliopistossa toiminut lainopin professori S o l m i, synt. 1873. Hän oli viimeksi lainopin historian professorina Paviassa, ennenkuin kutsuttiin opetusministeriön alivaltiosihteeriksi, josta nimitettiin nyt oikeusministeriksi.

Alivaltiosihteereistä mainittakoon, että korporatioministeriössä ennen olleet kaksi tällaista paikkaa on nyt yhdistetty yhdeksi ja sille paikalle on nimitetty edustaja L a n t i - n i, synt. 1886, josta useat Suomessa ovat säilyttäneet miellyttävän muiston senjälkeen kun hän johti viime syksynä Suomessa käynyttä italialaista kauppadelegatiota. Viimeksi hän oli tšekäläisen Vientiyhdistyksen presidentti. Toinen tärkeä paikka on pääministerin alivaltiosihteeri, johon on nimitetty markiisi M e d i c i d e l V a s c e l l o, insinööri, synt. 1883. Hänenkin asiantuntemuksensa on erityisemmin bonifica-toiden alalla.

Roomassa, 28 päivänä tammikuuta 1935.

Atti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 8.

Ministeri siht.

20/2. 1935.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 235.

R O O m a S S A 20 P: N Ä helmi KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P: N Ä KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 8.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 8, jonka otsikkona on:

Mitä uutta paktirintamalta.

Antti

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Rooma ssa 20 p:nä helmi kuuta 1935.

9 161 Sal.D. 35.

Asia: Mitä uutta paktirintamalta.

35/2.35

5 Cro

Eurooppa on jakautuneena monilukuisiin paktirintamiin. Italialla on niitä osaltaan runsaasti, vaikka eräitä toistaiseksi nimitetään protokolliksi, mikä usein on paktin varhaisaste. Lavalin käynti johti Italian uusille rintamille. Vanhaan sillä on, vaikka umpeen kasvamaisillaan, paljon melua herättänyt "nelipakti", joka täällä vielä joskus mainitaan lisäten, että siitä voi yhtä hyvin kehittyä viis-, kuus- tai seitsenpakti. Sovjetilla on lempi- ja surunlapsena "itäpakti". Pikku-ententen täällä olevat lähettiläät vakuuttavat, että tämä samainen "itäpakti" on heille tärkeämpi kuin koskaan "Tonavanpakti", joka oikeastaan heille ei suo mitään turvaa. He ovat myös kertoneet, etteivät heidän hallituksensa halua kovin kii-ruhtaa muodollista hyväksymistään Roomassa suunnitelluille pak-teille, jottei Saksa jälleen saisi tilaisuutta ilmoittaa tyy-tyymättömyyttensä siihen, että se on "asetettu valmiin tosiasian eteen" määräyksellä hyväksyä tai hylätä. Mutta kukaan ei ole tietämätön siitä, että Pikku-entente suostuu niihin pak-teihin, joita Ranska sille suosittelee. Englannilla on "ilma-puolustuspakti" erityisenä suosikkina, Tonavanpaktiin se on men-nyt mukaan, mutta on kylmähkö "itäpaktille". Ranskalla on nä-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-tuksiin.

mä kaikki ohjelmassaan, mutta minun päätettävissäni ei ole, missä määrin Ranskan hallitus sydämessään suosii "itäpaktia" vai tekeekö se tämän vain - kuten italialaiset uskovat - tyydyttääkseen radikaalejaan, joiden Herriot tunnetulla retkellään Venäjälle tuli sovjetin ystäväksi. Puola on paktirintamalla jokseenkin epäselvä tekijä, josta tiedetään varmasti, ettei se rakasta itäpaktia. Saksa - niin Saksa on tärkein tekijä, jonka ratkaisusta riippuu, miten kaikkien näiden paktien käy, sekä niiden suurpaktienkin, joita en ole vielä maininnut, nimittäin aseistuksen rajoittamisen ja turvallisuus-sopimusten sekä Saksan paluun yhteistyöhön paktirintamien päämajassa, Kansainliitossa.

Tämä sekasorto on suurimmassa määrässä traagillista, sillä siitä lähtee Eurooppapoloisen onnettomasti sekava mutta kiihkeä pyrkimys tasapainoon ja rauhan turvaamiseen omassa keskuudessaan, mikä olisi sitä tärkeämpää, kun Aasiassa luodaan omaa keltaisen rodun rintamaa, jota nähtävästi ei aijo- ta muodostaa ainoastaan pakteilla, ja kun Pohjois-Afrikan siirtomaissa on äkkiä *alk*äkanut kuohunta useilla tahoilla ei ainoastaan Abessiniasa, jonka viha valkoisia kohtaan ilmeisesti on hurjempi kuin useat luulevat, vaan Marokossa ja Algeriassakin.

Minkälainen on tilanne tätä nykyä näillä Euroopan paktirintamilla, siitä saa italialaisilta politikoilta lyhyesti kerrottuna seuraavan kuvan.

Saksan vastaus Parisin ja Lontoon esityksiin ilmaisu- paktista, Tonavan- ja itäpaktista sekä aseiden sapistusopi- muksesta, oli kaiketi suunniteltu kiillaksi Ranskan ja Eng- lannin väliin. Näiden esitysten erikoisena ja varsin huo-

mattavana piirteenä on se, että niissä Englanti ensi kerran sitten Napoleonin sotien on osoittanut haluavansa turvallisuutta itselleenkin, nimittäin ilmahyökkäysten varalta. Saksa ilmoitti suostuvansa tähän Englannin erikoisesti harrastamaan sopimukseen, olevansa siis valmis suomaan Englannille sen haluan turvan samalla toivoen saavansa suostumuksen omaan ilmaruusteluunsa, kun sitoutuu olemaan uhkaamatta läntisiä ja eteläisiä valtioita. Myös Saksa toivoi Englannin kiinnostuksen itäpaktiin yhä vähenevän.

Mitä näinollen ilmapuolustusopimuksesta tulee, on tietysti vielä tietämätöntä, mutta täällä ollaan taipuvaisia uskomaan, että sopimus saadaan syntymään joko Saksan kanssa tai ilman sitä. Englantia haluavat muutkin tyydyttää. Huomautetaan kyllä, että Locarno oikeastaan käsittää takuun ilmahyökkäyksiäkin vastaan, kun sitä ei ole poiskaan suljettu, mutta Englannin toivoma takaus on sille annettava, sillä Locarnossa se oli vain takaaaja eikä taattu.

Toiset olettavat, että Saksa ehkä saadaan mukaan myöskin Tonavan- ja itäpaktiin, kun näitä sen mieliksi muodostellaan, sillä niille nykyisin suositeltu sisällitys ja muoto ei tietysti ole evankeliumia. Toiset taasen uskovat, että Saksa suostuu Tonavansopimukseen, koska se sen kautta sitoutuisi luopumaan vain sellaisista pyrkimyksistä, joiden toteuttamisen esteenä on muutenkin hyvin suuria voimia. Tähän suostumalla se haluaisi ostaa itsensä vapaaksi itäpaktista. Mutta jos tahtoo tietää, mitä täällä oikeastaan todella odotetaan Saksan tekemään, niin voi saada vastaukseksi sellaisiltakin henkilöiltä, jotka eivät suinkaan ole ulkopoliittikan periferiassa, että

Saksa mahdollisesti ei suostu mihinkään muuhun kuin mitä se nyt on nimenomaan luvannut.

Saksan sisimmistä motiiveista tähän menettelyyn, on ~~pit-~~
~~käytännön~~ sanottu, että se nähtävästi uskoo kaukaisen Idän ta-
pahtumien kehittyvän jokseenkin nopeasti sellaista ratkaisua
kohden, jonka kypsyessä se ei halua olla sidottuna itäpaktin
kaltaisilla papereilla.

Jos Saksa sittenkin nyt päättäisi astua yhteistyöhön
toisten Euroopan valtioiden kanssa, syntyisi näistä pakteista
käytännössä entinen nelipakti, juuri tuossa mainitsemissani
muodossa: viis-, kuus-, seitsen- j.n.e. pakti. Sen osista
vähemmän merkitsevä olisi itäpakti, josta minulle sanottiin,
että se on tyypillinen esimerkki pakteista, joita oikeastaan
kukaan ei ajokaan noudattaa, lausunto, minkä suorasukaisille,
keskustelujeni luottamuksellista luonnetta kuvaavalle realismil-
le on annettava arvo, niin kyynillinen kuin se onkin. Jos
taasen Saksa haluaa pysyä eristyneisyydessään tai oikeammin
säilyttää toimintavapautensa siinä määrässä kuin se näyttää
haluavan, niin voidaan joutua "entente cordialen" tilantee-
seen. Jäisikö Puola esim. sodan syntyessä yksin Saksan rin-
nalle, sitä ei kukaan todella voi uskoa. Tällainen tilanne
siis jo antaa aiheutta pitää sodanvaaraa olemattomana. Vaara
syntyisi todella vain, jos tapahtuisi se, mikä ainakin lähi-
aikoina näyttää mahdottomalta, nimittäin että edellä mainittu
kaukaisen Idän jännityksen väkivaltainen ratkaisu alkaisi, ja
tämä aiheuttaisi Venäjällä sisäisen sekasorron. Mutta nämä
ovat seikkoja, joita täällä ei lueta nykypäivän käytännöllii-
sen politiikan laskutehtäviin tunnetuilla tekijöillä, vaikka

niillä, kuten edellä sanottiin, saattaa olla merkitystä ja vaikutusta Saksassa.

Roomassa, 20. p. helmikuuta 1935.

Attili.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Matti

20/2. 1935.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 236.

R o o m a SSA 20 P:NÄ helmi KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

..... P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D.U.M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 9.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 9, jonka otsikkona on:

Siirtomaasodan uhka Italian yllä.

Att.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Rooma ssa 20 p:nä helmi kuuta 19.35.

10 / 161 Sal.D. 35.

Asia: Siirtomaasodan uhka Italian
yllä.

25/35.

5 C10

Jo toisen kerran lyhyeen aikaan (edellisen kerran viime heinäkuussa Itävallan rajalla) Mussolini on ryhtynyt suurisuuntaiseen mielenosoitukseen, nähtävästi seuraten, kuten eräs ranskalainen lehti on huomauttanut, marsalkka Lyauteyn mielihjetta: näyttää voimansa jottei tarvitsisi sitä käyttää. Aihe on tunnettu: 29. päivänä tammikuuta tapahtui uusi verinen selkkaus Abessinian ja Italian Somalian rajoilla Afduubissa. Myöskin Italian toimenpiteet ovat tunnetut: kahden divisioonan mobilisointi ja ainakin toisen niistä lähettäminen Afrikaan siihen kuuluvine fascistimiliisiosastoineen, joita on kolme pataljoonaa, yhteensä noin 3000 miestä,

On tietysti mahdoton sanoa, missä on syy uuteen yhteen-törmäykseen, sillä kumpikin vakuuttaa syyttömyyttään, kuten tavallista on. Saattaa hyvinkin olla totta, mitä Abessinian hallitsija auliisti pääkaupungissaan selittää siellä oleville diplomaateille ja sanomalehtimiehille, että ainakin hän on syytön, sillä hän on antanut sotilailleen sellaisia ja sellaisia määräyksiä, jotka ovat täydelleen sopusoinnussa sen kanssa, mihin hän on Genevessä sitoutunut, nimittäin välttämään kaikkia uusia ristiriitoja kunnes entiset on sovittu. Tämä saattaa olla tot-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ta, mutta silti ei ole todistettu, etteivät juuri abessiinalaiset ole uutta kahakkaa aikaansaaneet.

Ualualin vielä ratkaisemattoman riitaisuuden lisäksi on nyt siis tullut tämä toinen. Yleensä oletetaan kuitenkin, ettei sotaa synny, ja tähän suuntaan käyvät sekä Englannin että Ranskan, varsinkin ensinmainitun, ponnistukset Addis Abessa, vaikka näissä keskusteluissa ilmeneekin aito itämainen verkkaisuus. Lehdissä on usein huomautettu, että Ranskan ja Englannin toimeliaisuuteen vaikuttaa pelko, että Italian joutuminen siirtomaasotaan tekisi sen vähäarvoiseksi pelitoveriksi Euroopassa, missä tärkeät kysymykset ovat lähiaikoina ratkaistavina. Tätä pelkoa Mussolini on haihduttanut vakuuttamalla, ettei Italia suinkaan aijo kääntää katsettaan Itävallasta, vaikka sen täytyykin tiukasti silmätä Abessinian puoleen. Että tällainen on ainakin vakava aikomus, ilmenee myöskin keskustelusta, jonka tiedän Mussolinin antaneen, nimittäin että jokaisen tykin ja lentokoneen sijaan, joka Afrikaan lähetetään, on viipymättä hankittava uusi.

Kun kerran neuvotteluja yritetään käydä Addis Abessa, on luonnollista, ettei Italia ole uhkavaatimusta esittänyt. Muutenkaan sitä tietenkään ei esitetä, ennenkuin Italia on valmis niihin tositoimiin, joihin uhkavaatimuksen hylkääminen sen pakoittaisi. Italia on kyllä esittänyt puolueetonta vyöhykettä, mutta siihen Abessinia ei ole suostunut ilmeisesti peläten, että puolueeton vyöhyke otetaan sen alueesta ja siirtyy sitte huomaamatta Italialle. Yleensä on Italia pysynyt uhkaavan vähäsanaisena. Se tahtoo säilyttää kätensä vapaina.

Virallisesti ilmoitetaan, että vasta aivan äskettäin on alettu siirtää toista mobilisoiduista divisioonista Afrikan. Miten tämän seikan lienee. Joka tapauksessa tiedän, että jo vähän ennen Afdubin kahakkaa etsittiin Roomassa nuoria lääkäreitä, jotka olisivat halukkaat vapaaehtoisesti lähtemään sotilaslääkäreiksi siirtomaihin, ja palkkaa tarjottiin kokonaista 5000 liiraa kuukaudessa. Mobilisoitujen divisioonain miehiä on viime viikkoina suurella kiireellä lähetetty pienissä ryhmissä Sisiliaan, ja nämä ovat, reserviläisiä ollen, saaneet omilla vaatteissaan huomaamatta lähteä Roomasta. Fascismimilii- sipataljoonat sensijaan on lähetetty matkaan juhlallisesti ja innostusta ilmaisten, niinkuin lehdet kertovat. Lähtö Roomasta on tapahtunut lähellä puoltayötä lähtevillä ylimääräisillä junilla, joten varsinaista kansaninnoittamista ja sotapsykoosin luomista ei ole näissä tilaisuuksissa yritettykään. Mustapaita- miliisi itse on luonnollisesti innokas, vakuutetaan, sillä siihen se on kasvatettukin. Virallisesti ilmoitetaan, että 70000 näistä on tarjoutunut vapaaehtoisesti.

Mitä Abessinian sotilaalliseen kykyyn tulee, on muistettava, että se v. 1896 tuotti italialaisille raskaan, vielä kostamattoman tappion Aduan taistelussa. Silloin oli Abessinian sotavoima kuitenkin varsin heikko ja patriarkaalinen, vaikka heikko oli sotilaallisesti Italiakin. Jos on syytä uskoa, että italialainen on siitä lähtien muuttunut, niin Abessiniankin sotavoima on paljon kehittynyt, varsinkin vuodesta 1930, jolloin belgialainen sotilaslähetystö ryhtyi sitä järjestämään ja kehittämään. Myöhemmin tuli lisäksi ruotsalai-

nen sotilaskomissio, joka lienee erityisesti huolehtinut ilma-aseen luomisesta. Aaseita on eri tahoilta auliisti myyty Abessiniaan, etenkin Ranskasta, viime aikoina kaiketi Japanista ja yleensä kaikista maista, missä on ollut myytävää, itsestään Italiastakin. Näinä vuosina on tietysti kaikkien ollut pakko myydä, mitä on voitu. Olen kuullut vakuutettavan, että Abessinian sotivat voimat voidaan arvioida nykyisin puoleksi miljoonaksi mieheksi, mutta varsinaista seisovaa sotaväkeä se ei tietenkään ole vaan suureksi osaksi jonkunlaisilla kivääreillä aseistettua ja aseiden käyttöön tottunutta väestöä.

Maan paras puolustus on kuitenkin sen maasto, joka ulkopuolelta tunkeutuvalle viholliselle muodostaa mitä suurimpia esteitä. Maa on erittäin vuorista ja laajoilla aloilla kuilurikasta. Teitä ei ole paljon, varsinkaan rajoilla päin. Vähiä poikkeuksia lukuunottamatta n.s. tiet ovat vain kameelien ja muulien kuljettavia, ajoittain näillekin mahdottomia. Maan oma väestö on tietenkin tottunut tässäkin maastossa liikkumaan paremmin kuin kukaan ulkomaalainen. Sillä on verissään sissisota, johon maa tarjoaa niin hyvät mahdollisuudet, ja juuri tällä sodankäynnillä he, kirjallisuuden mukaan, tuottivatkin italialaisille tappion 1896.

On tietysti varmaa, ettei Mussolini sotaa halua. Mutta vaikka myöntäisikin, että maan kunnian vuoksi on oltu pakotettuja näihin jyrkkiin toimenpiteisiin, niin niiden vaarallisuus Italialle itselleen ei siitä vähene. Sitäpaitsi on Englanti monilukuisissa siirtomaaselkkauksissa osoittanut, että "maan kunnia" voidaan arvon siitä alenematta käsittää ja sitä puolustaa kokonaan toisella tavalla. Viime kesäisestä joukkojen kokoamisesta

Itävallan rajalle Mussolini oppi sen, ettei ole hyvä olla yksin tällaisessa tapauksessa, ja niinpä hän ponnistelikin saadakseen Ranskan ja Englannin mukaansa, jos sielläpäin tulee vielä jotakin tehtävää. Abessinian selkkauksessa hän nähtävästi uskoo voivansa laskea näiden suurvaltain, ellei apuun, niin myötätuntoon. Tähänastiset toimenpiteet ovat varovaisuustoimenpiteitä, painostusta Addis Abebaan, mutta uhkamielisyys on kuitenkin yhtä suuri kuin kiihtynyt itsetunto, ja fascisti vakuuttaa, että nyt ajotaan antaa abessinialaisille kova läksy, ellei asia muuten selviä.

Tilanteen vaarallisuus johtuu tästä ärtyneestä itsetunnosta ja toisaalta Abessinian oloista. Kuten edellisessä Italian siirtomaapolitiikkaa koskevassa raportissani huomautin, on Abessinian hallitsija "uudistuksia harrastava", ja on hänellä paljon vastarintaa ja vihamiehiä. Hän on koettanut lujittaa keskusvallan mahtia ja siten kiihoittanut kunnianarat heimopäälliköt vihollisikseen. Täällä vakuutetaan, että nämä päälliköt selkkauksen alkaessa neuvotteluun kutsuttuina ovat vaatineet äärimmäisiä toimenpiteitä Italiaa vastaan uhaten että "kuningasten kuningas" saa luopua vallastaan, ellei osaa puolustaa "maansa kunniaa". Käsitetään, että nämä päälliköt nyt käyttävät Italian kanssa alkanutta selkkausta aseena kuningasta vastaan ja toivovat saavansa hänet pois tieltään. Tämän mukaan ei siis ole kovin suurta toivoa, että selvittäisiin ilman sotaa, tai ainakin verisiä kahakoita.

Olisi kuitenkin aivan väärin sanoa, että tämä sodan uhka on Italiassa herättänyt erityisempää innostusta, vaikka toisaalta on myönnettävä, ettei kansaa ole yritettykään kiih-

dyttää, sillä lehdistö on saanut käskyn vaijeta. Ainoastaan fascistimiliiisin lähtö on saanut välttämättömimmän innoittavan säästykseen. Tästä pidättyväisyydestä on epäilemättä tunnustus annettava. Mieliälä niiden joukossa, joiden omaiset ovat mobilisoituina joutuneet Afrikam ja alkaneeseen kuumuuteen ja piakkoin lähtevään Abessinian sadeaikaan, on haikea ja melkoisesti katkera.

Vaikea kysymys on, mistä saataisiin rahat, jos voiman näyttäminen sittenkin johtaisi sen käyttämiseen ja syntyisi sota, josta luultavasti tulisi pitkä ja raskas. Raha-asiain tilanne kiristyy päivä päivältä. Kansalaiset kärsivät tavattomasti raskaista veroista ja vanhatkin perintövarojen turvin elävät suvut joutuvat rappiolle. (Kaksi vanhaa Rooman palatsia, Barberini- ja Doria-sukujen, on äskettäin joutunut valtion huostaan veronmaksukyvyttömyyden vuoksi.) Julkisudessa vakuutetaan, ettei ulkomaisista lainoista ole ollut puhettakaan, mutta itsepäinen huhu väittää päinvastoin Ranskalle esitetyn toivomuksen suuresta maskeeratusta lainasta. Ollaan tietävinään, että Ranska on vakuudeksi vaatinut eräitä kontrollioikeuksia ja tällä suuresti loukannut italialaisia. Mutta tämä voi olla huhua.

Roomassa, 20 p. helmikuuta 1935.

Atk.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri Satti

26/2. 1935.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 263.

R o o m a SSA 26 P:NÄ helmi KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 10.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 10, jonka otsikkona on:

Natsi-kiihoitusta itsessään Italiassa.

Att.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

R o o m a ssa 26 p:nä helmi..... kuuta 1935.

11 162 Lat. D. 35.

4/3.35

Asia: Natsi-kihoitusta itsessään Itali-
ASSA.

5 C10

Jokseenkin samoihin aikoihin kun ryhdyttiin mobilisoin-
tiin Abessiniaan vastaan, havaittiin täällä sotilaitten liikettä
myöskin toiseen suuntaan, nimittäin pohjoiseen päin. Väitettiin,
että sinne lähetettiin 1910- ikäluokkaan kuuluvia reserviläisiä.
Tämä tieto oli oudostuttava eikä sitä aluksi voitu muuten se-
littää kuin toimenpiteenä, jonka piti osoittaa tarkoitettavan
totta sillä vakuutuksella, että Italia yhä herkeämättä kiinnit-
tää huomiota Keski-Eurooppaan huolimatta Afrikassa uhkaavasta
selkkauksesta.

Äskettäin herätti vielä huomiota se, että Bolzano juh-
lallisesti julistettiin teollisuuskeskukseksi, joka Italialle on
erikoisen tärkeä, niin tärkeä, että se samalla määrättiin maal-
le yleishyödylliseksi alueeksi. Siellä on tämän mukaan tarkoi-
tus kiireellisesti ryhtyä teollisiin rakennuspuuhiin, mutta mi-
hin ja minkälaisiin, sitä ei ilmoitettu. Selittävä olettamus,
johon heti sai kuulla turvaututtavan oli: aletaan rakentaa lin-
noituksia Pohjois-Italian suojaksi. Tämä olettamus tuskin kuiten-
kaan on oikea, sillä on todellakin aikomus perustaa Bolzanon,
sikääläisiä vesivoimia käyttäen, teollisuuskeskus. Lähinnä lie
tarkoitus panna alulle typpiteollisuus. Ennestään ei Bolzanossa

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

mainittavampaa teollisuutta ole. Bolzano sijaitsee n. 60 km. päässä rajalta, Brennerosta.

Mikäli olen saanut yksityiseltä taholta kuulla, on Bolzanossa sattunut natsilaisia mielenosoituksia, jotka ovat tavattomasti kuohuttaneet fascisteja. Eräänä yönä oli useiden suola- ja tupakkakauppojen (näitä tavaroita myydään Italiassa aina yhdessä) oville poistettu Italian vaakuna, johon nykyinen järjestelmä on yhdistänyt fascistikilven. Sijalle oli pantu - - hakaristi. Saksalaiselta taholta olen kuullut, että jotain muitakin samansuuntaisia mielenosoituksia sattui Pohjois-Italiassa Saarin äänestyksen jälkeen.

On ymmärrettävää, että tällainen kansallissosialistinen mielenosoitus Italian rajojen sisällä on todellakin suututtanut fascisteja. Kun väestössä siellä on koko paljon syntyperäisiä itävaltalaisia - vaikka nämä tietysti ovat Italian kansalaisia - ovat viranomaiset ryhtyneet väestön siirtoon. Sikäläistä saksalaisperäistä työväkeä on siirretty etelämmäs puhtaasti italialaisiin seutuihin ja sijalle on tuotu väestöä Etelä-Italiasta. Miten suuressa määrässä tätä on tapahtunut, pidetään tietysti visusti salassa samoin kuin itse tapauskin, mutta kerrotaan 2500 hengestä.

Samalla vakuutetaan, että varusväkeä pohjoisessa on huomattavasti lisätty, vieläpä puhutaan 150000 miehestä, mutta se on tietysti joka tapauksessa liioiteltua. Alussa mainitsemani tieto reserviläisten lähettämisestä pohjoiseen käy kuitenkin yhteen tämä viimeksimainittu tapauskin kanssa. Kumpikin tieto tulee aivan eri tahoilta.

Bolzanon tapaukset olen kuullut siksi luotettavalta taholta, joka on voinut niin läheltä viitata virallisiin piireihin lähteenään, että kertomusta on vaikea epäilläkin. Siksi sen tiedoitan edelleen. Tämä tapaus osoittaa myöskin, miten oikeassa oli henkilö, joka vakuutti, että jos italialaiset sotilaat olisivat viime heinäkuussa ylittäneet Itävallan rajan, olisi Itävallan kansa noussut sotaan heitä vastaan. Kuvaavaa on vielä, että ylläkerrottu kiihoitustapaus sattui heti, kun Italia joutui vaikeuksiin Afrikassa täytyen ryhtyä siellä sotilaallisiin toimenpiteisiin.

Huolimatta kaikista sopimuksista ei Itävallan kysymys ole vielä ratkaistu vaan uhkaa Eurooppaa erilaisilla yllätyksillä. Jos olisi otettava lukuun vain Saksan Anschluss-halu, olisi juttu selvempi ja helpompi, mutta onkin huomattava laskuissa myöskin itävaltalaisten oma halu. Erikoisempaa luottamusta ei täällä ole Itävallan nykyisiin korkeimpiin hallitusmiehiin. Mutta vaikka he olisivatkin enemmän vakaumuksen miehiä kuin oletetaan, niin on pelättävissä, ettei Dolfuss ollut viimeinen kansallissosialistisen kiihkomielen uhri Itävallassa.

Roomassa, 26. p. helmikuuta 1935.

Ante

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön rapatti n:o 11.

Ministeri Asth.

9/4. 1935.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 432.

13 162 Val. S. 35.

R o o m a S S A 9 P: NÄ huhti KUUTA 19 35.

15/4.35

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

5 C10

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 11.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 11, jonka otsikkona on:

Pessimismiä ennen Stresaa.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

13 / 62 Sal. D. 35.

R o o m a s s a 9 p:nä huhti kuuta 19.35.

1574.35

Asia: Pessimismiä ennen Stresaa.

5 C10

Italian poliittiset piirit eivät voi olla surumielisesti ja samalla hieman vahingoniloisesti viittaamatta siihen kohtaloon, jonka Mussolinin tunnettu ehdotus aseiden supistamiskysymyksen ratkaisusta taannoin sai. Lähtien siitä käsityksestä, että Saksan aseistuksen pitäminen rauhansopimuksen määräämissä rajoissa on ajan pitkään mahdottomuus, hän ehdotti, että Saksan sallitaisiin järjestää 300000 miehen suuruinen armeija. Saksa oli taipuvainen suostumaan. Siihen viittasi tšekäläinen Saksan suurlehttiläs, kun tapasin hänet sinä päivänä, jolloin päätös asevelvollisuuden voimaansaattamisesta Saksassa tuli täällä tunnetuksi: ^kmiä uutinen tämä on, hän huomautti, senhän jo kaikki tuntevat; miksei suostuttu silloin, kun olisimme tyytyneet 300000 mieheen. Palazzo Ghigin käsityksen mukaan Mussolinin suunnitelman vei oikeastaan karille Englanti, vaikka se, ensin kysyttyään Parisista ja saatuaan sieltä kielteisen mielipiteen, antoi asialle sen leiman kuin olisi Ranskan kanta ollut määräävä. Palazzo Ghigi käsittää, että jos Englanti olisi suostunut, olisi Ranskakin.

Eilen illalla tapasin erään niistä italialaisista diplomaateista, jotka menevät mukaan Stresaan. Halusin kuulla häneltä,

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

millä toiveilla italialaiset sinne lähtevät. Mussolini itse on jo nelisen päivää sitten lähtenyt Roomasta lepäämään ja harkitsemaan tilannetta. Onko hänellä jotain henkilökohtaisia suunnitelmia ja aikomuksia, sitä ei näin ollen täällä tiedetä; eikä oikeastaan tiedettäisi, vaikka hän olisi täälläkin, sillä hän ei päästä ketään näkemään sisimpiä aikeitaan. Joka tapauksessa on hän itse eräässä äsken julaistussa ja ulkomaisessakin lehdistössä laajalti kiertäneessä Popolo d'Italian kirjoituksessa varoittanut odottamasta mitään taikatemppua Stresan konferenssilta.

Sain eilen ensiksi kuulla tämän aamun lehdissä jo julaistun tiedon, että Macdonald saapuu Stresaan ja että näin ollen myöskin luullaan Flandinin saapuvan. Täällä ei odotettu Macdonaldin läsnäolon juuri helpoittavan konferenssin tehtävää, koska ollaan tietävinään, että hänen ja Simonin mielipiteet eivät oikein käy yhteen. Mutta ulkonaisesti tietysti näiden korkeitten herrojen läsnäolo sekä korottaa konferenssin arvoa, että jännittää odotuksia vielä suuremmiksi, mikä tietysti tulee tekemään pettymyksen vielä suuremmaksi.

Se ennakkohoroskooppi, minkä puhuteltavani laati Stresan konferenssille, oli lyhykäisesti seuraava.

Preventiivinen sota? Mahdottomuus.

Onko toiveita, että Saksa missään suhteessa peräytyy siltä kannalta, minkä se on omaksunut? Ei minkäänlaisia toiveita. Ja tämähän on luonnollista, sillä Saksalla on yhtä hyvät silmät ja korvat kuin meillä muillakin, ja se tietää siis, ettei kukaan ole halukas ryhtymään ainoaan keinoon, joka voisi sitä pidättää: aseisiin. Saksa voi tämän jälkeen kohdistaa toimin-

tansa joko Danzigiin, Memeliin, Itävaltaan tai demilitarisoi-
tuun alueeseen. Mutta kenen luullaan ryhtyvän sotaan näitä toi-
menpiteitä estääkseen ?

Entä Itäpakti ? Keskinäisen avustusvelvollisuuden sisältävä
Itäpakti on kuollut, sillä ilman Saksaa ja Puolaa sillä ei
ole mitään merkitystä. Mitä Ranska ja Italia voisivat tehdä
tällaisen paktin puitteissa, jos joku hyökkäys Euroopan itä-
osissa tapahtuisi ? Tšhekkoslovakia ei siinä myöskään merkitse
mitään. Muunlainen itäpakti voidaan solmia, mutta sillä ei
myöskään olisi tehokasta käytännöllistä merkitystä.

Yleiseurooppalainen pakti ? Sellainen voi tulla kysymykseen
mutta tehokkaana rauhan turvana jokseenkin vähäarvoinen sekin
olisi, sillä jos esim. Danzig julistaisi liittyvänsä Saksaan
ja Saksa kävisi tätä päätöstä toteuttamaan, niin ryhtyisikö
esim. Turkki yleiseurooppalaisen paktin allekirjoittajana sotaan
sitä estääkseen ? Varmasti ei. Jos Itävalta julistaisi liitty-
vänsä Saksaan, niin lähettäisikö Suomi, joka tietysti allekir-
joittaisi yleiseurooppalaisen paktin, sotaväkeä estämään tätä
liittymistä ? Varmasti ei.

Länsi-Euroopan ilmaisuusopimus ? Joutuu todennäköisesti kes-
kusteltavaksi, kuten koko Lontoon ohjelma, mutta on vielä tie-
tämätöntä, mitä siitä tulee.

Mitä sitte aiotte tehdä Stresassa ? Keskustella ja neu-
votella ja lopuksi julaista jonkun kommunikoon. Protestin ehkä
Saksaa vastaan ? Mehän olemme jo jokainen protestoineet ilman
tulosta.

Mitä Palazzo Ghigi ajattelee Unkarin, Itävallan ja Bulga-
rian aseistuksen sallimisesta nyt, kun Saksa on aseistautunut?
Niiden täytyy saada seurata esimerkkiä, sillä muutenhan palkit-

taisiin häikäilemättömyyttä.

Kysyin vielä, käsitetäänkö Roomassa, että Englannin ja sovjetin lähenemisen aiheena on Japani, ja sain vastaukseksi, että tällainen on käsitys. Englantia on hälyyttänyt Japanin lisääntyvä vaikutusvalta yleensä Kaukaisessa Idässä, mutta erityisesti Siamissa ja Intiassa. Gandhin asettuminen suosimaan japanilaista teollisuutta Englantia vastaan, ei ole vaille merkitystä tässä suhteessa. - - -

Niinkuin näkyy, lähtee siis Italia Stresaan ilman toivetta, että voitaisiin tehdä jotakin tehokasta nykyisen sotkuisen tilanteen selvittämiseksi. Yksi mahdollisuus on tietysti selvä kolmiliitto Englannin, Ranskan ja Italian välillä tähdättynä Saksaa vastaan. Tiedustelin tästäkin ja sain vastaukseksi, ettei sitä niinkään äkkiä saada aikaan. Esteenä on muun muassa, että Englannin valmeudesta siihen ei ole varmuutta.

Tulee muistaa, ettei Stresan konferenssi ole syntynyt Italian vaan toisten aloitteesta. Italialle, toisin sanoen Mussolinille ei näin ollen pidä asettaa liiallisia vaatimuksia, mitä konferenssin tuloksiin tulee. Se pessimismi, minkä edellä olen italialaisten kantana esittänyt, on todennäköisesti lasketua ja tarkoitettua estämään liikoja toivomasta ja ehkä sitä enemmän pettymästä. Mutta toisaalta siihen epäilemättä johtaa myöskin yleisen tilanteen kaunistelematon arviointi ja Englannin ja Ranskan kantaan vaikuttavien sisäpoliittisten seikkain huomiointo.

Roomassa, 9. p. huhtikuuta 1935.

Antti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Romassa olevan lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Antti

25/4. 1935.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 481.

14/162 Pal. O. 332

R o o m a S S A 25 P: NÄ huhti KUUTA 19 35.

2/3. 35

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

5 C 10

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 12.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 12, jonka otsikkona on:

Toimintalinjoja Stresan jälkeen.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Rooma ssa 25 p:nä huhti kuuta 19.35.

14 163 Sal. P. 35.

Asia: Toimintalinjoja Stresan jälkeen.

2/5.35

5 C10

Yhtä paljon, vieläpä enemmänkin ja ainakin paljon yksinäänisemmin ja mahtipontisemmin kuin Ranskassa ja Englannissa on Italiassa lehdistö ylistänyt Stresan saavutuksia. Konkreettisia tuloksia ei kuitenkaan ole voitu osoittaa muuta kuin se, että saatiin aikaan kolmen osanottajamaan lähimmän poliittisen toiminnan yhdenmukaistuttaminen. Kieltämättä tämä on sinään saavutus, jota ei ole syytä väheksyä ja joka jo näyttäytyi Genevessä K.L:n Neuvoston kokouksessa. Tuleeko tämä saavutus olemaan elinvoimainen, näkyy myöhemmin. Italiassa ei ainakaan olla ottamatta lukuun sitä mahdollisuutta, että Stresan vallat sittenkin lähtevät eri teilleen. Kun olen nimenomaan kysynyt, uskotaanko Englannin pysyvän Stresan kannalla, on vastattu, että on tehtävä ero poliittisen periaatteen ja menettelytavan välillä. Stresan poliittisista periaatteista Englanti ei luopune, mutta menettelytapa saattaa muuttua, mikä voisi tapahtua hallituspuolueen muuttuessa. Siis hyvin varovainen kanta, sillä juuri yksimielisyys menettelytavoista on käytännöllisesti tärkein.

Ei voi olla kiinnittämättä huomiota, että Stresassa yksimielisyyteen päässeet valtiot ovat juuri ne, jotka yhdessä Saksan kanssa olivat mukana n.s. neljän vallan sopimuksessa.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Eri tahoilla pelätyn ja vastustetun "neljän sopimuksen" sijaan saatiin siis kolmen suurvallan yhteistoiminta. Onko tämä tulos pienille valtioille, varsinkin suurten riitakysymysten ulkopuolella oleville, vaarattomampi ja edullisempi kuin se yhteistoiminta, jossa Saksa olisi ollut mukana toisten kontrolloimana, on kysymyksenalaista. Geneven kokouksessa jo tämä kolmen yhteistoiminta näyttää merkinneen moraalista painostusta toisille, pienemmille, mikä on juuri se tulos, jota "neljän sopimuksen" yhteydessä ^{an} ~~ku~~ottiin. Katkera realiteetti on, että elämässä voimakkailla on enemmän valtaa kuin heikoilla, eikä tätä tosiseikkaa näy Genevekään saavan maailmasta poistetuksi. Saksan jättäminen erikseen kulkemaan ei ilmeisesti ollut palvelus Euroopan levollisuudelle.

Voi olla mahdollista, että Mussolini Stresassa tähtäsi pitemmälle ja olisi mielellään johtanut toiset jyrkempään kannottoon Saksan suhteen. Tässä suhteessa Stresa oli todellisuudessa Italialle pettymys, vaikka sitä tietenkään ei myönnetä. Kuvaavaa oli, että Italia juuri Stresan edellä tehosti sotilaallista valmearaan - epäilemättä Saksaa silmällä pitäen - julistamalla pitävänsä 600,000 miehen suuruisen armeijan valmiina ja lisäävänsä aseellista voimaansa merellä ja ilmassa - valaiseva konferenssin alkuakordi, joka oikeastaan olisi vaatinut samansuuntaisia säveleitä toisten taholta. Ranskan sotavoimain siirteläiset itäisillä rajoilla, joita täällä lehdissä alleviivataan, tapahtuivat liian huomaamatta ollakseen sopuoinnussa italialaisen eleen dramaattisuuden kanssa. Mitä salaisia toiveita täällä liekin ollut ennen Stresaa, kätkettiin ne viisti, kuten olen raportoimut. Niinpä voidaankin nyt Palazzo

Ghigissä kirkkain silmin vakuuttaa, että saavutettiin, mitä tahdottiinkin, nimittäin konferenssivaltojen poliittisen toiminnan yhdenmukaistuttaminen, jonka ainoana ilmaisuna toistaiseksi on ollut Genevessä aikaansaatu päätös tuomita Versaillesin rauhansopimuksen sotilaallisten pykäläin rikkominen Saksan taholta. Stresan jälkiä voi havaita vielä siinäkin, että täällä entistä vakuuttavammin selitetään, ettei missään tapauksessa tulla "sulkemaan ovia Saksalta".

Saksan omituinen ja tarpeeton protesti Geneven päätöksen johdosta antoi toisille odottamattoman tilaisuuden osoittaa, että Stresassa luotu yhteistoiminta sittenkin vaikutti hermostuttamalla Saksaa. Ellei Saksa olisi protestoinut, olisi Stresan-Geneven päätös jäänyt vaille tätäkin näennäistä merkitystä, Sanon näennäistä, sillä tiedusteluuni, odotetaanko todellakin, että päätös vaikuttaa jotakin Saksan aseistautumiskiihkon hillitsemiseksi, on vastaus tietenkin ollut varmasti kielteinen. Todellista tulosta ei odoteta.

Eräs Geneven neuvostokokousta koskeva yksityiskohta tulikoon mainituksi. Kuultuani huhun, ettei Tanskan edustajan kannanotto ehdotetun päätöslauselman suhteen ja pidättäytyminen äänestämästä itse asiassa ollut englantilaisille epämieluisen, vieläpä, että näiden taholta olisi tanskalaista rohkaistukin, kysyin Palazzo Ghigissä, miten tämän seikan laita oikein on. Puhuteltavani vastasi kuulleensa saman huhun ja kysyneensä Genevessä olleilta tovereiltaan asiaa, mutta nämä eivät olleet sanoneet mitään sellaista havainneensa. Hän lisäsi kuitenkin: jos sittenkin jotain tuollaista on tapahtunut, on se ollut Simonin henkilökohtaista toimintaa, sillä Englannin taholta ei virallisesti

ole voitu niin menetellä, sitä vähemmän, kun Genevessä hyväksytty päätöslauselma oli laadittu juuri englantilaisien oman luonnoksen mukaan.

Mitä muihin Stresan konferenssin päätöksiin tulee, eivät ne ratkaisseet mitään. Ilmailusopimuksesta selitetään, että sen valmistuminen vaatii vielä paljon teknillistä ennakkotyötä.

Itäpaktin valmistelujen nykyisestä kannasta ei täällä ole mitään erityistä sanottavana. Positiivista, omakohtaista kiinnostusta ei Italialla vielääkään ole siihen. Odotetaan sen lopulta syntyvän siinä muodossa, että se sisältäisi sitoumuksen hyökkäämättömyydestä, keskinäisistä neuvotteluista ja olemaan avustamatta hyökkääjää, sekä että tämän sopimuksen allekirjoittajain kesken jo voimassa olevat tai vastedes solmittavat kaksipuoliset avustussopimukset ovat sallitut. Olen kysynyt onko perää siinä, että Italia on Varsovassa painostanut Puolaa suostumaan itäpaktiin, ja sain vastaukseksi, että Italia on siitä saakka kun pakti yleensä tuli keskustelun aiheeksi, ilmoittanut pitävänsä sitä Euroopan rauhan nimessä suotavana, niinkuin Englantikin. Tämän kantansa Italian hallitus on saatanut Puolan hallituksen tietoon, joten väitteet Italian harjoittamasta painostuksesta ovat voineet saada alkunsa tästä. Muuta suoranaisempaa painostusta ei ole tapahtunut.

Italian erikoisasiana Stresassa oli Tonavanmaiden sopimus. Konferenssin tulokseksi on ilmoitettu, että Englanti nyttemmin on entistä paremmin havainnut sen merkityksen ja yhtynyt sitä moraalisesti tukemaan. Käytännöllinen tulos oli, että kysymys jätettiin edelleenkin Italian erikoisluokaksi ja päätettiin, että uusi suuri konferenssi on pidettävä. Sen toi-

meenpanee Italia. Eräs huhu kertoi täällä, että sen paikka ei ehkä tulisikaan olemaan Rooma vaan joku Italian maaseutu-kaupunki, mutta todennäköisesti tämä on erehdys, sillä ainakin nyt vielä konferenssia valmistetaan Roomassa pidettäväksi. Sen sijaan on päätös ajankohdasta jo muuttunut, sillä sitä ei pidetä 20. päivänä toukokuuta - K.L:n neuvostokokouksen vuoksi - vaan luultavasti kesäkuun alkupäivinä. Italian ulkoministeriö on tästä lykkäyksestä hyvillään, sillä valmistelutyöt ovat vaikeat. On saatava selvitettyiksi eri asianosaisten näkökannat ja niitä ennakoita koetettava sovittaa yhteen, mikä on välttämätöntä konferenssin onnistumiselle. Tämä ei ole helppoa varsinkaan senvuoksi, että käsiteltäväksi tulee niin arkaluontoinen kysymys kuin Unkarin, Itävallan ja Bulgarian aseistautumisen salliminen.

Roomassa, 25. p. huhtikuuta 1935.

Stti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Artti

16/5. 1935.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 586.

15 163 Sal. 38.

R o o m a SSA 16 P:NÄ touko KUUTA 19 35.

20/5.35

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

5 C10

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 13.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 13, jonka otsikkona on:

Abessinian ristiriita kärjistyy.

Atte

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

R o o m a ssa 16 p:nä touko kuuta 1935.

15 163 Sal. S. 35

24/5.35.

Asia: Abessinian ristiriita kärjisty-
tyy.

5 C10

Eräissä ulkomaalaisissa lehdissä on väitetty Italiassa ja olevan Afrikassa, Abessinian rajaseuduissa, useita satojatuhan-
sia miehiä. Mikäli asiaa voi tietää, on tämä erehdys. Itali-
alla lienee siellä tällä hetkellä noin 60,000-70,000 sotilasta.
Sen lisäksi on sivullisille tuntematon määrä erilaisia töitä
varten lähetettyjä n.s. mustapaitoja sekä varsinaista erikoistyo-
väkeä. T.k. 14 päivänä senaatissa pitämässä puheessaan Mussoli-
ni huomauttikin, että Somalian ja Eritrean lähetettyjen työ-
miesten lukumäärä on ehkä suurempi kuin sotilaitten.

Tämä varustautuminen Afrikassa on yhä edelleen varsin vä-
hän suosiossa Italiassa. Pääasiassa pelätään sen tuhoisaa vai-
kutusta Italian raha-asioihin. Huhut niistä kustannuksista, jotka
jo ovat siitä johtuneet, puhuvat hyvin suurista summista - äs-
kettäin kuulin italialaisten puhuvan kahdesta miljardista - ja
ovat nekin oireita hermostuksesta. Lähempänä totuutta uskotaan
kuitenkin ^{de}niitä olevan, ^{tk}joita varmuudella väittävät ~~niitä~~ tietä-
vänsä - tämän väitteen kuulin kaksi viikkoa sitten - retken
jo maksaneen pikkuista vaille puolen miljardia. Joka tapaukses-
sa rahatilanne kiristyy, hinnat maassa nousevat, ja ulkomaalai-
sesta valuutasta on ankara punte. Liikemiehet, joiden on mak-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

settava ulkomailta tuomiaan tavaroita, saavat etsimällä etsiä puntia, vaikka kaikki heidän paperinsa ovat kunnossa osoittaen, että nykyistenkin rajoitusten mukaan kyseinen määrä on maksettava. Jännityksellä odotetaan lähipäivinä pidettävää rahaministerin puhetta, jossa, erään saamani ennakkotiedon mukaan, hänen pitäisi m.m. yhtä tiukasti kuin aina ennen vakuuttaa liiran arvon nykyisellään pysyttämistä. Miten ankara valuuttapula on, ilmenee siitähän, että uskottavalta tuntuvan tiedon mukaan eräs sotilaita siirtomaihin kuljettava laiva sai Suezissa odottaa kaksi vuorokautta, ennenkuin Roomasta saatiin rahat kanavamaksujen suorittamiseen.

Hallituspiirejä suututti huhu, joka äskettäin levisi ulkomaisiin lehtiin väittäen, että Englannin ja Ranskan hallitukset olivat tehneet esityksiä Italian hallitukselle Abessinian kysymyksen johdosta. Tästä aiheutunut hermostus ilmeni aluksi Giornale d'Italiassa, joka pääkirjoituksessaan asetti sanansa siten, ettei huhu aijotusta esiintymisestä Roomassa voi olla oikea, sillä sellainen esiintyminen olisi aiheeton, turha ja abessinialaisia kiihoittava. Äsken mainitsemassani puheessaan Mussolini puolestaan dementoi nämä huhut. Hän huomautti, että itse sana "passo diplomatico", ranskaksi démarche, siis esiintyminen, vetoaminen tai toimenpide, on sinään vastenmielinen. Senjälkeen hän vakuutti ettei sellaista "passoa" ole tehty eikä luultavasti tehdäkään, sillä siksi hyvät ovat Italian suhteet Ranskaan ja Englantiin, että ilman sitäkin nämä hallitukset saavat kaikki haluamansa tiedot Italian kannasta. Tämä hienon erehtyksen tekeminen kahden diplomaattisen esiintymisen välillä saattaa pitä-

mään mahdollisena, että Ranskan ja Englannin hallitukset sitenkin ovat ilmaisseet huolestumisensa Abessinian kysymyksen johdosta, vaikka tietysti kumpikaan näistä ei ole tehnyt sitä muodossa, joka Roomassa tunnettaisiin loukkaavaksi.

Mussolini mainitsee myös, että on selitetty ystäväsuurvaltain huolestumisen johtuvan siitä, että pelätään Italian osanoton Euroopassa ehkä ilmaantuviin tehtäviin Abessinian vuoksi heikentyvän. Hän kiittää tästä huomaavaisuudesta, mutta vakuuttaa, että Italia tahtoo saada selkensä Afrikassa turvatuksi nimenomaan ollakseen valmiina Euroopassa. Puheena olevat siirtomaat ovat niin kaukana Italiasta, että on ryhdyttävä ajoissa varovaisuustoimenpiteisiin. Hän sanoo pitävänsä parempana, että häntä tulevaisuudessa syytetään liiallisesta varovaisuudesta kuin että syytettäisiin laiminlyönneistä.

Samassa yhteydessä Mussolini lyhyesti selitti Italian liikekannallepanoja ilmoittaen, että ajotaan pitää aseissa, niin kauan kuin tarpeellista on, ikäluokat 1911, 1913 ja 1914, sekä valmiina reservinä ikäluokka 1912. Hän huomautti uudestaan, että 800-900,000 miestä riittävät turvaamaan Italian ja että nämä ovat moraalisesti erinomaisessa kunnossa sekä varustetut yhä uudenaikaisemmilla aseilla. Niitä valmistaa Italian sotatarveteollisuus, "joka, en paljasta tässä salaisuutta, on jo muutamia kuukausia työskennellyt täydellä voimalla". Tämä aseellinen voima - niin hän lopetti tavalla, joka on aina toistunut ja toistunut samanlaisissa tapauksissa - ei uhkaa vaan turvaa rauhan.

On ilmeistä, että Italian hallituksessa jännittyneinä

odotetaan Abessinian riitakysymyksen esille tuloa Genevessä t.k. 20 päivänä, Ollakseen kaiken varalta valmis on Italia jo kiiruhtanut nimittämään omasta puolestaan kaksi jäsentä sovintolautakuntaan, johon Ualualin riitaisuus on alistettava vuoden 1928 ystävyyssopimuksen mukaisesti. Nämä jäsenet ovat suurlähettiläs kreivi Luigi Aldovrandi ja valtioneuvos Raffaele Montagna. Mutta tosiseikka kaiketi on, että Italian kanta tämän lautakunnan suhteen, mikäli sitä tunnetaan, tekee Abessinialle vaikeaksi siihen suostua, sillä Italia vaatii, että Abessinian edustajat eivät saa olla ulkomaalaisia, ja mistäpä kuningasten kuningas omasta maastaan saa italialaisten vertaiset vastustajat. Lisäksi Italia ei salline, että lautakunta ottaa käsiteltäväkseen muuta kuin Italialle annettavan hyvityksen, ei ainakaan rajakysymystä. Että Kansainliitto jälleen joutuu varsin ikävään ristiriitaan, näyttää selvältä. Vähäisenä lohdutuksena sille saattaa olla, että Ranska ja Englanti ovat yhtä vaikeassa asemassa, sillä ne eivät haluaisi ottaa osaa Kansainliiton merkityksen entisestään pienentämiseen juuri nyt, kun m.m. Ranskan-Venäjäpaktin ja muiden toimenpiteiden kautta selitetään haluttavan lisätä sen merkitystä. Ja toisaalta ei niillä suinkaan ole halua loukata Italiaa, joka yksin voi esiintyä poliisivoimana Saksan varalta, samalla kun niiden omissa demokratioissa sellainen varamobilisointi kuin Italian toimeenpanema olisi vakava juttu ja vaikea, ellei mahdoton toteuttaa.

Italia nähtävästi varustaa itselleen Geneveä varten ei ainoastaan puolustus- vaan hyökkäyslinjaakin tarpeen mukaan käytettäväksi. Italian lehdistö on viime viikkoina käynyt varsin

järjestelmällistä ja laajaa taistelua ei vain sitä helposti horjutettavaa, jos ollenkaan olemassa olevaa käsitystä vastaan, että Abessinia on sivistysvaltio, vaan Abessinian oikeutta vastaan olla Kansainliiton jäsen. Todistetaan laajoilla selityksillä ulkomaalaisten vaaranalaisuudesta tässä maassa, siellä vallitsevasta orjuudesta, raakalaismaisesta oikeudenkäytöstä jne., että Abessinia ei ansaitse täyttä itsenäisyyttä, silloin kuin monet muut korkeammalla asteella ja yhteiskunnallisesti paremmin järjestetyt maat ovat suurvaltain valvonnassa.

Abessinian keisarin äskettäin pitämä puhe, jossa hän selitti Italialaisten sotajoukkojen tulon pakoittavan hänet säättämään yleisen asevelvollisuuden ja aloittamaan liikekannallepanon, on tietenkin täällä saanut osakseen suuren huomion. Erityisesti korostetaan, että tämä puhe ei ole todellisuuden mukainen, sillä liikekannallepano on jo aloitettu. Mussolini itse puheessaan huomautti Abessinian huomattavasta aseistautumisesta ja pitkälle kehittyneistä liikekannallepanon valmistuksista. Sitäpaitsi juuri näillä seikoilla perusteltiin Italian äskeistä lisä-liikekannallepanoa. Näytelmä on siis niin täydellistä sodan valmistelua kuin olla saattaa, sitä vakavampaa kun Abessinia ei toistaiseksi ole osoittanut merkkiäkään peräytymisen halusta, päinvastoin: Abessinian Roomassa oleva asianhoitaja on vakuuttanut, että hänen keisarinsa, paitsi Jumalaa ei pelkää kuin englantilaisia. Kun Jumala tietenkin abessinialaisten mielestä tässä riitakysymyksessä on heidän puolellaan, olisi siis ainoastaan englantilaisilla ehkä mahdollisuus rajoittaa heidän sotaintoaan, jos sillä on halua tai sisäisistä

syistä mahdollisuutta esiintyä niin jyrkästi kuin tilanne vaatisi.

Suurta hälinää pidetään Italiassa Abessinian varusteluista. Uudestaan ja uudestaan vakuutetaan aseita sinne kuljetettavan ja että heidän tiedossaan oh, mistä maista tämä tapahtuu. On esiintynyt Ruotsinkin nimi aiheuttaen tunnetun peruutuksen siltä taholta. Saksa mainitaan nimenomaan Abessinian aseidenhankkijana. Väitetään, että kaikkia Abessiniaan johtavia tietä myöten salakuljetetaan sinne aseita. On kuitenkin vaikea uskoa, että suurempia määriä tällä tavalla voitaisiin kuljettaa, eikä lentokonekuljetuksesta ole vielä puhuttu. Saattaahan olla niinkin, että nämä väitteet tarkoittavat nekin Italian omien sotatarvelähetysten tarpeellisuuden ja oikeutuksen osoittamista. Tšekäläisten lehtien eilen julkaisemat täsmälliset tiedot Abessinian sotavalmistuksista eivät suinkaan tee järkyttävää vaikutusta. Väitetään kyllä liikekannallepanon olevan käynnissä koko Abessiniasa ja jo päätetyn niissä piireissä, jotka rajoittuvat Italian itäisiin siirtomaihin. Mutta aseita on tammikuusta maaliskuun puoliväliin tuotu Euroopasta 10000 Mauser-kivääriä, pari miljoonaa patruunaa ja 200 konekivääriä. Koska nämä vaatimattomat luvut eivät erikoisemmin hämmästyttä, lisätään ylimalkaisesti, että aseita on ennestäänkin runsaasti ja että on tuotu uudenaikaisempiakin sotatarpeita, m.m. kemiallisia. Nämä tavarat on tuotu Djibutin kautta rautateitse.

Senkin, joka kaikkia näitä selittelyjä ja puolusteluja päivästä toiseen uskollisesti seuraa, on mahdoton tulla vakuutetuksi, että Italia on valinnut ainoan tien, jolla se olisi voinut siirtomaatujaan valvoa. Ei voi välttää pelkoa, että

Italia)

täten on aloittanut siirtomaaseikkailun, jonka ankaruutta se ei tahdo itselleen myöntää. Joka tapauksessa on nähtävästi aikaa vielä syksyyn saakka, sillä ennen syys-lokakuuta sotatoimet tuskin voivat alkaa ainakaan italialaisten taholta. Ja siihen mennessä voi paljon tapahtua. Ja sitäpaitsi: kuka takaa Italian taloudellisen kestävyuden ensi syksyyn saakka ?

Roomassa, 16 p. toukok. 1935.

Atte.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C10.

ASIA: _____

Rouussa olevan lähetysten raportti n:o 14.

Ministeri Antti.

1/6 1935.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 683.

R o o m a SSA 11 P:NÄ kesä KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

..... P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 14.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 14, jonka otsikkona on:

Abessinian sota tuskin enää vältettävissä.

Att.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

R o o m a ssa 11 p:nä kesä kuuta 19 35.

Asia: Abessinian sota tuskin enää vältet-
tävissä.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
16/63	35
14/6-35	9
5	C/10

Siitä on vähän enemmän kuin kuukauden päivät, kun keskustelin erään italialaisen kanssa - nimiä en ymmärrettävistä syistä yleensä voi täältä ilmoittaa - ja tuli puhe siitä, onko siirtomaasota vältettävissä. Keskustelutoverini on ollut huomattavissakin valtion toimissa, vaikka on tällä hetkellä vapaa. Hän sanoi silloin: vieläkö te pidätte mahdollisena sodan välttämistä? Olettehan nähneet, että kaikki Italian toimet alusta alkaen ovat tarkoittaneet yksinomaan ja selvästi sotaa. - Todellakin, kukapa sitä ei olisi havainnut, mutta kukapa ei samalla Italian ulkopuolella olisi ottanut huomioon pienintäkin mahdollisuutta välttää tämä onnettomuus? Nämä mahdollisuudet ovat kuitenkin päivä päivältä vähentyneet, eikä niitä tällä hetkellä enää juuri ole.

Erästä seikkaa ei ole jätettävä huomiotta, nimittäin että Abessinian seikkailua ei ole "diplomaattisesti valmisteltu", kuten sanotaan. Vaikka toiminnan aloittaminen Abessiniaan vastaan ilmeisesti oli Mussolinilla mielessä jo silloin, kun hän tammi-kuun alkupäivinä niin helposti taipui sovintoon Lavalin kanssa ja niin vähällä kuittasi aikoinaan suuret siirtomaasaatavat Ranskalta, ei ole ilmennyt todistuksia siitä, että Ranskan hal-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

R o o m a ssa 11 p:nä kesä kuuta 19. 35.

Asia: Abessinian sota tuskin enää vältet-
tävissä.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
16/63	35
14/6-35	9
5	C ¹⁰

Siitä on vähän enemmän kuin kuukauden päivät, kun keskustelin erään italialaisen kanssa - nimiä en ymmärrettävistä syistä yleensä voi täältä ilmoittaa - ja tuli puhe siitä, onko siirtomaasota vältettävissä. Keskustelutoverini on ollut huomattavissakin valtion toimissa, vaikka on tällä hetkellä vapaa. Hän sanoi silloin: vieläkö te pidätte mahdollisena sodan välttämistä? Olettehan nähneet, että kaikki Italian toimet alusta alkaen ovat tarkoittaneet yksinomaan ja selvästi sotaa. - Todellakin, kukapa sitä ei olisi havainnut, mutta kukapa ei samalla Italian ulkopuolella olisi ottanut huomioon pienintäkin mahdollisuutta välttää tämä onnettomuus? Nämä mahdollisuudet ovat kuitenkin päivä päivältä vähentyneet, eikä niitä tällä hetkellä enää juuri ole.

Erästä seikkaa ei ole jätettävä huomiotta, nimittäin että Abessinian seikkailua ei ole "diplomaattisesti valmisteltu", kuten sanotaan. Vaikka toiminnan aloittaminen Abessiniaan vastaan ilmeisesti oli Mussolinilla mielessä jo silloin, kun hän tammi-kuun alkupäivinä niin helposti taipui sovintoon Lavalin kanssa ja niin vähällä kuittasi aikoinaan suuret siirtomaasaatavat Ranskalta, ei ole ilmennyt todistuksia siitä, että Ranskan hal-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

lituksen hiljainen kannatus Abessinian seikkailulle olisi samalla hankittu. Minä en ainakaan ole niitä sattunut näkemään ja olisin näinollen taipuvainen selittämään Ranskan pidättyväisyyden, selkkauksen kehityttyä ilmeisen sodanuhkan asteelle, muilla syillä, lähinnä halulla pitää Italian puoli turvattuna Saksan vuoksi. Jos Ranskan pidättyväisyyteen mahdollisesti vaikuttaa sekin, ettei sille ole vastenmielistä nähdä Italian sotkeutuvan Afrikan seikkailuihin, olisi tämäkin ymmärrettävissä varsinkin nyt, kun Italia syyttää uskotomia haukkumisia äsken erityisesti arvostamalleen ystäväille, Englannille, ja samalla ilmeisesti yrittää hiljaisuudessa lähennellä Saksaa. Nämä käännähdykset osoittavat uudestaan, miten vähän jännitystä Italian ystävyys kestää. Ei siis ole suinkaan varmaa, että Abessinian kysymystä olisi Roomassa diplomaattisesti valmisteltu Lavalin kanssa. Todennäköistä toisaalta lienee, että tällaista valmistelua ei suoritettu Stresassa. Liekö syy tähän, että Mussolini uskoi ryhtymällä poliisitoimiin Saksaa vastaan riittävästi sitovansa toiset Stresan neuvottelutoverit myöntäväisyyteen, mitä tahansa hän yrittäneekin, vaiko hän luonteensa mukaisesti halveksi tällaisia ennakkovarauksia, tai hän tiesi ne turhiksi, mitä Englantiin tulee, eikä siis tahtonut "karhua herättää" ennen aikojaan, näihin kysymyksiin en ota vastatakseni. Valmistelua ei tapahtunut, ja niinpä ensimmäinen seuraus Abessinian selkkauksesta oli Italialle Euroopassa se, että se joutui ankaraan ristiriitaan Englannin kanssa. Viime viikot on Italian lehdistä käynyt niin kiihvasta sanasotaa englantilaisten lehtiön kanssa, englantilaisia vastaan yleensä, että luulisi melkein

sodan olevan syntyessä näiden kahden kesken. Täällä on herkutteltu lukemattomilla englantilaisille epämieluisilla Englannin siirtomaapolitiikan yksityiskohdilla vuosikymmenien aikana. Italian lehdet ovat olleet loppumaton sanoin ja kuvin, esim. buurisodan aikaisten saksalaisten lehtien räikeimpiä pilakuvia jäljentämällä, esitetty luettelo kaikesta, mitä suinkin on ollut löydettävissä tosiseikkoja tai panettelua englantilaisten upseerien ja agenttien vastenmielisestä menettelystä siirtomaissa. Saa mennä maailmansodan synkimpiin hetkiin ja silloin tapahtuneeseen vastustajain parjaukseen löytääkseen tälle vertaa. Tämä on ollut sangen tympäisevää, ja varmasti on Italia sillä menettänyt monta ystävää. Sitä suuremmalla syyllä, kun tämä kahakka on ollut niin perinpohjin tyhmää ja tarpeetonta. Englantia se tietysti ei ole peloittanut eikä tehnyt myötämielisemmäksi Italialle. Toisista ne, jotka luonteensa ja katsantokantansa mukaisesti ovat olleet valmiit hyväksymään Italian tarkoitusperät Abessiniassa, eivät näitä lisätodistuksia tarvitse, ja niitä, joilla ei ole ymmärtämystä näille tarkoitusperille, ei moinen todistelu vakuuta. Kukapa on vakuutettu siitä, että italialainen laskiessaan intomihomonsa valloilleen Afrikan "raakalaisten" keskuudessa olisi rah- tuistakaan parempi englantilaista ?

Solvaustulvan aikansa ryöpyttyä, alkoi Italian lehdistö vakuuttaa, että englantilaisilla onkin itsellään vallanhimoisia pyrkimyksiä Abessiniassa ja että he senvuoksi tahtovat pitää italialaiset loitolla. Englantilaiset varustavat abessinialaisia aseilla, jotta nämä pystyisivät puolustautumaan, ja he laskevat kykenevänsä aikanaan ottamaan palkinnon, kun italialaiset

on ensin lyöty. Täällä väitetään esim., että englantilaiset jo nyt ovat neuvottelemassa Addis Abebassa saadakseen käsiinsä Tsana-järven vedenjärjestelyn, Egyptille ja Sudanille tärkeän tehtävän, johon jo amerikalaisetkin kerran olivat pääsemäisillään käsiksi. Minun tiedossani ei ole, missä määrin nämä väitteet ovat perusteltuja, mutta teoreettisesti ne eivät ole mahdollisia, vaan sangen luonteenomaisia suurvaltain siirtomaapelille. Tämä puolustusasenne on italialaisille edullisempi kuin pelkkä parjaus, mutta mitäpä todellista hyötyä siitäkään on. Jos loppujen lopuksi niin käy, että Italia joutuu kuin joutuinkin kypsentämään kastaⁿjoja englantilaisille, niin on Italian politiikka kansalliseltakin kannalta ollut sitä huonompi.

Jännityksen lisääntyminen on Italiassa päästänyt valloilleen puheryöpyä, joka muistuttaa fascismin ensi aikoja. Parlamentissa on, esim. 25.p. toukokuuta, laajalti ja sotaisesti puhuttu lietsomalla sotaintoa ja voitonvarmuutta. Mutta varsinkin ne kaksi puhetta, jotka Mussolini on näinä päivinä pitänyt Sardiniassa, ovat lopullisesti osoittaneet, että rahan säilymisestä ei tällä hetkellä ole syytä lyödä vetoa. Hän matkusti sinne lentokoneellaan tervehtiäkseen liikekannalle asetettua "Sabauda"-divisioonaa ja piti myöhemmin toisen katsauksen Sassariissa. Kumpikin tilaisuus oli aiheena sisällyltään ja sävyiltään erittäin hyökkäävien puheitten pitämiseen. Niistä sietää merkitä muistiin eräitä kohtia.

Cagliarissa hän lausui m.m.: "Meillä on vanhoja ja uusia tilejä järjestettävänä: järjestämme ne. Emme ollenkaan välitä siitä, mitä voidaan sanoa rajojen takana, sillä etumme arvioimme ja tulevaisuutemme takaamme me, vain me, yksinomaan me eikä kukaan muu. Noudatamme kirjaimellisesti niitä,

jotka meille antavat opetusta. He ovat osoittaneet, että kun oli kysymys imperiumin perustamisesta tai sen puolustamisesta, he eivät koskaan välittäneet maailman mielipiteestä. Jos mustapaitain hallitus kutsuu Italian nuorison aseisiin, se tekee sen, koska tämä on ankara velvollisuus ja on jouduttu ylimmän välttämättömyyden eteen. Koko Italian kansa sen tuntee, ja koko kansa on valmis nousemaan kuin yksi mies, kun on kysymys isänmaan mahtavuudesta ja kunniaista."Ja Sassarin puheessa, josta ainakaan vielä ei ole julkaistu kuin selostus, on hän sanonut "niinsanotusta yleisestä mielipiteestä rajan takana", että se on vain naurettava kuvatus, jonka mustapaitain into on polttava tuhoksi.

Selvää on, että tämä tarkoittaa, varsinkin Cagliariin puhe, ensi sijassa Englantia. En tiedä, onko kansainvälisten suhteitten historiassa juuri esimerkkiä moisesta uhmailusta, ellei mennä sellaisiin aikoihin ja oloihin, joissa esim. Zaporegit kyhäsivät kuuluisan ^{uk)} hakemakirjeensä Turkin sulttaanille. Tämä suunnaton uhma on vielä laadittu sellaiseen muotoon, että se ei enää koske vain Englantia vaan koko maailmaa "rajan takana", jota siis on jyrkästi neuvottu pitämään sormensa pois Italian pelistä. Jokainen myöntäne, että tällaisten puheitten jälkeen johdonmukaisiin seurauks on sota. Tuntuupa melkein nololta ja epäsuhteiselta sanoa, että on kysymyksessä sota vain Abessinian vastaan.

Mutta on paljon italialaisia, jotka eivät käytä sanoja "vain Abessinia", vaan käsittävät tilanteen koko sen vakavuudessa. Ne ovat niitä, jotka eivät anna vaikuttaa itseensä vain sen, mikä liehuvin lipuin levitteleikse kaduilla paras-

teissa, sirot univormut yllään; jotka eivät sokeasti tuijota Rooman entisen mahtavuuden vanhoihin mutta uudella ja kieltämättä vaikuttavalla tavalla esitettyihin merkkeihin, tai uusiin loistorakennuksiin; jotka myöntävät auliasti suuren työn, mikä on tehty maanparannuksen alalla ja millä on saatu Italia esim. viljantuotannossa omavaraiseksi. Nämä tuntuvat väestön enemmistön huonot olot ja köyhyyden, tietävät, miten kurjia ovat asunto-olot, miten puutteellista terveydenhoito, ovat huomanneet, ettei riitä kehoittaa synnyttämään lapsia vaan olisi koetettava saada siedettävät elinehdot niille köyhille lapsille, jotka jo ovat olemassa. Nämä ajattelevat, että olisi ehkä parempi lykätä merentakaiset impeeriumhaaveet ja luoda onnellisen kansan impeerium itseensä Italiaan. Ja nämä ymmärtävät myös, että Abessinian juttu voi kehittyä vaaralliseksi seikkailuksi, joka tuhoaa Italian. Näitä mielipiteitä ei tietenkään löydä lehdistä, sillä lehdet ovat, kuten joku irvihammas on sanonut, "isännän ääni", mutta niitä saa kuulla ehdottomasti luottavaisessa keskustelussa. Ja niidenkin joukossa, jotka asemansa vuoksi ponnistavat kaikkensa valmistettaessa sitä, mitä Abessiniasa tulee tapahtumaan, useat ovat kaikkea muuta kuin tyytyväisiä sardinialaisten puheitten tapaisiin purkauksiin, sillä heidän mielestään Italia sentään kaiken todennäköisyyden mukaan tarvitsee muun maailman apua voittaakseen vaikkapa "vain Abessinian".

On aprikoitu, mikä tulee olemaan seuraus, jos Kainsairliitto sittenkin asettuu Italiaa vastaan Abessinian kysymyksessä. Minusta Cagliarin puhe on siihenkin selvä vastaus. Mitä muuten tulee Milanossa pari päivää kokoontuneeseen Ualualin selkkauksen sovintolautakuntaan oli "italialais-ranskalais-ameri-

kalaiseen lautakuntaan", niinkuin Italian lehdet sitä johdonmukaisesti nimittävät, ei sille ole annettu täällä juuri mitään huomiota.

Ei nähtävästi kuitenkaan ole vielä varmaa, etteikö kansainliittokin voi pelastua välikädestä samalla kun Italia pääsee aloittamaan sodan. Abessinian itsetunto on kieltämättä suuresti kohonnut eikä kai siihen ole ollut vaikuttamatta Englannin asettuminen Italian pyrkimystä vastaan, vaikkapa Englanti ei suorastaan Abessiniaa avustaisikaan. Seurauksena voi olla niin ilmeinen abessinialaisten hyökkäys, että heidät saadaan sotatointen alkajaksi. Tässä suhteessa voidaan heitä sopivalla tavalla kiihoittaakin sellaiselta taholta, jolla on asiaan kiinnostusta. Tämähän on yksi suurvaltain tunnettuja lavastustemppeja siirtomaissa eikä ole mahdotonta, että tarpeen hetkellä Abessinian rajaseutujen kurittomien heimojen joukkoon ilmestyy joku järjestelevä "Lawrence", joka ei toimi Englannin vaan erään toisen maan asioilla.

Roomassa, 11. p. kesäk. 1935.

Stett.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 15.

Ministerin lutt.

2/2. 1935.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o

789.

R o o m a

SSA

2

P:NÄ

heinä

KUUTA 19

35

VIITTAUS:

N

P:NÄ

KUUTA 19

P:TTY

n:o

VIITTAUS:

D. U. M.

19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 15.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 15, jonka otsikkona on:

Abessinian kysymys.

(-) P. Artti

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

R o o m a ssa 2 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia: Abessinian kysymys.

U. A. - T. 10	
17 / 163 Sal. B. 7433.	
8/9. 35.	?
S	C 10

Ollessani jäähyväisillä Palazzo Ghigissä ennen lähtöäni lomalle, sanoin: kun palaan takaisin Roomaan, on teillä mahdollisesti sota Abessinian kanssa. Kysyttäessä, milloin palaan, vastasin, että jälkeen elokuun puolivälin, ja tähän sanottiin; ei silloin vielä. Näin todennäköisenä pidetään, että sota on tulossa.

Italia valmistaa sotaa, se on selvä, mutta väärin olisi sanoa, että Italia tahtoo sotaa sodan itsensä vuoksi. On varmaa, että Mussolini mieluummin välttäisi sodan, mutta hän on päättänyt turvautua tähänkin äärimmäiseen keinoon saadakseen toivomuksensa Abessinian suhteen tyydytetyiksi. Mitä näihin toivomuksiin tulee, on pääasiallisin niistä protektoraatti Abessinian yli. Täällä ollaan tietysti aivan selvillä siitä, että Kansainliitto on pahanlaisessa välikädessä, mutta nähtävästi ei ole luovuttu kaikesta toivosta saada asia järjestyksi. senkin suostumuksella, vaikka sodankin kautta. Täällä huomautetaan keinoista, jotka auttavat Kansainliittoa selviämään pälkähästä: että Abessinia on otettu Kansainliiton jäseneksi eräin ehdoin, joita se ei ole täyttänyt, nimenomaan orjuuden poistamista; ja toiseksi, että Kansainliitossa on kosolta toi-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoiksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoiksiin.

sia jäseniä, joilla ei ole täyttä suvereniteettia, nimittäin sellaisia kuin Englannin dominiot y.m. On ilmeistä, että Edenille hänen äskeisellä käynnillään Roomassa on kuiskattu nämä näkökohdat, jotka auttavat Kansainliittoa täyttämään Italian toivomuksen ja samalla olemaan rikkomatta velvoituksiaan Abessinian suhteen. Huomautetaan, että Kansainliiton ei pitäisi pyrkiä olemaan juriidinen vaan poliittinen elin, ja tällöin se voisi pelastaa omankin asemansa ajattelemalla tässä asiassa poliittisesti. Jos Kansainliitto asettuu Italiaa vastaan, ei ole vähintäkään epäilystä, että Italia siitä luopuu, kuten olen ennen huomauttanut.

Olen myös ennen maininnut, että Italiassa on kosolta sellaisia siviilihenkilöitä ja sotilashenkilöitä, jotka eivät suosi sodanvalmisteluja. Voi olla mahdollista, että viimeainituilla on päätarkoituksena varata itselleen tilaisuus sanoa, jos huonosti käy: enkö sitä sanonut, varoitinhan minä. Mutta yksi seikka on tarkoin huomattava: tyytymättömät siviiliainekset kuuluvat yleensä ylempiin piireihin, varsinkin sellaisiin, jotka eivät ole tyytyväisiä siihen, että fascismi on heidät syrjään sysännyt. Sensijaan on varsin tähdellistä panna merkille se epäilemättä oikea huomio, että työväestö ja köyhä maanviljelyväestö on toisella kannalla. Niiden joukossa kuulee poikkeuksetta sotaa hyväksyviä mielipiteitä. Tämä on merkille pantavaa. Jo Libyan sota käytiin näiden kansalaispiirien kannatuksella. Heidän elämänsä liikakansoittuneessa Italiassa, taloudellisissa vaikeuksissa, jotka osaksi johtuvat siitä, on vaikea ja he ajattelevat: me joudumme uhraamaan henkiä ja varoja,

mutta me varaamme lapsillemme paremmat elämänehdot ja suuremman liikkumismahdollisuuden siinä uudessa siirtomaassa, joka siten valloitetaan, ja heidän mielestään kannattaa tehdä ponnistus. Työväestö ja köyhät maanviljelijät ovat täten Mussolinin kannattajia, niin oudolta kuin se tuntuukin ja niin paljon kuin tämä onkin vastoin sitä käsitystä, mikä ulkomailla fascismin vastustajain piirissä mielellään luodaan Italiasta, riippuen siitä, ettei tunneta oloja eikä tilannetta. Sosialisti Mussolini se valmistaa Abessinian sota, ja tämä on täysin sopusoinnussa sen tosiselkan kanssa, ettei Italia ole enää fascismin valtaan tultua mikään "porvarillinen maa" sanan oikeauskoisessa merkityksessä. Tämä on seikka, joka kernaasti unohdetaan, mutta jota ei saisi unohtaa yleensä eikä varsinkaan Abessinian selkkausta arvosteltaessa.

Roomassa 2. p. heinäkuuta 1935.

(-) P. Artti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Romassa olevan lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Astti

27 1935

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 790.

R o o m a SSA 2 P:Ä heinä KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P:Ä KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
18 / 163 P.Ä. 35.		
8/7.35. ?		
S	C 10	

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 16.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 16, jonka otsikkona on:

Tonavan konferenssin valmistelut.

(-) P. Artti

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

R o o m a ssa 2 p:nä heinä kuuta 19 35.

Asia: Tonavan konferenssin val-
mistelut.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
18/163 Sal. D. 7. 35.	
8/2. 35. ?	
5	C 10

Suunnitellun Tonavan konferenssin valmistelut ovat jo pitkän aikaa olleet kuollessa pisteessä. Ensiksi keskeytti ne Jugoslavian hallituspula, jonka aikana ei mitään voitu tehdä, sillä ei saatu selville Pikku-ententen mielipidettä. Tämä pula jatkuu osittain vieläkin, koska valmistettua Pikku-ententen konferenssia ei ole voitu pitää.

Toistaiseksi ei vielä ole voitu edes sopia Ranskan kanssa toimintalinjoista, jotka tietenkin melkoisesti riippuvat Pikku-ententestä. Vielä vähemmän on voitu kääntyä Saksan puoleen, sillä sitä ennen täytyy ohjelman olla sovittu toisten kesken. Yleensä täällä virallisissa piireissä odotetaan vain vähän myönteellisyyttä Saksan taholta, päinvastoin ollaan tietävinään, että Saksa ei ole taipuvainen sellaiseen sekaantumattomuussopimukseen, jota Itävallan suhteen on suunniteltu. Kun minulle on selitetty näitä näkökohtia, on samalla kuvaavasti huomautettu, että vaikkei edellä mainittuja käytännöllisiä esteitä olisikaan, ei silti ole sanottu, että konferenssin valmistelut olisivat paljoakaan paremmalla asteella.

Näinollen ei tietysti konferenssin päivästä ole vielä aavistustakaan. Sitä ei missään tapauksessa kutsuta koolle, en-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nenkuin ollaan varmoja onnistumisesta, ja tämä varmuus on, kuten sanottu, vielä kaukana.

Roomassa, 2. p. heinäkuuta 1935.

(-) P. Artti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Romassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Arltt

2/2 1936.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 791.

R o o m a S S A 2 P: N Ä h e i n ä K U U T A 19 35.

VIITTAUS: N

P: N Ä K U U T A 19 P: T T Y n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 17.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 17, jonka otsikkona on:

Englannin ja Saksan laivastosopimus.

(-) P. Artti

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 19 / 163 Sal. v. 1935.		
8/2.35.	19	Lit.
5	C 10	ASIA

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Rooma ssa 2 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia: Englannin ja Saksan laivastosopimus.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No: 19 / 163 Sal. O. 1935.		
872.35	3/3	232
RYHMÄ		
5	C10	

Viittaan erääseen aikaisempaan raporttiini, jossa kerroin kysyneeni Palazzo Ghigissä, uskotaanko Englannin todella pysyvän siinä, mitä Stresassa päätettiin. Silloin vastattiin Englannin kyllä pysyvän Stresan periaatteissa, mutta että niiden soveltaminen käytännöllisessä politiikassa on toinen kysymys, jota ajatellessa ei tule unohtaa Englannin lähestyviä vaaleja.

Tämän vastauksen ovat tapahtuneet tosiseikat osoittaneet oikeaksi, sillä käytännöllinen politiikka on pakottanut Englannin tunnettuun laivastosopimukseen Saksan kanssa. Mainittu sopimus siis ei ole ylenpalttisesti kuohtanut Italiaa. Mussolini on Edenille sanonut, ettei itse tapaus suurestikaan Italiaa kiihoita, sitä ei miellytä tapa, jolla se tehtiin. Ja hän on tehnyt sivan sattuvan vertailun: kun Italia tunnetaessa memorandumissaan vuoden 1934 alussa ehdotti, että Saksalle sallittaisiin 300000 miehen suuruinen armeija, eivät toiset siihen suostuneet. Varsinkin Englanti sitä vastusti, koska se ensi sijassa halusi saada toisia valtioita, ennen kaikkea Ranskaa, vähentämään aseistustaan. Italia ei tällöin tehnyt Englannin tavalla, s.o. tehnyt kaksipuolista sopimusta Saksan kanssa myöntämällä omasta puolestaan tuon armeijan, vaikka kehi-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tys on osoittanut, että se myönnytys olisi silloin ollut viisasta.

Mitä nyt tulee kysymykseen, onko kaikki muut Lontoon selityksen sisältämät sopimukset, Tonavan pakti, Itä-Euroopan pakti ja aseiden supistus, tehtävä samanaikaisesti, kuten Ranska vaatii, vai yksi kerrallaan, kuten näyttää olevan Englannin kanta, ollaan täällä sen suhteen järkevällä ja tyyneellä kannalla. Huomautetaan, että todennäköisesti valitaan eräänlainen keskitie: teoriassa pidetään kiinni näiden sopimusten samanarvoisuudesta, mutta käytännössä solmitaan ne toinen toisensa jälkeen. Ensiksi tulee todennäköisesti tällöin kysymykseen ilmailusopimus, koska se on erityisen tärkeä Englannille. Toiseksi luultavasti Tonavan sopimus, joka on tärkeä sekä Italialle että Ranskalle ja jonka tärkeydestä Englantikin on selittänyt olevansa vakuutettu. Itä-Euroopan sopimus näyttää josakin määrin työntyneen syrjään. En ole vielä päässyt varmuuteen, johtuuko tämä siitä, että myöskin Venäjä on menettänyt elävää harrastustaan tähän vaikeasti saavutettavaan sopimukseen, varsinkin kun sillä nyt on todennäköisyyksiä päästä sille paljon suurempiarvoisiin tuloksiin Balkanilla. Tšekkoslovakia tekee voitavansa saadakseen Romanian avustussopimusten sikermään. Romania on taipuvainen, koska se näkee tässä keinon saada vakuudet Bessarabian säilyttämisestä sopimuksella, joka käsitykseni mukaan - lausuakseni sen ohimennen - loppujen lopuksi on oleva varmin keino menettää Bessarabia. Jugoslavia ei ole varsin vastahakoinen liittoon yhtymään, varsinkin, jos otetaan huomioon, tavallisen kansan vanhat slaavilaiset sympatiat. Näin ollen on Venäjällä tie Balkanille avoinna, ja silmien edessä

paljon suuremmat mahdollisuudet kuin Baltianmaissa, joissa sen, tilaisuuden tarjoutuessa, on helpompi toimia kuin Balkanilla. Sitomalla Balkanin sotilaallisesti huomattavat valtiot, sille aukenee paljon suurempia mahdollisuuksia, varsinkin kun sillä jo on tällä taholla Turkin kautta portit selkosen selällään. Jo heti Ranskan ja Venäjän avustussopimuksen solmiamisen jälkeen, kysyin Palazzo Ghigissä, eikö heitä huoleta se tie vaikutusvaltaan Balkanilla, jota Venäjä nyt ilmeisesti alkaa rakentaa. Vastattiin, ettei heitä huoleta tämä pakti enempää kuin muutkaan merkityksettömät paktit, mutta tämä vastaus oli vain arvoton fraasi, jonka merkityksettömyydestä italialaiset itse ovat tulleet vakuutetuiksi Tšehkoslovakian sopimuksen tultua solmituksi ja neuvottelujen alettua Romanian kanssa. Puheena oleva huoli on varsin ilmeinen nyttemmin, jopa siinä määrässä, että ranskalaisella taholla on - Le Tempsin, tšekäläisen Ranskan ambassadöörin hyvästi informoiman kirjeenvaihtajan Gen-tizonin kautta - otettu asia puheeksi ja koetettu rauhoittaa italialaisia m.m. sillä väitteellä, ettei slaavilaisista vaaraa enää ole, koska muka slaavilaiset pyrkimykset ovat tykkänään vieraat neuvostohallitukselle. Tämä väite on ymmärtääkseni joko tahallisesti totuudenvastainen tai asiantuntemattomuutta osoittava. Joka tapauksessa Italia tällä hetkellä työntää nämä huolet syrjään, tulevaisuuden kysymyksinä, koska sillä on kosolta muita sille tällä hetkellä välittömästi tärkeitä ja kaikki sen voimat vaativia kysymyksiä edessään.

Edenin käynti Roomassa ei ehkä sittenkään ollut niin

merkityksetön kuin melkein koko maailmanlehdistö väittää. Mitä suurin vaiteliaisuus vallitsee tästä käynnistä, mutta eräitä merkkejä on olemassa. Ensiksikin Italian käytännöllisesti rauhallinen kanta Saksan kanssa solmitun laivastosopimuksen suhteen. Toiseksi se, että toiveet Abessinian kysymyksen järjestämisestä sovinnossa Kansainliiton kanssa ovat ilmeisesti lisääntyneet, koska on keksitty formula, jonka mukaan Kansainliitto saattaisi sallia Italian toteuttaa aikomuksensa, kuten toisessa raportissa olen selittänyt. Ja kolmas merkki on se, että Italian lehdistö on äkkiä ottanut Englannin suhteen varsin rauhallisen asenteen. Haukunta on lakannut, Englannin kanta ymmärretään, siihen suhtaudutaan asiallisesti ja varsin hyvin käsitetään Englannin hallituksen pakko lähestyvien vaalien edessä antaa omilla toimenpiteillään valitsijajoukoille turvallisuudentunnetta.

Italia ei siis todennäköisesti tule tekemään esteitä tekeillä olevan paktisuunnitelmasarjan toteuttamiselle siinä järjestyksessä ja sillä tavalla, mikä Englannille parhaiten soveltuu. Mutta jos tämä lähitulevaisuudessa näyttäiksen Italian kannaksi, voi olla varma, että se on omaksuttu yksissä tuumin Ranskan kanssa, jota Italia ei tällä hetkellä hylkää.

Roomassa, 2. p. heinäkuuta 1935.

(-) P. Artti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Artti

29/8 1985.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
21/164 Sal. 11. 1935.		
2/9. 35.	2	LII
	C. ASIO	ASIA
5	(10)	

KIRJELMÄ n:o 1010.

R o o m a SSA 29 P: NÄ elo KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 18.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 18, jonka otsikkona on:

Italia ja K.L:neuvoston kokous 4.p. syysk.

Mt

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

R o o m a ssa 29 p:nä elo kuuta 1935.

Asia: Italia ja K.L:neuvoston
kokous 4.p. syysk.

Italia valmistautuu voimakkaaseen esiintymiseen Kansainliiton neuvoston kokouksessa. Mussolini on näin päättänyt, ja hän teki siitä vain ilmoituksen hallituksen istunnolle, jonka hän oli hyvin epätavallisesti mutta kuvaavasti kutsunut koolle Bolzenan kaupunkiin t.k. 28. päiväksi suurten manööverien loppuksi. Hallituksen jäsenet kokoontuivat harmaanvihreisiin kenttäunivormuihin puettuina seudulla, joka liitettiin Italiaan maailmansodan johdosta.

Mussolini lausui hallituksensa jäsenille seuraavaa.

Italia esittää K.L:n neuvostolle Abessinian kysymyksen kokouksen ra'assa todellisuudessa, jotta neuvosto ja maailma saisivat siitä selvän käsityksen. Italia antaa selvityksen, joka lopullisesti määrittelee sen kannan tämän kysymyksen suhteen. Siihen liittyy laaja memorandum, joka sisältää Italian ja Abessinian suhteitten poliittisen ja diplomaattisen historian puolen vuosisadan ajalta. Tähän memorandumiin liitetään pieni mutta valikoitu kokoelma englantilaisten, saksalaisten ja ranskalaisten kirjallijain teoksia, jotka valaisevat Abessinian oloja: alkeellisten, orjuutta ylläpitävien heimojen rykelmä, vailla kaikkea keskusvaltaa. Italia aikoo puolustaa väittämiään, tarpeitaan, tur-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vallisuutensa välttämättömyyttä, elämänetujaan viimeiseen saakka jotta jokainen neuvoston jäsen saisi ottaa kannettavakseen oman vastuunalaisuutensa huomispäivän mahdollisuuksien edessä.

Mussolini, joka pari päivää sitten teki yrityksen rauhoittaa Englantia eräessä Daily Mailin edustajalle annetussa haastattelussa, jatkoi hallituksen kokouksessa näitä yrityksiä vielä voimakkaammin, lausumalla:

Englannilla ei ole mitään pelättävää siitä, mikä tulee olemaan Italian politiikka Abessinian suhteen, sillä tämä politiikka ei uhkaa välillisesti eikä välittömästi Englannin imperialistisia etuja. Tätä seikkaa koskeva tarkoituksellinen hälyytys on yksinkertaisesti järjetön. Italialla on eräs kysymys ratkaistavana Abessinian kanssa, mutta sillä ei ole eikä ^{se} ~~ole~~ halua mitään kysymystä Englannin kanssa, jonka kanssa se maailmansodassa, sitten Locarnossa ja viimeksi Stresassa on ollut Euroopan tasapainolle kieltämättömän tärkeässä yhteistyöminnassa. Fascistinen hallitus on sitä mieltä, ettei sen siirtomaakysymyksellä tarvitse olla vaikutusta Euroopan tilanteeseen, paitsi siinä tapauksessa, että halutaan päästää valloilleen uusi maailmansota estääkseen Italiaa järjestämästä oloja laajassa maassa, missä vallitsee mitä julmin orjuus ja varsin alkuperäiset elämänehdot.

Mitä tulee sanktsioihin, jotka K.L:n tulisi päättää, selittää Italian hallitus että niistä puhuminen merkitsee asettumista liukuvalle pinnalle, joka saattaa johtaa mitä raskaimpiin selkkauksiin. Kuitenkin Italian hallitus olettaa, että K.L:n neuvostossa on oleva vastuunalaisuutensa tuntevia miehiä.

jotka ovat valmiit hylkäämään vaaralliset ehdotukset sanktsioista Italiaa vastaan ja jotka kykenevät myöskin pitämään mielessään aikaisemmat ja paljon raskaammat tapaukset, jolloin K.L. ei ole äänestänyt ja vielä vähemmän voinut soveltaa minkäänlaisia sanktsioita. Tästä huolimatta Italian hallitus pitää nimenomaisena velvollisuutenaan ilmoittaa Italian kansalle, että maan korkeimmat sotilasviranomaiset ovat tutkineet sanktsiokysymystä kaikilta puolilta ja että, mitä tulee sodanluontoisiin mahdollisiin sanktsioihin, on jo ajoissa tehty päätökset ja ryhdytty tarpeellisiin toimenpiteisiin niiden varalta.

- .. -

Tämän lausunnon lisäksi ei paljoa tiedetä siitä, mitä Italia tulee Genevessä esittämään. Aluksi se siis tulee antamaan laajasti dokumentoidun, vieläpä kirjallisuudella todistetun kuvauksen elämänehtoista ja tavoista Abessiniasa, väestön olojen kurjuudesta, barbaarimaisesta oikeudenkäytöstä, hallituksesta, jonka valta ei ulotu kaukaisempien maakuntien hallintoon eikä edes pääkaupungin läheiseen ympäristöön. Edelleen ajetaan selvittää, miten Abessinia ei ole täyttänyt ainuttakaan niistä ehdoista, jotka sille asetettiin sen päästessä K.L:oon, miten Negus on johdonmukaisesti aina koettanut pettää K.L:oa. Luvataan osoittaa, että Neguksen allekirjoittama San Germanon sopimus syyskuulta 1919 on jäänyt kokonaan täyttämättä, joten siis orjuutta ei ole poistettu, väestön sosiaalisia ja moraalisia oloja ei ole kohotettu, j.n.e. Näiden seikkain huomiotta jättäminen olisi raskas isku K.L:n liittesopimus-

ta vastaan.

Erityisesti Italiaa koskien tullaan esittämään, miten Abessinian oloista, jotka ovat täysin ristiriitaiset sen kanssa, mitä K.L. vaatii jäseniltään, johtuu vaikeuksia Italialle: sen siirtomaat eivät ole turvatut vaan niitä uhkaa alituinen sota, huolimatta 1897 ja 1908 sopimuksista ei Somaliassa ole vielääkään rajoja, vastoin Ucciallin sopimuksen nimomaisia määräyksiä ei Italialle ole annettu mahdollisuutta rauhalliseen toimintaan Abessiniasa. Italia ei tyydy siihen, että sen afrikalaiset siirtomaat ovat jatkuvasti vain rasitukseksi emämaalle niiden olojen vuoksi, jotka Abessiniasa vallitsevat.

- - - On nähdäkseni pakko antaa täysi tunnustus Mussolinille siitä, että hän tahtoo antaa K.L:lle tällä tavalla tilaisuuden harkita Abessinian kysymystä koko laajuudessaan, ennenkuin siellä tehdään päätöksiä, joilla joka tapauksessa on oleva suuri kantavuus. Täällä pidetään mahdollisena, että Mussolini on K.L:n neuvostolle antava sen ilmoituksen lopullisista toivomuksistaan ja vaatimuksistaan, jota hän ei antanut Parisissa pidetylle Englannin ja Ranskan ja Italian konferenssille. Jos näin käy, on sekin huomaavaisuus Kansainliittoa kohtaan.

Roomassa, 29 p. elok. 1935.

M. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Poomassa olevan lähetystön raportti n:o 19.

Ministeri Antti

29/8 1935.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 1011.

R o o m a S S A 29 P: N Ä e l o K U U T A 19 35.

VIITTAUS: _____ N

P: N Ä K U U T A 19 P: T T Y n: o

VIITTAUS: _____ D. U. M. / _____ 19

22 / 164 Sal. H. 1. 35.		
29-30.	3	U
5	C10	ACIA

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 19.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 19, jonka otsikkona on:

Sodanuhka ja paavi.

Mt.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

R o o m a ssa 29 p:nä elo kuuta 1935.

Asia: Sodanuhka ja paavi.

22/164 Sal.	25
2/9-35	3
5	C10

Suomessa ollessani kysyttiin minulta, eikö paavi ole asettunut sodanvalmisteluja vastustamaan? Vastaukseni oli silloin, että paavi ei ole sanonut ^{my} mitään ja että tämän kannan hyvin ymmärtää, koska paavi henkilönä on italialainen ja koska hänen omat kokemuksensa ristiriidoista fasciisin kanssa saavat aikaan, ettei hän varmaan ole halukas panemaan vaaraan sitä edullista sovintoa Italian hallituksen kanssa, jonka Mussolini on hänelle hankkinut.

Kesäpalatsistaan Castelgandolfesta, jossa oleskeleminen on hänelle mahdollinen juuri mainitun sovinnon kautta, on paavi nyt vihdoin lausunut sanoja, jotka sisältävät viittauksen Absenian sotaan. Hän on näinä päivinä mainitussa palatsissa ottanut vastaan katoililaiset sairaanhoitajattaret ja tällöin puhunut. Vatikaanista saatu selostus kuuluu seuraavasti:

Sanottuaan, että ulkomailta kuuluu hälyyttäviä ääniä, jotka tarkoittavat istuttaa maailmaan käsityksen epäoikeudenmukaisesta hyökkäyssodasta, paavi on johdattanut mieliin, että Italiasta kuuluvat äänet puhuvat oikeutetusta sodasta, koska se on suoransainen puolustusota, joka "tarkoittaa suojata rajat jatkuvia ja lakkaamattomia vaaroja vastaan, joka on välttämätön päi-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

västä päivään lisääntyvän kansan laajenemiselle, johon ryhdytään maan aineellisen turvallisuuden puolustamiseksi ja varmistamiseksi ja jonka oikeutus on näissä syissä itsessään! Lopuksi paavi on kehoittanut läsnäolevia rukoilemaan, jotta sen toiminta menestyisi, joka oikein käsittää kansain todellisen hyvinvoinnin, joka suorittaa rauhoitustyötä tehdäkseen rahantytöitä ei välttelyillä, jotka merkitsevät vain ajanhukkaa, ei uhkauksilla, jotka ainoastaan pahentavat tilannetta kiihoittaen mieliä ja tehden tilanteen päivä päivältä yhä vaikeammaksi ja uhkaavammaksi, vaan todella inhimillisin tarkoituksin. —

Jos joku on odottanut kirkolta muuta kantaa kuin tämä, on siis syytä palauttaa mieliin, mitä historia siinä suhteessa poikkeuksetta todistaa.

Roomassa, 29. p. elokuuta 1935.

Attili

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: e 10

ASIA: _____

Rosmassa olevan lähetystön raportti n:o 20.

Ministeri Aitta

18/10 1935.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1132.

R o o m a_{SSA} 18 P:nÄ loka KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 20.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 20, jonka otsikkona on:

Italian "kohtalon pyörä" liikkeellä.

Att.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

R o o m a ssa 18 p:nä loka kuuta 19.35.

24 164 Sal. D. 35.

Asia: Italian "kohtalon pyörä" liik-
keellä.

22/10.35.

5 C10

Matkat Salonikiin ja Geneveen ovat estäneet viime aikoi-
na raportoimasta. Toisaalta ovat tapahtumat kehittyneet niin no-
peata vauhtia, että seikat, joista tänään olisi ollut tiedoi-
tettava, huomena olivat jääneet huomiosta sivulle tai tulleet
kaikkien tietoon. Vielä on huomattava, että tapahtumain keski-
piste ei ole pitkiin aikoihin ollut Roomassa vaan Genevessä.
Se, mitä Roomassa on nähty, on ollut tapahtumain johdonmukais-
ta kulkua sotaa kohden.

Herra Ulkoasiainministerille olen suullisesti ja kirjeis-
sä tiedoittanut keskustelusta, joka minulla oli Mussolinin kans-
sa syyskuun 25. päivänä. Kävin hänelle esittelemässä kaksi up-
seeriamme, jotka edustivat tänne kans. välisiin ampumakilpailui-
hin saapunutta ampujajoukkoamme ja jättivät Mussolinin kautta
Italian ampujille Tasavallan Presidentin lahjoittaman palkinto-
maljan. Olin keväällä tullut Mussolinille maininneeksi tästä
odotettavana olevasta lahjasta ja kysäissyt, ottaisiko hän sen
vastaan, johon hän oli suostunut. Tietäen, että hän ei unoh-
da mitään, oli minun nyt, väärinkäsityksiä välttääkseni, kysyt-
tävä, haluaako hän vastaanottaa ampujaimme edustajat, vaikka ole-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

tin, ettei hän tilanteen ollessa äärimmilleen jännittynyt, joutaisi tähän asiaan kiinnostumaan. Vastoin luuloa hän otti meidät vastaan. Sellaisessa tilaisuudessa en voinut omasta puolestani poliittisiin kysymyksiin kajota, mutta saattaessaan meitä ovelle hän äkkiä otti sanktiot puheeksi sanoen m.m. jyrkästi: "ne eivät voi meitä pysäyttää, sillä nyt on liian myöhäistä". Kysyin häneltä, eikö todellakaan ole mahdollista välttää sotaa, johon hän vastasi vakavasti päättään puolesta. Kysyin, eikö ole enää mahdollista ^{näillä} neuvotteluihin Italian, Ranskan ja Englannin kesken, ja hän teki ilmeen, joka osoitti, ettei hänellä ollut siinä suhteessa toivoa. Hän sanoi: "nyt on tehtävä kaikki, mitä voidaan sodan Eurooppaan leviämisen estämiseksi. Minä (m.m. sanoin hänelle), että ainakin me pienet Pohjolan kansat toivomme vielä kaikesta huolimatta, että Kansainliitto tarpeen ehkä tullen voi suoda meille apua ja turvaa. Tähän hän kiihkeästi esitti jo yllinkyllin pohditut esimerkit Kansainliiton voimattomuudesta: Japanin hyökkäyksen Kiinaan, Etelä-Ameriikan sodan. Ja lopuksi hän lisäsi: että Suomi itse, mitä turvaa ja apua te olette saaneet laiva-asiansanne, kun Englanti oli teitä vastassa?"

Meillä täällä Roomassa, jotka tunnemme Mussolinin ja fascismin mielenlaadun, ei enää kuukausiin ole ollut toivoa, että Afrikan sota vältettäisiin. Edellä selostettu keskustelu antoi uuden vakuutuksen siitä, etteivät Kansainliiton Englannin johtamana suunnittelemat sanktiot voisi sotaa ehkäistä. Luulen niiden, joiden kanssa Genevessä sain tilaisuuden kes-

kustella, myöntävän, että koetin aina varoittaa uskomasta "bluffiksi", hämäämiseksi, sitä, mitä Italiassa tapahtui ja sanottiin.

Sanktioiden uhka ei olekaan estänyt Italiaa sotaa aloittamasta. Puheessaan, jonka Mussolini piti fascistien "suurkokouksen" aikana t.k. 3. p:nä, hän teki eroituksen erilaisten sanktioiden välillä: taloudellisia sanktioita vastaan asetamme kurimme, kohtuullisuutemme, uhrautumishenkemme; sotilaallisiin sanktioihin vastaamme sotilaallisiälä toimenpiteillä, sotatoimiin sotatoimilla. Tämän mukaan siis Italia ei pidä taloudellisia sanktioita vielä sodan syynä. Se siis merkitsee, että toivotaan niiden uhallakin kyettävän saavuttamaan päämäärä, jota Abessiniasa tavoitetaan. Samalla on tietysti vastustajille sanottu, etteivät taloudelliset sanktiot riitä Abessinian sodan keskeyttämiseen. Ja kuta enemmän tämän vakaumuksen voi havaita lujittuvan Englannissa - ja asiainkulku Genevessä viime päivinä on kieltämättä ollut omiaan tätä vakaumusta kasvattamaan - sitä vaarallisemmaksi tulee tilanne Euroopan rauhan kannalta. Lähestyy se hetki, jolloin siirtomaasodan keskeyttämiseksi siirretään sota Eurooppaan osottaen sillä, että on pohjiltaan kysymys Italian nousevan sotilasnahdin sekä fascismin kukistamisesta.

Tiedän hyvin nytkin olevan niitä, jotka sanovat: ei ole sanottua, että Italia uskaltaa ryhtyä sotaan Englantia, tai, niinkuin ehkä pitäisi sanoa: Kansainliittoa vastaan. Nämä nähtävästi luulevat, että Italia vieläkin "bluffaa", yrit-

tää hämätä suurilla sanoilla ja uhkauksilla. Valitettavasti en uskalla asettua tälle kannalle vaan olen sitä mieltä, että, mitä kukin maa pitäneeikin velvollisuutensa tehdä, velvollisuutensa Kansainliittoa kohtaan, rauhan puolesta ja Abessinian puolustamiseksi, sen on tehtävä tämä täysin tietoisena siitä, mitä se merkitsee, ja että vissit teot panevat veren vuotamaan Euroopassa.

Edellä toistamani Mussolinin puheen lauseet on nimittäin otettava todesta. Sitäpaitsi on hän tämän lokakuun alkupuolella lausunut eräälle virkaveljelleni, nimittäin Itävallan lähettiläälle: jos Italia ajetaan eristää siitä neljännesmiljoonan miehen armeijasta, joka sillä nyt on Itä-Afrikassa, ammunne me. Me tiedämme, että se on oleva tuhoisaa meille, mutta meillä on syytä uskoa, että se on oleva tuhoisaa myöskin Englannille. Välimeren maantieteellinen luonne on sellainen, että se suo meille, lähinnä lentoasellemme, erinäisiä suurenarvoisia etuja. - Uskon, että Mussolini nytkin on päättänyt seista sanojensa takana maksakoon mitä tahansa.

Kysytään, mitä Italian kansa tähän sanoo. Epäilemättä on totta, että Abessinian sota on Mussolinin sota, hänen tahtomansa ja Italialle valmistamansa. Ei ole epäilystä siitä, että Italian kansa, massana, ei ole sitä tahtonut eikä sen välttämättömyyttä tajunnut. Tilanne on nyt aivan toinen kuin esim. Italian yhtyessä maailmansotaan, mikä sekä tapahtui suureksi osaksi Mussolinin ja hänen ystäväinsä suorittaman yllätyksen seurauksena. Silloin oli Eurooppa liekeissä, oli helppo kuvit-

teluttaa italialaisille, mitä voitettaisiin sotaan yhtymällä. Nyt on maailma ja ensimmäisten joukossa Italia ankan talouspulan kourissa eläen kädestä suuhun, nyt on vuosikausia puhuttu italialaisille niistä vaaroista, jotka uhkaavat eurooppalaisten rajojen takana. Italian kansa ei ole ollut valmis uskomaan, että tämän vuoden alusta alkaen tilanne äkkiä muuttui siten, että sen elämälle on välttämätöntä äkkiä lähteä Afrikan sotimaan. Siitä syystä ei varsinaista sotainnostusta täällä ole ensinkään ollut. Fascistipuolueen jäsenet ovat tämän minulle avoimesti myöntäneet nimenomaan huomauttaen, miten suuri ero oli mielialassa tämän sodan alkaessa verraten siihen, mikä vallitsi vuonna 1915.

Mutta tästä ei pidä tehdä erästä johtopäätöstä, joka, niin pelkään, helposti tehdään siellä, missä ei tunneta Italiaa tai uskotaan, mitä toivotaan, nimittäin ettei fascismi ole kuin pinnallinen ilmiö Italiassa, jonkunlainen tämän kansan hartioille laskettu kaapu, joka voidaan helposti heittää pois. Ei ole syytä uskoa, että heti, kun Englannin laivaston tykit todenteolla suunnataan Italiaa vastaan, Italian kansa on valmis nousemaan fascismia kukistamaan tai ainakin heittämään Mussolinin yli laidan. Tosin tässä maassa on, diktaattorihallituksesta johtuen, hyvin vaikea saada kuvaa siitä, mitä ajattelevat suurista joukoista ne, joiden ajatustapa jotakin merkitsee, mutta sittenkin näyttää minusta tilanne olevan seuraava.

Tavallinen italialainen, fascistisen puolueen rivimies - ja tähän puolueeseen kuuluvat täällä käytännöllisesti katsoen

kaikki, jotka jotakin merkitsevät, ajattelee tällä hetkellä näin: Ei ole enää kysymys siitä, miten olemme nykyiseen tilaan toununeet, eikä kannata harkita, olisiko joku muu menettely vienyt parempiin tuloksiin. Ei ole enää kysymys järjestelmästä. Olemme siinä, missä olemme, ja nyt saattaa tulla ratkaistavaksi Italian kansan oleminen. Me kaikki teemme, mitä meiltä tämä tilanne vaatii, alistumme kaikkiin uhrauksiin. - Näin on minulle nimenomaan sanottu, useat ovat sanoneet. Ja siksi luulen viisaimmaksi pitää todennäköisenä, että yritys pakottaa Italia polvilleen panee veren vuotamaan Euroopassa. Tämä on epätoivon mielialaa, siitä olen täysin selvillä. Italia sisimmässään pelkää pakkoa joutua sotaan Englannin kanssa, mutta se on, käsitykseni mukaan, tekevä pakosta hyveen ja antautuva siihenkin, ennenkuin alistuu nöyrytymään uhkan edessä. Edellä selostamistani Mussolinin sanoista käy ilmi selvä tietoisuus, mitä sota Englannin kanssa merkitsee. Ja sama tietoisuus ilmenee keskustelipa kenen kanssa tahansa. Matkustin äsken monta tuntia senaattori de Michelisin kanssa ja keskustelimme koko ajan näistä asioista. Oli ilmeistä, miten hän oli huolissaan ja miten hän sisimmässään toivoi, että "kalkki otettaisiin pois". Viime kuun lopulla eräänä ajankohtana, jolloin suhde Englantiin näytti hetkeksi valkenevan, sanoi muuan tšekäläisen sotaministeriön virkamies minulle: voitko kuvitella Italiaa sodassa Englannin kanssa, kun ei meillä ole raaka-aineita, ei mitään! - Tällä hetkellä Italiassa ollaan taipuvaisia uskomaan, ettei yhteentörmäys Englannin kanssa ole vältettävissä. Vahingonilolla kyllä todetaan, mitä sun-

ria vaikeuksia taloudellisten sanktioiden voimaansaattaminen kohtaa, mutta samalla tiedetään, että tämä vain tuo lähemmäksi hetken, jolloin Englannin on äkkiä ratkaistava, ryhtyykö se sotilaallisiin sanktioihin kaikkine Italialle tuhoisine seurauksineen.

Jotta ei syntyisi mitään väärinkäsityksiä, huomautan olevani täysin selvillä siitä, että joukkojen mieliala ~~on~~ kaikkialla ja varsinkin täällä etelässä, latinalaisen rodun keskuudessa, helposti keikahtaa. Jos Italia joutuu sotaan Englannin kanssa, ei sillä ole toivoa selviytyä tästä voittajana. Tappioiden alkaessa on Italiassa varmasti oleva yllin kyllin sellaisia, jotka sanovat: tätä emme ole tahtoneet. Silloin haetaan syyllinen eikä ole vaikea tietää, kuka se on oleva. Minuun vaikutti omituisesti eräs keskusteluni nuoren innokkaan fascistin kanssa, hänkin noita rivimiehiä, joilla ei ole vaikutusvaltaista asemaa puolueessa. Puhuimme tilanteen vaikeuksista, ja hän sanoi äkkiä: vaikka Mussolini kukistettaisiinkin, niin ei pidä olleenkaan luulla, että fascismi silti kukistuisi, koska sillä on meillä liian syvät juuret. Tarpeentonta huomauttaakaan, etten ollut millään tavalla viitanutkaan Mussolinin kukistumisen mahdollisuuteen. Mutta en toisaalta myöskään ole yhtä varma kuin hän, että sellaisesta katastroofista fascismikaan pelastuisi. Mutta mitä sitten seuraisi, sen ennustaminen on ennenaikaista, vaikka täällä tapaa italialaisiakin, joilla on jo hyvin synkät arvelunsa siinäkin suhteessa.

- ::-

Sotatoimista Afrikassa ei minun kannata pitkälti puhua,

sillä Rooma on luonnollisesti paikka, jossa niistä vähimmin saa luotettavan kuvan. Lakkaamatta lähetetään joukkoja ja varsinkin sodankäyntitarpeita Afrikaan. Miten paljon Italia on onnistunut kokoamaan tärkeiden raaka-aineiden varastoja, kuten metalleja, öljyä, hiiliä, puuvillaa, on mahdoton varmuudella tietää. Todennäköisesti on vasta viime kuukausina alettu niitä varastoja todenteolla hankkia, sillä se näyttää ilmenevän viimeksi ilmestyneistä tuontitilastoista, jotka päättyvät kesäkuun viimeiseen päivään. Vuoden 1934 samoihin kuukausiih verraten oli esim. hiilentuonnissa kyllä 1,6 milj. tonnin lisäys; tänä vuonna oli tuotu kaikkiaan 6,8 milj. tonnia; mikä arvoastelemiseksi on kuitenkin muistettava, että rauhanajan vuotuinen hiilentarve lasketaan noin 15 milj. tonniksi. Kuparia oli tuotu 47 tuh. tonnia, vuotuinen tarve n. 70 tuh. tonnia ja lisäys viime vuoteen verraten 15 tuh. tonnia. Petroolia ja bentsiiniä oli tuotu 234 tuh. tonnia, vuotuinen tarve noin 500 tuh. tonnia ja lisäys viime vuoden vastaavaan aikaan verraten n. 35 tuh. tonnia. Tilasto siis vain osoittaa, että vuoden alkupuoliskolla näitä aineita oli alettu tuoda maahan nopeammassa tahdissa kuin edellisenä vuonna, vaikka koko tuotu määrä ei vielä ylitäkään tavallista keskitarvetta. Tätä kiihdytettyä tuontia on ilmeisesti jatkettu, niin että varastoja epäilemättä on sanktioidenkin varalta.

Toistaiseksi on epäilemätöntä että Abessiniasa on pohjoisella rintamalla vallattu Tigré-maakunnan tärkeimmät kaupungit Adigrat, Adua ja Axum ja tämän maakunnan ras'iksi, Italian alaiseksi hallitsijaksi on nimitetty Abessinian keisarin sukulainen, luopio Gugsä. Muutakin rajaseutujen ruhtinaita on

nähtävästi siirtynyt italialaisten puolelle. Nämä ovat niitä alkusukkasheimojen päälliköitä, joiden riippuvaisuus Addis Abeban keskushallituksesta on aina ollut höllä. Italialaiset ovat näitä, ilmeisesti lupauksilla ja houkutuksilla aikaansaatuja luopumisia jo käyttäneet todistaakseen väitettään, että keskusvalta Abessiniasa on heikko. Luonnollisesti näillä ilmiöillä lasketaan olevan vaikutusta myöskin muihin abessinialaisiin päälliköihin.

Etenemisen keskeytyminen mainittujen kolmen kaupungin valtaamisen jälkeen on selitettävissä sillä, että tahdotaan antaa jo suoritettujen sotatoimien ja niiden luopumisien vaikuttaa sekä Abessiniasa että Euroopassa. Myöskin valmistaudutaan edessä oleviin tehtäviin, sillä Italian sotilasjohto on varmasti yhtä selvillä kuin Euroopan sanomalehdetkin siitä, että, että vaikeudet vasta alkavat.

Olen juuri näinä päivinä keskustellut egyptiläisen virkaveljeni kanssa. Hänen kertomansa mukaan Egyptin sanomalehdet yleensä esittävät sotilaallisen tilanteen, mitä kärsittyihin menetyksiin tulee, varsinkin tautien tuottamiin menetyksiin, melkoisesti huonommaksi kuin italialaiset lehdet. Muutahan ei ole odotettavissakaan. Etenemisen äärimmäisen raskauden ja vaikeuden, ilmastosta ja maastosta johtuvan, on Italian armeija saanut jo tällä suhteellisen helpolla alkutaipaleella ja vielä varsinaista vastarintaa kohtaamatta odottamattomassa määrässä kokea.

Nämä kokemukset osaltaan ovat vaikuttaneet, että italialaisissakin on havaittavissa entistäkin suurempi toivo, että löydettäisiin joku keino sotaretken lopettamiseen Englannin, Ranskan ja Italian välisellä sopimuksella, joka voitaisiin katsoa Italialle kunnialliseksi ja Mussolinin tarkoituksille riittäväksi.

Pelkkä Aduan valloitus, vuoden 1896 "häpeän" kostaminen ei ikävä kyllä riitä. Tätä "häpeää" ei Italia ole enää pitkiin aikoihin tuntenut, vaikka sekin nyt on paisutettu selittämään Abessinian sotaretkeä. Sitäpaitsi on täällä jo siinäkin suhteessa sillat poltettu peräytymistieltä selittämällä julkisesti, ettei Aduan valloitus vielä riitä.

-: :-

Mainitsin jo keskustelustani Egyptin tšekäläisen lähettilään kanssa. Halusin tietää, mitä Egypti ajattelee sanktioista ja kerron siitä, koska Egyptin kannasta ei vielä näy eurooppalaisissa lehdissä erikoisemmin puhutun. Lähettiläs ei puhunut hallituksensa kannasta, mutta hän kertoi, millä kannalla hänen maansa sanomalehdet ovat, ja teki sen tavalla, joka antoi aiheen käsittää, että hän tahtoi tällä kuvata maansa yleistä mielipidettä.

Tämän mukaan Egypti ei ole halukas yhtymään taloudellisiin sanktioihin kolmesta eri syystä: 1) Egypti ei ole Kansainliiton jäsen eikä siellä tehdyt ja tehtävät päätökset sitä koske; 2) Egypti on täysin itsenäinen maa eikä sen siis ollenkaan tarvitse seurata Englannin tahtoa ja toivomuksia; 3) sanktiot olisivat tuhoisia Egyptille, joka kärsii raskaasti talouspulasta, jonka parhaita asiakkaita Italia on ostaen sen miltei ainoata vientitavaraa, puuvillaa, noin 2 milj. punnan arvosta vuosittain.

Kieltämättä varsin merkittävä kanta, kun ottaa huomioon Egyptin riippuvaisuuden Englannista. Voi kysyä, vaikuttaako ny-

kyinen tilanne itsessään näin kiihdyttävästi egyptiläiseen natsionalismiin vai toimiiko Italia suoranaistemmin Egyptissä. Jälkimmäinen oletamus on mahdollinen mutta ei välttämätön. Englanti puolustaa jalosti Abessinian itsenäisyyttä ja vapautta, joten Egyptillä on täysi tilaisuus tehdä johtopäätös ja olettaa, että sekin on oikeutettu korostamaan itsenäisyyttään. Mutta Egypti saa havaita, että suurvalloilla ei ole käytettävänään vain kahdet eri mitat ja painot eri tilaisuuksiin vaan useammat.

Roomassa, lokakuun 18 päivänä 1935.

Atti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 21.

Ministeri Artti

25/10 1935.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1184.

R o o m a S S A 25 P:nÄ loka KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P:nÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 21.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 21, jonka otsikkona on:

Poliittinen säätiedoitus: hieman selkeämpää.

Alli

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

R o o m a ssa 25 p:nä loka kuuta 19.35.

Asia: Poliittinen säätiedoitus: hieman
selkeämpää.

ASIAIN.
 27/10.35
 29/10.35
 OSASTO
 5 C10

Tämän viikon alussa Abessinian kysymyksen aiheuttama yleis-
 poliittinen jännitys helpottui. Englannin hallituksen johtomiesten
 tunnetut puheet, sanktioiden voimaantumisen lykkääminen ja monet
 muut seikat sitä osoittivat. Italian hallitus puolestaan edisti
 tätä kutsumalla yhden Libyaan lähetetyistä divisiooneista takai-
 sin Italiaan. Kun joukkojen keskittäminen myöskin Libyaan oli
 suoranainen toimenpide Egyptiä ja Englannin Sudania vastaan, oli
 se ärsyttänyt Englantia, vaikka se olikin tapahtunut vasta sen-
 jälkeen, kun Englanti oli itse alkanut keskittää laivastoaan
 Välimerelle.

On täten koetettu luoda edullisempi ilmapiiri niille kes-
 kusteluille, joita täydellä höyryllä käydään Lontoon, Parisin ja
 Rooman kesken. Voisi tehdä paljon kiintoisia johtopäätöksiä sii-
 tä, että Geneve näiden keskustelujen ajaksi on pantu vaikene-
 maan, toimettomana odottamaan tulosta. Jätän nämä kuitenkin sille,
 joka haluaa harkita suurvaltain välisen poliittisen pelin reaa-
 lisia voimia ja Kansainliiton todellista merkitystä tässä pelis-
 sä. Kiintoista nykyisessä vaiheessa on varsinkin se, miten Ita-
 liassa siihen suhtaudutaan.

Sanottakoon heti, että tšekäläinen lehdistö uudestaan ja

JAKELUOHJE:

.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
 Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
 Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
 Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
 tuksiin.

uudestaan varoittaa lukijoitaan antautumasta optimismin valtaan. Ei ole myöskään tapahtunut mitään, joka osoittaisi Italian uskovan tilanteen todelliseen muutokseen. Peräydytty ei ole muuta kuin tuon Libyassa olleen divisioonan suhteen. Muuten Italiassa valmistaudutaan ottamaan vastaan sanktioita, valmistaudutaan sekä diplomaattisesti koettamalla pitää auki portteja sanktioiden muurissa, että varsinkin neuvomalla väestöä valmistautumaan uhrauksiin ja kieltäymyksiin.

Uuden tilanteen johdosta Italia asiallisesti huomauttaa seuraavaa.

Ilmakehä on kirkastunut senvuoksi, että jännityksen kehityttyä äärimmilleen, on havaittu, mikä vaara johtuu liiallisesta kiireestä, harkitsemattomista toimenpiteistä ja vääryyksistä, sekä että nimenomaan Kansainliiton paktin kunniasapitämisen vuoksi on vihdoin otettava harkittavaksi itse ydinkysymys, Italian ja Abessinian välinen ristiriita. Tätä tulosta odottamaan Italia on edelleen jäänyt Geneveen.

Puhutaan Italian ja Kansainliiton ristiriidasta tarkoituksella nostattaa Liitto Italiaa vastaan. Mutta jätetään sivuun ristiriita Abessinian ja Liiton välillä, ristiriita, joka ei ole tilapäinen vaan orgaaninen ja pysyvä. Tämä ristiriita johtuu Abessinian hallituksen kykenemättömyydestä hallitsemaan maata, sen alituisista hyökkäyksistä rajanaapureita vastaan ja solmimiensa sopimusten rikkomisista. Abessiniasa vallitseva anarkian ja barbarian tila on paktin 1. artiklan jatkuvaa loukkaamista. Tämä seikka otettiin huomioon 1923

Abessinian tullessa Liiton jäseneksi ja siksi sille asetettiin erityisiä ehtoja, joita ei ole asetettu millekään muulle Liiton jäsenelle ja jotka siten asettavat sen erikoiseen ja muita huonompaan asemaan Liitossa. Näitä ehtoja ei ole ensinkään täytetty. Näin ollen on välttämätöntä panna toimeen kansainvälinen järjestys Abessinian koko alueella.

Tällöin on huomattava, ettei Abessinian alue ole kansallisesti eikä valtiollisesti yhtenäinen. Alkuperäisen abessinialaisen keskustan ympärille on liitetty myöhemmin valloitettuja osia, jotka eroavat keskustasta traditsioonien, uskontojen, kielten, taloudellisten edellytysten kautta ja jotka ovat aiha olleet siihen hyvin heikosti liitettyjä. Nykyisen Abessinian hajanaisuus on käynyt ilmeiseksi sen kautta, mitä on tapahtunut Italian armeijan alkaessa edetä. Tällä tarkoitetaan taistelevien joukkojen, päälliköiden ja väestöjen vapaaehtoista siirtymistä Italian turviin. Valloittajaa on väestö tervehtinyt vapauttajana, ja Italian sotajoukot ovat saaneet aikaan, ettei enää ole ristiriitaa sen valtaan joutuneen Abessinian osan ja liittosopimuksen välillä. Siten on syntynyt uusi tilanne, sillä tuskinpa Kansainliitto ja Englanti voivat vaatia, että nämä italialaisia pelastajinaan tervehtineet joukot on lykättävä takaisin Addis Abeban barbaarihallituksen käsiin ja Tigrén maakuntaan jälleen palautettava entiset olot orjuuksineen ja mielivaltoineen.

Kun Italian ja Abessinian ristiriita otetaan harkittavaksi, on omistettava huomiota myöskin Italian tarpeille ja

niille oikeuksille, jotka Italialle on myönnetty voimassa olevilla Lontoon ja Parisin hallitusten kanssa solmituilla sopimuksilla. On kysymys esim. Italian siirtomaiden turvallisuudesta. Se taataan Abessinian riisumisella aseista. Kaikki sivistysvaltiot ovat tunnustaneet välttämättömäksi ehkäistä barbaarikansojen aseistautuminen. Nyt nämä sivistyskansat itse ovat alkaneet lähetellä aseita Abessiniaan. -

Näyttää siltä, että parhaillaan tapahtuvissa keskusteluissa todella koetetaan löytää sovintoratkaisu siitä näkökohdasta lähtien, että nykyinen Abessinia käsittää joukon valloitettuja ja heikosti sulatettuja maakuntia. Mutta täydelleen ei tätäkään näkökohtaa voida sovittaa, sillä on otettava huomioon, että itse Addis Abeba sijaitsee alueella, joka valloitettiin 1887-1893, ja toisaalta Tigrén maakunta, mikä nyt on osaksi valloitetuna, osaksi itsestään antautuneena italialaisten joukkojen hallussa, kuuluu vanhaan Abessiniaan. Mutta joku ratkaisuperusta on löydettävä, ja se seikka, että Italiassa nyt erikoisesti korostetaan välttämättömyyttä ottaa huomioon Abessinian heterogeenisuus, viittaa siihen, että perustaa juuri sieltä etsitään.

Roomassa, lokakuun 25 päivänä 1935.

M. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 82.

Ministeri Arto

9/11 1935.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1235.

R o o m a SSA 9 P: NÄ marras KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Suomen Roomassa olevan Lähetystön
raportti N:o 22.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti N:o 22, jonka otsikkona on:

Hajatietoja tilanteesta.

Atte

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

R o o m a s s a 9 p:nä marras kuuta 1935.

28 / 165 Sal. D. 35.

Asia: Hajatietoja tilanteesta.

12/11-35

5 C10

Italian lehdet eivät herätä lukijoissaan toivorikkautta vaan päinvastoin esittävät tilanteen yhtä synkkänä kuin konsanaan. Vain ulkomailta saapuvissa pitkissä sähköissä selostetaan siellä vallitsevia mielialoja, jotka milloin ovat toivovia milloin toivottomia. Omasta puolestaan lehdet täällä vain lyhyesti ilmoittavat, että Mussolini on ottanut vastaan Englannin lähettilään. Toiselta puolen yksityisesti annetaan kyllä ymmärtää, että ehkä sittenkin käänne parempaan päin on mahdollisuus, vaikka vasta - ja tässä suhteessa ollaan varmoja - Englannin vaa-
lien jälkeen.

Tätä niinsanoakseni yksityisluontoista optimismia ylläpidetään sekä italialaiselta että myös ulkomaalaiselta taholta Roomassa. Kun olin äsken puhuttelemassa korporatioministeriön alivaltiosihteeriä tarkoituksella ylläpitää suhteita, sillä mitäpä asiallista nyt olisi puhuttavissa sanktioiden uhatessa keskeyttää kauppasuhteet kokonaan, niin lähtiessäni samoin toivevani, että saamme vielä keskustella näistä asioista toisenlaisin edellytyksin kuin nyt. Tähän hän vastasi: varmasti ja ehkäpä pikemmin kuin luulemmekaan. Olen kuullut myöskin, että Mussolini itse on lausunut samaan optimistiseen suuntaan. Se on ilmeises-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ti jonkunlainen "mot d'ordre". Toiselta puolen Englannin suurlähetystöstä kerrettiin Sir Ericin viimeisen keskustelun jälkeen Mussolinin kanssa, että hän oli sieltä palannut toivorikkaampana kuin ennen. Ja kun äskettäin puhuttelin erästä Ranskan suurlähetystön sotilasasiamiehistä ja kysyin, luuleeko hän todellakaan olevan mahdollista selviytyä nykyisestä umpikujasta ilman vakavia ja onnettomia yhteentörmäyksiä, vastasi hän: odottaamme Englannin vaaleja. Ja kun huomaustin, että nämä vaalit todennäköisesti vahvistavat hallituksen tähänastisen politiikan, elleivät vaadi vielä jyrkempää, joten muutos tulee olemaan vaikea, vastasi hän: silloin ovat vaalit jokatapauksessa takanapain.

Mitä tuohon mainitsemaani Drummondin viimeiseen keskusteluun Mussolinin kanssa tulee, on oikein mitä ulkomaalaiset lehdet ovat kertoneet, että itse Abessinian riitakysymys on jätetty koskettelematta. Sensijaan on käsitelty kysymystä jännityksen helpottamisesta Välimerellä. Englanti ei pidä yhden divisioonan poistamista Libyasta riittävänä vaan vaatii vielä yhtä pois. Lisäksi vaaditaan italialaisten lehtien englanninvas-
tais en kiihoituksen hillitsemistä, samoin radiopropagandankin. Kaikki tämä on tietysti helpeä täällä aikaansaataavissa, jos halutaan. Mutta siihen ei vielä mikään viittaa. Ristiriitaa on varsinkin siitä, mikä ajankohta otetaan huomioon, kun on päätettävä Englannin Välimerellä olevan laivaston vähentämisestä "status quo'hon". Englannin taholta pidetään kiinni josta-
kin loppukesän päivästä, koska aikaisemmin kesällä Englanti oli korjausten vuoksi vähentänyt Välimeren laivastoaan norma-

lista. Italia tahtoo ottaa jonkun aikaisemman päivän, siis palattavan vahvuuteen, joka oli normaalia pienempi. Sir Eric itse on viime keskustelustaan kertonut, että Mussolini oli rauhallisempi kuin 29 päivänä syyskuuta tapahtuneessa keskustelussa. Mutta kun häneltä kysyi, onko tämän viimeisen keskustelun kautta ilmennyt entistä suurempia mahdollisuuksia ristiriidan ratkaisemiselle, vastaa hän kielteisesti. Optimismiin ei siis ole todellista syytä.

Sanktioita vastaan käy lehdistö ankaraa ^{sin} sotaa myöskin uhkailemalla seurauksilla, joita ne tuottavat niille ryhtyville. Vakuutetaan jyrkin sanoin, ettei Italia sitte enää osta pakotemailta mitään. Italia kehittää itsensä mitä suurimmassa määrässä omavaraiseksi ja tulee sitte esiintymään ankarana kilpailijana toisten teollisuusmaiden rinnalla. Eräs lehti on alkanut käsitellä erikseen eri maiden kauppasuhteita Italian kanssa ja selvittää, miten monta miljoonaa kuukaudessa ne kukin menettävät. Torstaina käsiteltiin "vihollinen no. 4", joka oli Neuvostoliitto, ja eilen no. 5, Hollanti. Suomea ei erikoisesti ole vielä tukistettu kuin eräässä Giornale d'Italian pienessä kirjoituksessa, josta aikanaan ilmoitimme ja josta Suomen lehtiinkin tuli Ruotsin kautta sähkö. Mitä siihen tulee, huvittaa kertoa, että tavatessani äskettäin erään hyvin tuntemani korperatioministeriön virkamiehen, hän viittasi tähän kirjoitukseen ja kysyi, otanko yleensä tdesta, mitä Gayda kirjoittaa? Vastasin että on kai otettava, koska hän on ul-

koministeriön äänitorvi ja luullakseni kirjoittaa meitä vastaan vain määräyksestä. Hän naurahti ja sanoi, ettei ole siihen syytä. Lehtikamppailu on tietysti tarkoitettu mielialan kohottamiseksi omassa maassa ja sanktionistien peloittamiseksi, mikäli mahdollista. Suomeen nähden ei mitään erikoista katkeruutta ole vielä näkynyt, päinvastoin on ainakin toistaiseksi ollut pyrkimyksenä pitää auki mahdollisuuksia suhteitten jälle rakentamiseen niin pian kuin voidaan. Mutta tietysti kaikki riippuu asian vastaisesta kulusta.

- . . -

Olen kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomen sanomalehtien tiedot Abessinian sotänäyttämöltä aivan ylivoitteisesti tulevat Addis Abebasta ja siis poikkeavat huomattavasti siitä, mitä Italian päämajasta ilmoitetaan. Kysyin samalta ranskalaiselta sotilasasiamieheltä, josta edellä mainitsin, pitääkö hän täällä julaistuja sotatietoja yleensä luotettavina. Hän vastasi pitävänsä; hän oli niitä tietenkin tarkkaan seurannut ja toistaiseksi ovat myöhemmät tiedot osoittaneet oikeiksi, mitä aikaisemmin oli ilmoitettu. Sitävastoin, näin hän jatkoi, Addis Abebassa olevain sotakirjeenvaihtajain tiedot ovat epäluotettavia, mikäli ne rintamia koskevat. Abessiniasa ei ole uudenaikaisia tiedotuskeinoja ja todellisten, luotettavien tietojen puuttuessa kirjeenvaihtajain on ilmoitettava kaikki huhut, mitä kuulevat. Täten voidaan näiden tietojen laatu helposti ja luonnollisesti selittää. Miten monta kertaa onkaan Addis Abebasta ja ilmoitettu, että heikäläiset ovat tehneet vastahyökkäyksen Eritreaan, italialaiselle alueelle.

Roomassa, marraskuun 9 päivänä 1935.

Atti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 23.

Ministeri Artti.

16/11 1936.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1274.

R o o m a SSA 16 P:NÄ marras KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D.U.M. / 19

29 165 Pal. D. 35.

20/11-35

2

5 C10

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 23.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 23, jonka otsikkona on:

Vaatimukset näyttävät tasoittuvan.

Alto

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

R o o m a ssa 16 p:nä marras kuuta 1935.

29 165 Sal. S. 35.

20/11-35

Asia: Vaatimukset näyttävät tasoit-
tuvan.

5 C10

Englannin lähettiläs on ollut Mussolinin kanssa uudessa keskustelussa t.k. 13 päivänä. Sitä kesti yli tunnin ja leh-
dissä selitettiin sen edelleenkin keskeneen Välimerenkysymystä.
Sir Ericin omasta suusta en ole vielä ehtinyt saamaan tietää,
mitä hän tilanteesta arvelee. Yleensä oletetaan kuitenkin, että
on todella ollut puhe n.s. Välimerenkysymyksestä, mutta tämä kä-
sitettynä oireelliseksi kysymykseksi, jonka ratkeaminen sovinnol-
liseen suuntaan osoittaisi, että ydinristiriidan selvittäminen on
kehittymässä edullisesti.

Olen huomannut ulkomaalaisissa lehdissä, että Italian ääken
pakotevaltiolle lähettämän kiertenootin eräs kohta on käsitetty
sitien, että Italia nyt tyytyisi Abessiniasa eräänlaiseen man-
daattiin niiden maakuntain ylitse, jotka Abessinia on myöhemmin
valloittanut. Jossakin määrin reservoituen maininnan erään suurlä-
hettilään eilen vakuuttansen varmasti tietävänsä, että tuo käsi-
tys on oikea ja että Mussolini nyt todella tyytyisikin tähän.
Hän suostuisi sellaiseen ratkaisuun, että koko nykyisen Abessi-
nian alue jätettäisiin muodollisesti Abessinian keisarin suvere-
niteetin alaiseksi, mutta Italia saisi eräänlaisen valvontaoikeu-
den myöhemmin liitettyihin maakuntiin. Kertojani käsityksen mukaan

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

nyt siis on kysymyksessä saada toisten asianosaisten suostumus tähän, oikeastaan vain Neguksen, sillä jos Italia ja Abessinia kerran sopivat riitansa esim. edellä kuvailulla tavalla, ei Kansainliitto voi kuin hyväksyä asianomaisten sopimukset. Vielä ei Negus kuitenkaan ole halukas, sillä hän selittää, ettei sota oikeastaan vielä ole alkanutkaan. Tämähän on totta, sillä sotaan tarvitaan myös vastustaja. Täytyy siis odottaa, kunnes Negus on saanut setiä ja hävitä tai voittaa, teoreettisesti puhuen. Tästäkin kysymyksenasettelusta saa selityksensä italialaisten viimeaikainen erittäin tarmokas, väliin melkein uhkarohkealta näyttänyt eteneminen Abessiniasa.

Samalla kun näitä keskusteluja käydään ja etsitään riskitiriidan ratkaisemisen mahdollisuuksia, valmistautuu Italia pakotteita vastaanottamaan. Kun on kysymys oikeutetusta itsepuolustuksesta, on luonnollista, että kaikkia mahdollisia keinoja käytetään ja koetetaan yllyttää italialaisten itsetuntoa aivan hysteriseen määrään. Tämän itsepuolustuksen suhteen on Italiassa saanut tottua paljon, mutta viime ajat ovat sumertaneet kaiken järjen. Esim. senaattori Forges Davanzatin radiopuheettarjoavat siinä suhteessa huvittavaa kuultavaa, sillä ne ovat uskomattoman rikas ja monipuolinen luettele haukkumasanoista sovellettuna paketemaihin ja järjellisimpiä hänen ajatuksistaan on esim. sivistyneille ihmisille hieman outo väite, että ulkomaalaisten lehtien lukeminen on keikkailua, snobberiaa. Tähän soveltuu tietysti, että Rooman kirjakaupain akkunoista ja esittelypöydiltä kaikki ulkomaalainen kir-

jallisuus on kadonnut. Totuuden vuoksi on kuitenkin mainittava, ettei kadulla yleisön joukossa liikkuvia ulkomaalaisia ole tiettävästi vielä loukattu.

Pakotteet tulevat monelle maalle tuottamaan suurta haittaa, sillä niillä on useilla satoja miljoonia liiroja täällä jäätyneinä. Italialaisista virallisista piireistä vaakuutetaan, ettei Italia pakotteiden voimaantultua aijo enää maksaa niitäkään kauppavelkoja, jotka ovat syntyneet ennenmin. Tämä johtuu siitä loogillisesta seikasta, että kun Italian vienti kielletään, ei ole enää mahdollisuutta maksaa.

Pohjoismaisen pakoterintaman suhteen on herättänyt hämästystä Norjan esiintyminen. Tämän maan hallitus on tietääkseni Geneve'issä ollut toisten Skandinavian maiden kanssa eheässä rintamassa ehkäpä ei vähimmin halusta antaa potku fascismille. Mutta nyt kun pakotteita on käytävä toteuttamaan, tekee Norja reservatioita ja on jo saanut Italian lehdistöstä kunniamaininnan, vaikka kyllä on huomautettu, että varaus pakotteita vastaan olisi ollut tehtävä periaatteessa. Samalla syyllä kuin Norja olisi mikä muu clearingsuhteissa Italiaan oleva maa tahansa ollut oikeutettu reserveitumaap ja miksei myöskin sellainen, jolla ei ole clearingsopimusta. Viimemainitutkin jäävät kärsimään sen johdosta, ettei Italia maksa vanhojakaan velkojaan. Ny juuri tänä päivänä Norjan lähettiläs jättää Paroni Aloisille jonkun kauppasuhteita ja pakotteita koskevan selityksen, joka koskee kuivatun turskan vientiä Italiaan. Mitä neotti tulee sisältämään, siitä en valitettavasti voi antaa tietoa, sillä niin paljon kuin Norjan lähettiääs siitä eilen puhuikin, ei hän halunnut tai

ei voinut antaa siitä sen parempaa selitystä. Joka tapauksessa tuntuu Roomassa, jossa pakotteiden ikävä vaikutus taloudellisiin suhteisiin ensiksi tunnetaan, oudolta tämä Nerjan hallituksen menettely, josta en tahtoisi vielä sanoa, että se muistuttaa jonkunlaista etujen tavoittelua toisten, samassa Italian vastaisessa rintamassa olevien toverien selän takana.

Mitä erikoiskysymykseen Italian suhteesta Kansainliittoon tulee, ei mikään vielä anna syytä käsitykseen, että Italia sieltä eroaisi. Tänä juuri on kyllä fascismin suuren neuvoston kokous, ja muistetaanhan, että neuvosto on kaksi kertaa uhannut Italian erolla, ellei Kansainliittoa uudestaan järjestetä. Mutta tämä tapahtui paljon ennen Abessinian kysymyksen esiintymistä, ja nyt on tilanne sellainen, että Italia pitää viisaampana säilyttää jäsenyytensä niin kauan kuin mahdollista on. Toistaiseksi ei ole - tämä on parempi Aloisin mielipide - ilmaantunut syitä, jotka pakottaisivat Italian eroamaan.

Roomassa, 16. p. marrask. 1935.

Antti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 24.

Ministeri Asth

26/11 1955

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1319.

R o o m a SSA 26 P: NÄ marras KUUTA 19 35.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

ULKOASIAINMINISTERIÖ
30 165 Sal. 35.
2/12 - 35 2
5 C10

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 24.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 24, jonka otsikkona on:

Ensimmäinen tulos: fascismin lujittuminen.

Att.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

R A P O R T T I n : o 24 .

R o o m a s s a 26 p : n ä m a r r a s k u u t a 1935 .

30 165 Pal. D. 35.

Asia: Ensimmäinen tulos: fascismin
lujittuminen.

2/10 - 35

2

5 C10

On ollut viime aikoina aihetta ajatella, miten usein todellakin historia toistuu. Kun Venäjän vallankumouksen jälkeen länsivallat suorittivat tai avustivat sotaretkiä neuvostovaltaa vastaan, oli tuloksena bolhsevismin vahvistuminen. Ja kun yrityksiä ei jaksettu tai ei haluttu viedä perille, seurasi bolhsevismin lopullinen satulaan pääsy nopeammin kuin se luultavasti muuten olisi tapahtunut.

Samoin Kansainliiton asettumisesta rintamaan Italian Abessiniasa aloittamaa seikkailua vastaan on ensimmäisenä tuloksena ollut fascismin silminnähtävä lujittuminen Italiassa. Olen jo ennen kuvaillut, miten isänmaallisesti fascismin tavalliset rivimiehet tilannetta arvostelevat. Mutta nyt sanktioiden alettua ollaan siinä, että fascismin vastustajat ovat liittyneet - ei kyllä puolueeseen, mutta Mussolinin ympärille Italian vihollisia vastaan. Niitä ovat ensisijassa Englanti, sitten Belgia, Venäjä j.n.e. Fascismin vastustajatkin ovat patriotteja, eikä Mussolini vielä koskaan ole ollut niin vahva kuin täällä hetkellä.

Aikaisemmin olen myöskin kertonut erään italialaisen virkamiehen sanoneen, että Mussolinia Abessinian sodassa kannattaa etupäässä työväestö ja talonpoikaisto, yleensä pikkueläjät, mikä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

seikka selitettiin sillä, että juuri nämä tuntevat raskaimmin elämisen vaikeudet Italiassa. Alan nyttemmin uskoa, että silloinen tilanteen kuvaaja oli oikeassa. Minulle itselleni on tietysti sangen vaikea päästä niin laajalti kosketuksiin pieneläjäpiirien kanssa, että voisin suoranaisten havaintojen kautta saada tähän selvyyttä. Mutta italialaiset ystävät, joilla on joka päivä kosketusta niihin ja jotka, huomattakoon se, eivät itse suinkaan ole kiivaita fascisteja, ovat minulle vakuuttaneet, että mainitsemani pakotepolitiikan vaikutus on aivan erikoisen suuri työläisten, pikkukauppiaiden, käsityöläisten joukossa, siis piireissä, joihin fascistinen sotakihoitus ei erityisesti ulotu. He ovat vakuuttaneet, ettei Mussolinin Abyssinian politiikalla ole missään hartaampia kannattajia ja ettei viha Englantia vastaan ole missään suurempi. Näihin seikkoihin on syytä kiinnittää huomiota, sillä varsinaisten massojen myötämieli merkitsee nyt ja vastaisuudessa-kin enemmän kuin fascististen järjestöjen katumielenosoitukset.

Kun on näiden kertojeni kanssa tullut kysymys sovinnon aikaansaamisen mahdollisuudesta ilman avointa yhteentörmäystä Englannin kanssa, ovat he menneet vielä pitemmälle. He vakuuttavat joukoissa sen mielialan voittavan alaa, että on parempi käydä sotaan heti kuin jonkun vuoden perästä. On kuultu oletettavan, että Englanti ehkä kernaammin murtaa Italian nousevan sotilasmahdin nyt kuin myöhemmin, ja tehdään johtopäätös, että Italialle on myöskin parempi suorittaa kamppailu nyt, koska Englanti joka tapauksessa kykenee varustautumaan paljon paremmin ja nopeammin kuin Italia ja

on siis jonkun vuoden päästä päässyt sellaiseen aseistukseen, että menetetään ne sotilaalliset edut, joita Italialla nyt ehkä on. Näin ajattelevat eivät siis ole pahoillaan, kun neuvottelut ievät ota sujuakseen.

Vierasta tarkkaajaa saattaa hämmästyttää, että italialaiset täten niin äkkiä ovat antautuneet silmittömään vihaan Englantia vastaan, jota kuitenkin vielä muutama kuukausi sitten sanottiin Italian "traditionaaliseksi ystäväksi". Ymmärtääkseen asian, on tietysti aluksi muistettava etelämaalainen luonne, joka reagoi nopeasti ja ylenpalttisesti niin ystävyyden kuin epäystävyydenkin osoituksiin. Mutta tämän selityksen ei tarvitse vielä riittää. Kun Italian puolueettomana pysyminen suursodassa alkoi näyttää mahdottomalta ja virisi kysymys sotaan yhtymisestä, oli Italiassa suuret joukot sellaisia, jotka olisivat halunneet käydä sotaan keskusvaltain puolella. Tämä ei johtunut halusta olla lopultakin uskollisia entisille liittolaisille vaan muista, realistisista syistä, jotka eräs tällaista kantaa edustanut selitti seuraavalla tavalla: olimme sitä mieltä, että viholliseksi on valittava se, jolla taskut ovat täydet, eikä sitä, joka on yhtä köyhä kuin me. Toisin sanoen: saalista oli saatavissa vain ympärysvalloilta, joilla oli kaikki maailman hyvyys, varsinkin siirtomaat. Mussolini ajoi Italian sotaan ympärysvaltain puolella, ja monet tällä hetkellä uskovat, että hän on itsekin erehdyksensä oivaltanut. Näiden näkökohtain valossa käsittää vielä selvemmin katkeruuden, jolla Italiassa on aina puhuttu siitä, että liittolaiset jättivät Italian saa-

lista vaille, varsinkin vaille siirtomaita, ja lisäksi nyt asettuvat estämään Italian yritystä saada korvausta alueista, jotka italialaisten mielestä ovat oikeata "ei kenenkään maata", vaikka nimellisesti Abessinian keisarin herruuden alaisia. (Huomattakoon, että Italia nyt yhä selvemmin osoittaa toiveittensa tarkoittavan vain niitä alueita, jotka eivät ole osa vanhasta varsinaisesta Abessiniasta.)

Niin entiset omat erehdykset ja pettymykset sekä uudet harhalaskelmat kuohuttavat vihaa Englantia vastaan jopa siihen määrään, että aletaan toivoa päästävän sotaan sen kanssa. Näitä mielialan virtauksia ottaa lehdistökin lukuun ja se niitä edistääkin pidättymällä täydelleen kaikesta optimismista. Tietysti on totta, mitä tähän sanotaan: tuollainen kanta osoittaa täydellistä tietämättömyyttä siitä, mihin sota Englannin kanssa Italian syöksisi. Mutta milloin ja missä joukkoihin syöpyvä psykoosi on ottanut huomioon järkisyyt? Riittää tieto, että jo 400 lentäjää ja parisataa meriupseeria on merkitty niihin luetteloihin, jotka ovat valmiit asetumaan niinsanottuihin "kuolemantorpeedoihin", sekä ilmassa että vedessä liikkuviin, ja uhraamaan itsensä tiettyyn surmaan tehdäkseen tuhoa viholliselle. Uskotaan, että näiden lukumäärä lisääntyy niin paljon kuin tarve vaatii. Lisäksi sanoi eräs italialainen, jonka kanssa tästä kaikesta oli puhe: voi tietysti olla mahdollista, että joudumme lopulta häviölle, mutta se tulee kalliiksi muillekin. Siis sama ajatus, minkä Mussolini lausui minulle syyskuussa.

Sanktioiden voimaantulon jälkeisenä viikkona on jo voitu todeta, että Italian kansa täysin dishiplinoituna te-

kee voitavansa puolustautuakseen. Dishipliini on niin suuri ettei Roomassa vielä voi sanoa ilmenevän edes yleistä ulkomaalaisvihaa, vaikka eräiden toisten lähetystöjen ulkomaalaiselle palveluskunnalle kuulutaan joskus vihjatun "sanktionisteista". Maaseudulla sensijaan kieltämättä jo on näkyneet oireita. Jotkut ulkovaltojen konsulit ovat kyllä pyytäneet eroa ja muutamia ritarimerkkejä on palutettu ainakin Englannin ja Belgian suurlähetystöihin. Palauttajien joukossa on fascistipuolueen pääsihteeri. Julkisuuudessa tällaisista seikoista ei ole edes mainittu eikä mikään osoita, että tätä virtausta viralliselta taholta edistettäisiin. Sen jälkeen kun tilanne on alkanut kehittyä yhä vakavammaksi, on Italia käynyt hiljaisemmaksi, ja tämäkin on huomioonotettava merkki. Italialainen ei ole enää sama kuin ennen. Pakotteiden suhteen ollaan sikäli toivorikkaita, että uskotaan miten kuten selvittävän niistä, jotka tähän saakka on saatettu voimaan. Mutta kuka tahansa on täällä vakuutettu, että jos pakotteita laajennetaan niin että Italia jää ilman hiiliä ja varsinkin polttoöljyä, on tosi edessä. Silloin on helposti laskettavissa, miten kauan voidaan kestää ja miten kauan taistelua Abessiniassa voidaan jatkaa. En uskalla luottaa siihen, että Italia kiltisti laskeutuisi polvilleen Englannin eteen ja peruuttaisi, mitä oh tehnyt. Katuvan tuhlaajapojan asenne ei sovellu nykyiselle Italialle, ja siksi onkin tilanne niin erinomaisen synkkä. Toisaalta ne Englannin edut, jotka ovat pelissä, ovat niin ilmeiset ja ovat jo niin kauan olleet jännityksen aiheena

Välimerellä, että olen pitänyt tarpeettomana tätä historiaa raporteissani enää selvitellä. Ristiriita on niin suuri, että on epäiltävää, onko molempia päänäyttelijöitä tyydyttävä sovinnollinen ratkaisu löydettävissä.

Ilmapiiri myrkyttyy monella tapaa. Loppukesällä tapahtunut lento-onnettomuus, jossa eräs Italian hallituksen jäsenistä, Razza, ja italialainen Franchetti saivat Egyptissä surmansa, uskotaan täällä englantilaisten aikaansaamaksi, ja se sattuikin todella oudoissa olosuhteissa. Franchetti oli "Italian Lawrence" ja väitetään, että hän juuri oli valmistunut Gugsan luopumisen. Egyptin mellakat herättävät hiljaista mutta suurta tyydytystä, koska Egyptiä pidetään mahdollisena liittolaisena sodassa Englantia vastaan. Tuntosarvet ulottuvat laajemmalle: mainitaan Palestiina ja Intia. On tietysti mahdollista tietää, missä määrin italialaiset ovat alkaneet toimia näissä maissa, mutta sehän olisi luonnollista.

Jos taas vastoin odotusta sittenkin saataisiin aikaan sovinto sillä tavalla, että Italia siihen suostuu, merkitsee se, että Italia voi käsittää voittaneensa ainakin minimivaatimuksensa. Ja silloin on fascismi oleva ilman vastaansanojia italialaisten uskonto ja elämänymmärrys. Samalla on myöskin selvää, ettei jännitys lopu Välimereltä eikä Euroopasta. Sillä maailmanpolitiikkaa harkitseva italialainen sanoo näin: meillä on viisi kansallisten etujen kohdetta: Abessinia, Dalmatsia, Tessin, Korsika ja Malta; vielä äskettäin näytti siltä kuin olisivat olosuhteet ensiksi kypsyneet toisella taholla, ja siksi ei Abessinian paljoakaan puhuttu; me italialaiset kuitenkin tiedämme, miten kauan on valmistau-

duttu Abessiniaan erilaisten retkikuntien kautta kaikessa hiljaisuudessa tutkimalla; sitten äkkiä tämän vuoden alussa havaittiin, että asiat ensiksi kypsyivät juuri sillä taholla, ja toiminta alkoi; muut kysymykset saavat nyt odottaa. - Voi pitää todennäköisenä, että Italian johtavatkin piirit ajattelevat tällä tavalla vaikka siellä ei sanota, mitä tavallinen italialainen hyvälle ystävälleen lausuu julki. Mutta tapahtumain logiikka puhuu.

On kaikesti tarpeetonta kirjoittaa tätä. Saanen siis lisätä etten omasta puolestani pidä tarpeellisena tämän jäljentämisellä rasittaa Kiertoraporttia: Ministeri Holmalle lähettän jäljennöksen.

Roomassa, marraskuun 26 päivänä 1935.

Atti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Ministeri Artti

7/12 1935.

R o o m a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1357.

R o o m a SSA 7 P: NÄ joulukuuta 19 35.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 25.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 25, jonka otsikkona on:

Salaisia keskusteluja tapahtuu.

Atli

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

R o o m a s s a 7 p:nä joulukuuta 1935. 31 165 Sal. D. 35.

Asia: Salaisia keskusteluja tapahtuu.

12/12 - 35

5 C10

Rooman ulkomaalainen diplomaattikunta on vakuutettu, että neuvotteluja Abessinian ristiriidan selvittämiseksi tapahtuu, vielä kiihkeässä vauhdissa. Näitä ei kuitenkaan käydä Roomassa vaan pääasiassa Pariisissa. Täten selitetään englantilaisen Abessinian asiantuntijan pitkälinen olo siellä. Kiinnitetään myöskin toiveita Hoare-Lavalin kohtaukseen sekä varsinkin Vansittartin oleskeluun Pariisissa.

Yleinen käsitys on, että pakotteiden laajentuminen polttoöljyjä koskevaksi lykkäytyy jälleen.

Viime kuun 29. p. Japanin ambassadööri kertoi tietävänsä, että oli jo "parista-kolmesta" kohdasta päästy yksimielisyyteen, mutta että vielä on ratkaisemattomia kohtia. Hänen mukaan nämä koskivat m.m. Harraria, jonka valtaamisoikeutta englantilaiset eivät haluaisi antaa. Väite tuntui oudolta, sillä italialaiset ovat vielä kaukana Harrarista. Tämä kaupunki on sitäpaitsi Neugukselle dynastisistakin systä tärkeä ja on myös liian lähellä rautatietä. Nyt kerrotaankin, vieläpä totena, että keskustelu koskeekin paljon etäämpänä rautatiestä olevia seutuja (Guffan seudut).

Toinen toistaiseksi sovittamaton ristiriita koskenee Tig-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

rai maakuntaa, joka jo on italialaisten hallussa. Englantilaisella taholla väitetään vedottavan siihen, että se kuuluu n.s. varsinaiseen Abessiniaan (olen tästä ennen raporteissani huomauttanut) eikä siis ole niitä myöhemmin Abessinialle valloitetuja alueita, joiden valvonta ehkä voitaisiin Italialle luovuttaa. Varsinkaan abessinialaisten pyhää kaupunkia, Axumia, ei katsota voitavan antaa pois. Mutta täten nousee pulmallinen kysymys: miten välttää työntämästä tätä aluetta jälleen Neguksen valtaan.

Sensijaan sanotaan sopimuksen olevan saavutettavissa, mitä tulee Ranskan Somalian rajoilla olevan alueen, Danakilin luovuttamiseen Italialle. Väitetään juuri siellä olevan petroolia, joten se olisi erittäin tärkeä Italialle.

Vielä on omituista kyllä riitaa siitä, kuka saa luovuttaa abessinialaisille sen pääsy tien merelle, jolla sille korvattaisiin vaadittavat alueluovutukset. Vaikeus sopia tästä ei tietysti johdu siitä, että kilpaillaan tilaisuudesta tehdä palvelus Abessinialle, vaan siitä, että se ulkovalta, jonka alueelta tie merelle annetaan, saa valvontatilaisuuden sataman käyttöön.

Saanen vielä mainita, että eräs italialainen entinen diplomaatti ja upseeri, joka on ennen ollut tärkeissä hallinnollisissa tehtävissä Itä-Afrikassa ja nyt koko ajan mukana sotatoimien valmistelussa sekä lähtee sinne piakkoin, lausui äskettäin seuraavaa: minä tunnen nuo kansat ja tiedän, että jos jaksamme vielä olla jonkun viikon nykyisillämme, annamme abessinialaisten lopullisesti koota joukkonsa, niin eivät

kykene pidättymään hyökkäämästä. Kysyin tähän, tarkoittaako hän, että sitten antautuvat siihen ratkaisevaan taisteluun, jota ovat tähän saakka välttäneet, ja hän vastasi myöntäen. En ota sanoakseni, ilmenikö tästä sota-juoni vai oliko se vain kaunisteleva selitys sille seikalle, että italialaisten eteneminen on ollut seisauksissa.

Roomassa, joulukuun 7 päivänä 1935.

M. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olvan lähetysten raportti n:o 26.

Ministeri Arth.

9/12 1955

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1363.

R O O M a S S A 9 P: NÄ Joulu KUUTA 19 35.

VIITTAUS: _____ N

P: NÄ _____ KUUTA 19 P: TTY _____ n:o _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

82/165 Pal. D. 35.
 12/12-35
 5 @ 10

Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 26.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeri-
 ölle lähettää Suomen Roomassa olevan Lähetystön raportti
 N:o 26, jonka otsikkona on:

Mussolini avaa edustajakamarin.

M. L.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

R o o m a ssa 9 p:nä Joulukuuta 19 35.

32 165 Jul. 2 - 35.

Asia: Mussolini avaa edustaja-
kamarin.

13/12-35

Os.

5 C10

Uteliana odotettiin Mussolinin puhetta edustajakamarin avajaisissa t.k. 7. p. Kysymys oli: mahtaisiko siinä ilmetä mitään merkkejä sovinnon lähestymisestä? Tulos oli kielteinen. Seuraavassa puheen henkeä kuvaavia yksityiskohtia.

"Riittää toistaa kerta kaikkiaan, että kun kerran olemme saapuva piiritykseen (=pakotteiden) 365. päivään, on meillä oleva sama tahto, sama rohkeus, sama päättäväisyys kuin ensimmäisenä päivänä. Ei ole piiritystä, joka voisi meidät taivuttaa, ei liittoa, miten lukuisa liekin, jolla olisi syytä kuvitella voivansa eroittaa meidät päämääristämme." "Viime tunteina on ilmakehä hieman parantunut, ehkä myöskin eräät ennakoitavat ovat vähän lieventyneet, mutta varoitan liiallisesta optimismista. Kahden asiantuntijan keskustelut eivät merkitse neuvotteluja eikä niiden mahdollisuuttakaan, eikä neuvottelujen mahdollisuus vielä takaisi hyvän ja pikaisen tuloksen saavuttamista. Meitä on julkisestikin kehoitettu ilmoittamaan lopulliset vaatimuksemme. Tämä on aiheetonta, sillä jo 16. p. lokakuuta ehdotuksemme on saatettu Ranskan hallituksen tietoon."

Väitettyään, ettei Italia ole milloinkaan suostunut ta-
loudellisiin pakotteisiin, joiden ajatustakin vastaan hän nousi

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

puheessaan 2. p. lokakuuta, Mussolini mainitsi Ministeri Hoaren puheesta Englannin alahuoneessa. Hän oli lausunut Englannin hallituksen toivovan, että Italia pysyisi voimakkaana. Luettuna puheen tämä kohta ei vaikuta ivalliselta, mutta radiossa kuulin, miten edustajat nauroivat ääneen. Mussolini jatkoi, että on 14 vuotta työskennelty tähän suuntaan, mutta ettei Italia voi olla voimakas Euroopassa, ellei sen siirtomaiden turvallisuus ole kerta kaikkiaan taattu ja ellei se saa taantuneisiin maihin ohjata sitä kykyänsä ekspansioonin, kansoittamiseen ja sivistämiseen, jonka Hoare itse eräässä aikaisemmassa puheessa on tunnustanut.

Huomautettuaan, että pakotteiden ennustettu laajentaminen polttoöljyä koskeviksi tulee pahasti vaikeuttamaan tilanteen kehitystä, hän jälleen kosketteli Kansainliiton pakotepäätöksen valitettavaa moraalista heikkoutta. Kansainliiton rikoslakia ei ole ennen sovellettu raskaampiin tapauksiin, muut maat ovat saaneet Kansainliiton aikanakin voimaa käyttäen ratkaista siirtomaakysymyksiä. Sitäpaitsi on eräässä Englannin alahuoneessa hallituksen puolesta pidetyssä puheessa lausuttu, että "on kyseenalaista voidaanko pakotteita käyttää vastaisissa tapauksissa". Siis Kansainliiton rikoslaki on voimassa vain tänään, Italiaa vastaan, ei ennen eikä luultavasti myöskään vastaisuudessa. Tämä moraalittomuus herättää Italian kansan inhoa.

Geneve'in neuvospöydissä on laskettu, että aseis-

tuksen ja raaka-aineen puolesta rikkaat maat voivat nyt musertaa köyhän Italian. Mutta ovat erehtyneet, eivät ole ottaneet lukuun rikkauksia, jotka suuri kansa kokoaa vuosituhansien kuluessa, eivätkä varsinkaan fascistista henkeä, joka hinnalla millä hyvänsä taivuttaa aineen palvelemaan puolustusta ja vasta-iskua. Huomautettuaan vielä saaneensa vaikutuksen, että aletaan käsittää erehdykset, hän lopetti vakuuttamalla "mitä selvimmällä tavalla, ettei nykyisen kriisin loppu voi olla muu kuin Italian oikeuksien täysi tunnustaminen ja Italian afrikalaisten etujen turvaaminen."

Puhe on siis yhtä vääjäämätön kuin konsanaan. On terveellistä ottaa tämä huomioon sekä myöskin, ettei tämä sovinnoton kannanilmaus ole suinkaan herättänyt tyytymättömyyttä Italiassa yleensä, vaan päinvastoin. Tiedän kyllä, että väitetään pohjoisitalialaisten teollisuus- ja liikepiirien mielialan olevan Mussolinin jyrkkää politiikkaa vastaan, mutta nämä piirit eivät määrää politiikkaa eivätkä edes maan mielipidettä. Mussolinilla on vielä väestö takanaan. Kultaa kerätään koko maassa, Milanossa yksin on jo kertynyt yli 700 kiloa. Piispat lahjoittavat ristinsä, kirkkojen kalleudet, joita on paljon, myöskin pyhimyksien saamat kallisarvoiset lahjat siirtyvät hallitukselle, mutta ei lahjoina - tässä suhteessa osoittautuu katoolisen kirkon oveluus - vaan ne sijoitetaan sotalainaan, millä tietysti, asiallisesti on hallitukselle sama merkitys. On muuten huomattava, että katoolinen kirkko tässä toimii johdonmukaisesti, sillä jo kardinaali Massalian ajoista saakka (kuoli 1889) on katoolinen kirkko ottanut osaa Italian Abessinianpolitiikkaan ja toimintaan siellä.

Roomassa, 9. p. jouluk. 1935.

Atti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 27.

Ministeri Antti

28/12 1935.

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1454.

R O O M A SSA 28 P:NÄ joulukuuta 1935.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkosasiainministeriö

LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 27,

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 27, jonka otsikkona on:

Jännittävän odotuksen vuodenvaihte.

Att.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

R o o m a ssa 28 p:nä joulukuuta 1935.

1/140 Sal. B 36.

Asia: Jännittävän odotuksen vuoden-
vaihte.

2/1-36
ASTO
5 C10

Eilen propagandaministeriön ulkomaisille kirjeenvaihtajille suomassa keskustelutilaisuudessa ilmoitettiin heille vääriksi huhut, jotka kertoivat joukkosirroista Italian omalla alueella, sekä varoitettiin liikaa puhumasta sotilaallisista seikoista, koska ne voivat johtaa "erehdyksiin" ja ikäviin kokemuksiin. Muuten ilmoitettiin, ettei ole mitään erikoista uutta. Uutisia ei otaksuttavasti tulekaan ennen tammikuun puoliväliä, sanottiin. Puhuttelin eilen myöskin Stefanin toimiston ulkomaanosaston (joka uudestaan järjestettynä on entistä enemmän edellämainitun ministeriön alainen) yhtä tärkeimmistä toimittajista. Hän kuvasi tilanteen sanomalla, että se on "inkubatioaikaa", taudin itämisaikaa, ja sellaisena kylläkin vaarallista, kaikki mahdollisuudet sisältävää. Yleensä tunnetaan Italiassa lähiviikot jännittäväksi odotusajaksi.

Laval-Hoaren luhistunut rauhanehdotus leimataan nykyisin miehiallulla "onnettomaksi". Tämä sana on nähdäkseni paikallaan vain sikäli, että jokainen rauhallisen ratkaisun yritys epäonnistuaan vain pahentaa tilannetta. Mutta muussa merkityksessä en halua olla niiden mukana, jotka sen onnettomaksi heimaavat. Onko se muutenkin "onneton", sen voi vasta tulevaisuus näyttää. Tai-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vas varjelkoon, ettemme kaikki muutaman kuukauden päästä olisi yksimielisiä siitä, että sen hyväksyminen olisi sittenkin ollut onnellisinta.

Mainitun ehdotuksen synty on Roomasta katsellen mitä kiintoisin ja aiheuttaa joukon kysymyksiä, joihin en puolestani osaa vastata. Muistan ensiksikin aikaisemmin raportoimani keskustelun erään Ranskan tšekäläisen sotilasasiamiehen kanssa. Se tapahtui vähän ennen Englannin vaaleja, ja hän kiinnitti huomiota siihen, että vaalien mentyä, "kun ne joka tapauksessa tulevat olemaan takanapäin", on oleva tilaisuus yrittää Abessinian sodan rauhanoimaista ratkaisua. Oliko Ranskassa jo silloin suunniteltu ratkaisevaa yritystä tähän suuntaan? Jos oli, niin Laval-Hoare ehdotus oli johdonmukainen aikomusten toteuttaminen Englannin hallituksen vaalivoiton jälkeen.

Jos näin oli, ymmärtää myöskin Hoaren motiivit hänen yhtyessään "yllättävään" ehdotukseen. Niitä motiiveja on etsimällä etsitty. On oletettu, että Hoare Parisissa säikäytettiin puheella italialaisten valmistamasta hyökkäyksestä Englannin laivaston kimppuun ja sitten paniikin vallassa meni Lavalin virittämään ansaan. On myöskin selitetty, että hän tällöin toimi ilman Englannin hallituksen muun osan valtuuksia. Minusta nämä oletukset ovat lapsellisia. En ole valmis myöntämään, että sittenkun Foreign Officen Abessiniasiantuntija on viikkokausia neuvottellut Parisissa, sittenkun saman ulkoministeriön alivaltiosihteerin pari päivää ollut siellä samoissa asioissa ja Englannin ulkoministeri tämän jälkeen tulee sinne, hän sokeana ja pääministerinsä tietämättä juoksee typerästi asetettuun ansaan. Sitäpaitsi tiedän, että Sir Eric Drummond jo kolme viikkoa sitten

(siis ennen Laval-Hoaren ehdotusta) äkkiä muutos käsitystä
tšekäläisestä tilanteesta ja alkoi selittää, ettei "enää" ollut
syytä pelätä Italian äkkiä hyökkäävän Englannin laivaston kimp-
puun. Samaa mielipidettä edustaa nyttemmin myöskin toisen Ge-
neven johtajavallan, Neuvostoliiton, tšekäläinen lähettiläs, Stein.
(Olen muuten viime aikoina jännitettynä odottanut, mistä tämä
muuttunut käsitys ensiksi ilmenee, ja aivan oikein se tapah-
tui Genevestä, jossa nyt uskotaan - ja toivottavasti minun
puolestani ollaan oikeassa - että Mussolini vahvasti "bluffaa")
Kun näin on, niin ei siis liene syytä olettaa, että Hoare
Parisissa toimi paniikin vallassa, koska hänen oma lähetti-
länsä oli jo aikaisemmin häntä siinä suhteessa rauhoittanut.
(Ei nimittäin Sir Eric itse "bluffaa" puheissaan täällä
Roomassa selittämällä toista kuin raporteissaan tiedoittaa.)

Ei ole minulle mahdollista selittää Englannin hallituksen
menettelyä, mutta kun kysymykset ovat erittäin kiintoisia ja
koskevat läheltä myöskin Rooman horisonttia, ovat esitetyt nä-
kökohdat ehkä oikeutettuja. Minusta näyttää ilmeiseltä, että
Mussolini oli alussa taipuvainen hyväksymään Laval-Hoaren ehdo-
tuksen "keskustelun pohjaksi". Luonnollista täytyy olla, ettei
häneltä saanut odottaakaan naivia takertumista tähän ehdotuk-
seen kuin pelastavaan oljenkorpeen. Kuvaavaa on, että heti eh-
dotuksen saavuttua Roomaan ulkomaalaisille kirjeenvaihtajille vi-
rallisesti selitettiin, että "ehdotus on tarkan harkinnan alai-
sena, että vastaus annetaan harkinnan jälkeen, ja että, tah-
tomatta ennakoida tämän harkinnan tulosta, voidaan olettaa, että

ehdotus tarjoaa riittävän perustan neuvotteluille". Pian tuli kuitenkin ilmi, että mielipide osaksi Ranskassakin ja vielä enemmän Englannissa asettui ehdotusta vastaan ja, mikä on vielä tärkeämpää, ettei Englannin hallitus huolimatta vaalivoitostaan uskaltanutkaan asettua ulkoministerinsä ehdotuksen taakse. Silloin Mussolini tunnetussa Pontinian puheessaan asettui jokseenkin selvästi kielteiselle kannalle ehdotuksen suhteen. Minun vaatimattoman käsitykseni mukaan hän tällöin asetti kunnianarkeussyyt liian määrääviksi, vieläpä käsitti ne väärin. Luulen, että tulevaisuuteen nähden olisi ollut viisaampaa, jos hän olisi puolestaan hyväksynyt ehdotuksen keskustelun perustaksi, eikä hänen "kunniansa" olisi nähdäkseni ollenkaan kärsinyt, vaikka Englanti ja Genève sitte olisivatkin hylänneet ehdotuksen. Italialla olisi ollut parempi pohja vasataisen varalta. Mussolini on ollut oikeassa vain siinä tapauksessa, että Italia vastaisuudessa on saava Abessiniassa huomattavasti suurempia etuja kuin mihin Laval-Hoareen ehdotuksen pohjalla olisi voinut päästä. Ja se on lievästi sanoen kyseenalaista.

Ainoa, joka on selvinnyt puheenaolevasta välinäytöksestä miehekkäästi ja komeasti, on Hoare. Erään sangen kiintoisen opetuksen tapaus vielä antaa, Näyttääkin siltä, että englantilaiset, realiteettien tajuineen, ovat nyt täydelleen käsittäneet sen vaaran, mikä piilee sodanjälkeisessä tavassa hoitaa ulkopolitiikkaa hallitusten jäsenten persoonallisen ratkaisevan osanoton kautta. Tilanne on mielestäni ollut suuressa määrässä huvittava. Parlamenttien asettamat hallitukset ovat pitäneet ulkoministereitään eräänlaisina matkustavina suurlähettiläinä, jot-

ka ovat olleet matkoilla melkein enemmän kuin virassaan (pyydän nimenomaan uskomaan, että ajattelen tällöin vain niitä maita, joiden osanotto maailman politiikkaan todella vaikuttaa ja ettei siis tässä ole minkäänlaista kritiikkiä omaan maahan nähden) ja tehneet ratkaisevia päätöksiä. Kun tulokset ovat olleet epätydyttäviä, on siitä huolimatta kotimaissa pidetty viisaana moittia "diplomaatteja", jotka muka ohjaavat politiikkaa omien vanhentuneitten käsitystensä mukaan. Vaikka todellisuudessa, kuten sanottu, politiikkaa ovat ulkomailla tapahtuviin neuvotteluihin osaaottamista myöten välittömästi ohjanneet parlamentaariset hallitukset. Hoaren tapaus osoittaa, miten vaarallista tämä saattaa olla, sillä jos tällöin erehdytään, joutuu hallitus noloon asemaan, josta ei pelasta edes oman ulkoministerinsä uhraaminen. Jos Englannin hallitus olisi antanut ijäkkään Parisinlähettiläänsä hoitaa tämän asian, olisi se pelastanut uhraamalla hänet, siirtämällä hänet toiseen paikkaan ja selittämällä, että syyllinen on lähettiläs, joka ei ole ymmärtänyt ohjeitaan. Sen olisi maailma uskonut helpommin kuin sen, että ulkoministeri ei tunne hallitustovereittensa todellisia aikeita, kun on ollut heistä erossa 24 tuntia, jos siinäkään. Diplomaateille itselleen tietysti uusi ulkopoliittinen toimintamuoto on mukava, mutta ehdottomasti on niin, että jos joku on kriittisessä tilanteessa uhrattava, niin on syntipukiksi maansa edun vuoksi mieluummin otettava diplomaatti kuin parlamentaarisen hallituksen jäsen ja ulkopoliittikan johtaja. Näyttää siltä, että Lontoossa Hoaren tapaus on paljastanut tämän totuuden.

Monia vuosia sitten Mussolini eräässä puheessaan sanoi, että vuosi 1935 on oleva "anno cruciale" - ristin vuosi, kärä-

mysten vuosi, tai miten sen tahtonee suomentaa, ja 1936 vielä kovempi. Ensimmäinen osa tätä ennustusta on toteutunut, sillä 1935 on Italialle tuottanut paljon kärsimystä, ainakin se on sälyttänyt ristin tämän kansan hartioille. Vuoden vaihde tapahtuu jännittyneen odotuksen merkeissä, ja aavistus sanoo, että ennustuksen toinenkin puolisko on toteutuva. Päättyköön Abessin selkkaus miten tahansa, se on tuottava lisääntyviä kärsimyksiä Italialle.

Roomassa, 28. p. joulukuuta 1935.

Ant.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 28.

Ministeri Artti

31/12 1955

R o o m a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 1461.

2 140 Jul. 3 . 36.

R o o m a S S A 31 P: NÄ joulukuuta 1935.

71-36.

VIITTAUS: N

P: NÄ KUUTA 19 P: TTY n:o

5 C10

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Rooman-lähetystön raportti N:o 28.

Lähetystöllä on täten kunnia ohellisena Ministeriölle lähettää Suomen Roomassa olevan lähetystön raportti N:o 28, jonka otsikkona on:

Huhuja ja tosiseikkoja.

M.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

R o o m a s s a 31 p:nä joulukuuta 1935.

2 140 Sal. D - 26

Asia: Huhuja ja tosiseikkoja.

71-26 2

5 C10

Näinä päivinä on saatettu julkisuuteen tilivuoden 1934-35 lopullinen päätös. Sen mukaan oli tappio 2030 miljoonaa liiraa. Tästä lasketaan Itä-Afrikan tilille 975 miljoonaa.

Tilivuoden 1936-37 arvio on myöskin sekä kiintoisa että kuvaava. Perusteluissa sanotaan, ettei Itä-Afrikan eikä "tilanteen kehityksen" aiheuttamia ylimääräisiä menoja voida arvioida. Ne on siis jätetty kokonaan syrjään siitä numerosarjasta, joka esitetään yleisölle. Siten päästään arviotulokseen, joka päättyy 20,5 miljoonan voittoon. Miten tämä hymyilyttävä tulos on saavutettu, siitä ei julaistut tiedot anna kuvaa. Tapaamani italialaiset ovat sille naurahaneet.

- : :-

Lehdet ovat näinä päivinä hartaasti selittäneet, miten oli mahdotonta aikaisemmin vastata Laval-Hoaren ehdotukseen ja miten Mussolinin Pontinianpuhe ei voinut aiheuttaa Hoaren kukistumista. Fascistinen perustuslaki vaatii, että suuren fascistineuvoston on kuulema täytynyt käsitellä asian, ennenkuin hallitus saattoi vastata! Välillisesti tämä puolustelu osoittaa todennäköiseksi, mitä miehestä mieheen kerrotaan, että Laval hätäisesti väti ja odotti nopeaa vastausta Mussolinilta ja että Cerrutin asema Parisis-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sa oli kaikkea muuta kuin miellyttävä, kun Mussolini itsepäisesti vaikenä. Useat tapaamani italialaiset, jotka ovat sitä mieltä, että ehdotus olisi ollut hyväksyttävä pitämättä lukua siitä kohtalosta, minkä se olisi saanut Lontoossa ja Genèvesä, ajattelevat, että olisi ehkä sittenkin saavutettu tyydyttävä ratkaisu, jos Mussolini olisi heti hyväksynyt ehdotuksen. Pidetään nimittäin mahdollisena, että hyväksyminen olisi vaikuttanut jotakin mainituissa ratkaisevissa paikoissa.

- : : -

Pohjois-Italiassa on jo pitemmän aikaa vallinnut kasva-
va tyytymättömyys, melkeinpä toivottomuus. Teollisuus- ja kaup-
papiirit, kaikki, joilla on jotakin omaisuutta menetettävänä,
näkevät levottomina, miten Mussolini kiihoittaa joukkoja. Eräs
pohjoisitalialainen varakas liikemies sanoi: meidät ehdottomas-
ti jätetään rahvasjoukkojen armoille. Roomassa sama synkkyys
voittaa alaa päivä päivältä. Italialainen, joka vähänkään luot-
taa puhuteltavaansa, ei sitä salaa. Tiedot sotänäyttämöltä ovat
sangen epätydyttäviä. Sotilasjohto ja Rooman määräävät piirit
ovat viime aikoina ilmeisesti salanneet suuren osan siitä, mi-
tä on tapahtunut, mutta tieto todellisesta tilanteesta leviää
tietysti vähitellen. Eilen pidetyssä hallituksen kokouksen se-
lostusten yhteydessä toistetaan Mussolinin vakuutuksia, että
kaikki, mitä sotänäyttämöillä tehdään ja sattuu, on läheisten
suuretn tapausten valmistelua. Mutta henkilöt, joilla on mitä
läheisimpiä omaisia sotänäyttämöllä tärkeissä asemissa, tietä-
vät tai ovat tietävinään paljon vakavaa. Valitettavasti en us-

kalla mainita nimiä.

- : : -

Äsken kertoi eräs italialainen lehtimies - yleensä sangen hyvin informoitu -, että joku aika sitten äkkihyökkäyksen tekeminen englantilaisten laivastoa vastaan Välimerellä oli hiuskarvan varassa. Ainoastaan kuninkaan väliintulo esti tämän tapahtumasta. "Onneksi kuningas esti sen", sanoi tämä täysi fascisti. Tiedustelin siitä eilen eräältä Englannin suurlähetystön jäsenistä, ja hän myönsi, että heillä noin kuukausi sitten oli "tunne" siitä, että jotain saattoi tapahtua. En olisi sittenkään kiinnittänyt erikoista huomiota tähän todella liian sensationelliin juttuun, mutta eilen tapasin erään italialaisen, jonka kosketuksista sotaa johtaviin piireihin ikävä kyllä en uskalla mainita. Otin huhun puheeksi, ja hän hämmästykseni ilman muuta vastasi: kyllä minä sen asian tiedän ja tiedän myöskin, että Balbo ja Grandi erityisesti tällaista ratkaisevaa tekoa vaativat. Väitetäänpä, lisäsi hän, että Mussolini tällä hetkellä katuu, ettei sitä sittenkin tehty. Omasta puolestani ole yhä taipuvainen pitämään tätä hurjaa juttua kiihoittuneen mielikuvituksen tuotteena. Mutta tilannetta se kuvaa, kuten nämä hajanaiset detaljit muutkin.

- : : -

Suuresta huhujen sekasorrosta puikahtaa esille seuraavakin, josta eräs italialainen eilen puhui: luulevat ulkomaille,

että Mussolini kukistuu, mutta se ei niinkään helpolla tapahdu; väittävät, että sijalle asetettaisiin Piemontin prinssi (kruununperijä), jolla muka on jo oma suunnitelmansa siitä, miten maan sisäpoliittiset olot sitte järjestettäisiin; tämä prinssi on kuitenkin älyllisesti aivan liian vaatimaton mies, jotta hänellä voisi olla sellaisia suunnitelmia ja kyetäkseen mitään toimeenpanemaan. - Niinkuin näkyy, italialainen pureva kriittisyys ja halu arvostella kaikkia ja kaikkea kukoistaa täyttä päätä, niinpian kuin vastoinkäymiset alkavat.

- Roomassa, 31. päivänä joulukuuta 1935.

Atti: